

Värske Rõhk

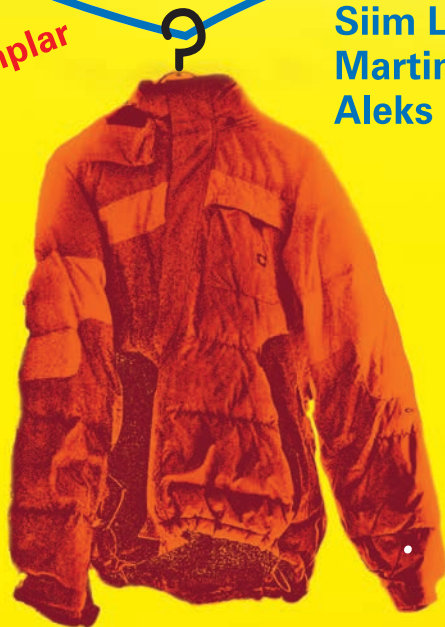
kirjandusajakiri nr. 8 / detsember 2006

Musterkirjas
Carolina Pihelgas

Noorkirjaniku näidiseksplar
Diana Leesalu

Andres Karjus
Elle Lemm
Katrina Helstein

Siim Lill
Martin Rits
Aleks Merist

REISIKIRJAD: Sisepõlemismaa Mehhiko
Jaapani kogemus

Mihkel Truman
Paavo Piigist

Helen Kirsipuu
noorluulest

Barthol Lo Mejor
Kiwast

Kadi Põdersalu
Leila Holtsist

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: Priit Kruus

Tegevtoimetaja: Matis Song

Toimetajad: Auri Jürna, Lauri Eesmaa

Kujundaja: Lilli-Krõõt Repnau

Keeletoimetaja: Triin Ploom

Müügijuht: Indrek Heinsoo

Kaastööd

LUULE: auri.jyrna@va.ee

PROOSA: matis.song@va.ee

ARVUSTUSED ja ESSEED: lauri.eesmaa@va.ee

OLEMUSLOOD: priit.kruus@va.ee

PILDID ja FOTOD: lilli.repnau@va.ee

Kontakt

Vanemuise 19

Tartu 51014

Tel: 7 427 087

www.va.ee

vr@va.ee

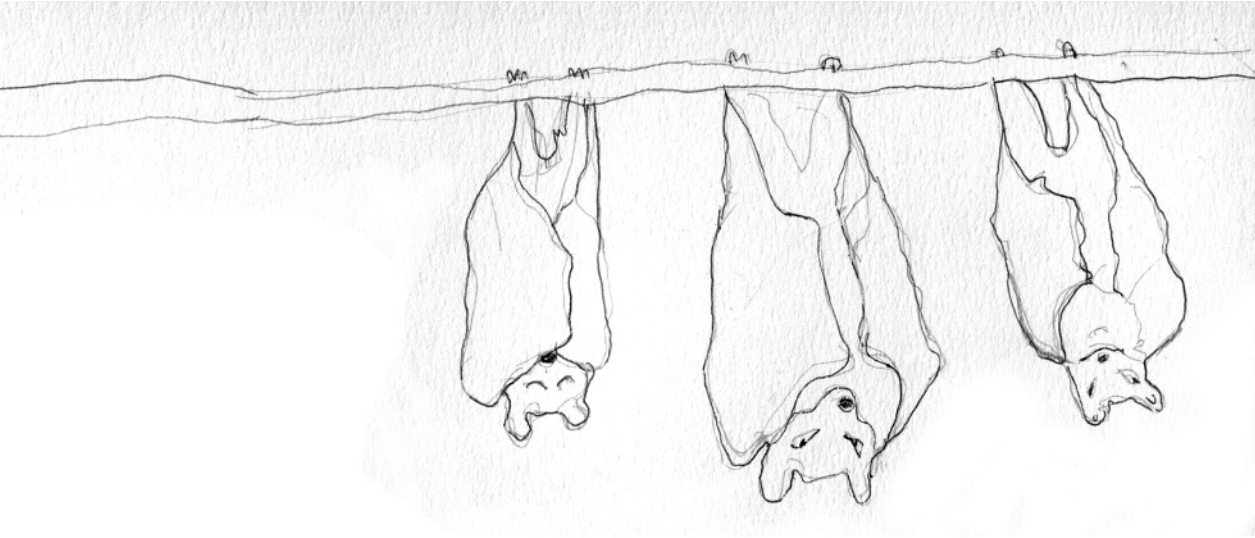
Väljaandja

Eesti Kirjanduse Selts

Trükk

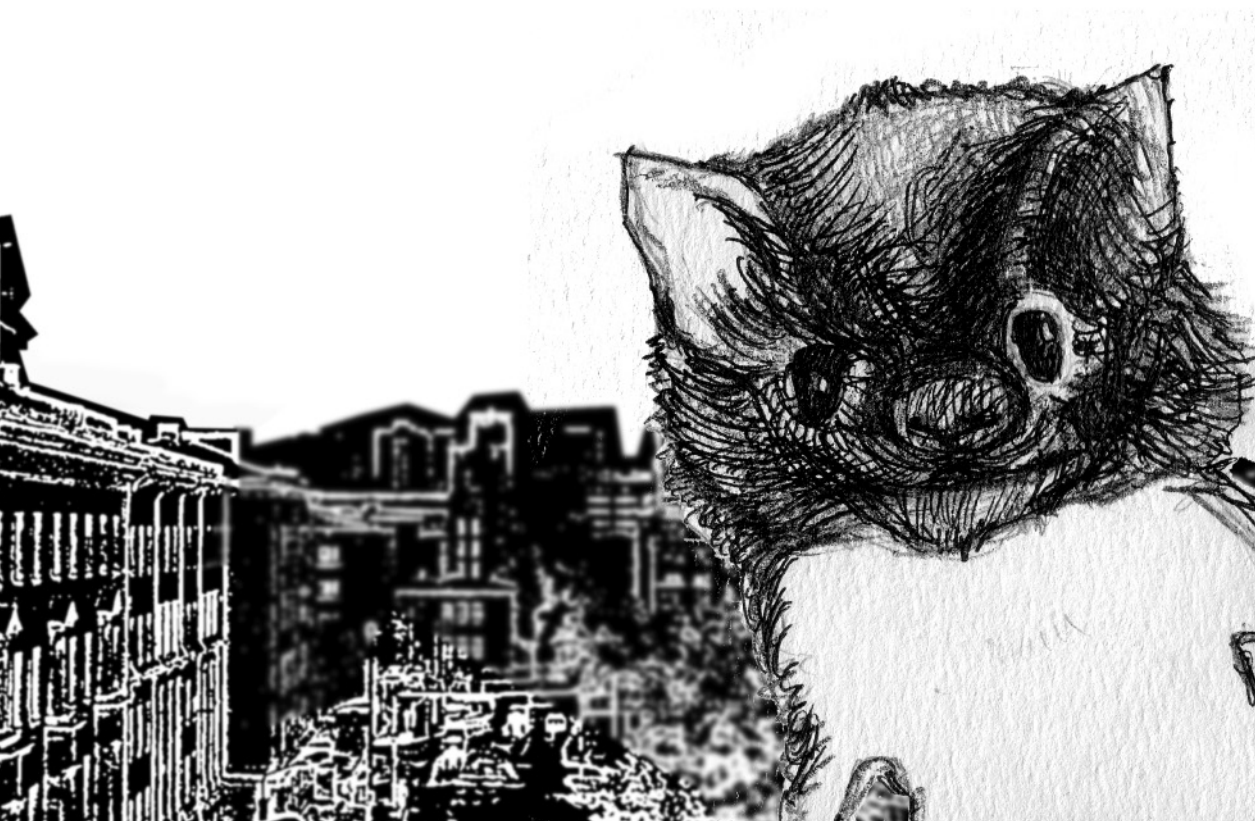
Triip

**"Kui luuletused enam sahtlisse ära ei mahu,
tuleb nad raamatukaante vahele panna."**

Helen "Hännu" Kirsipuu

❄ Noori autoreid /2006

ELLE LEMM

Elle (22) on Otsija, nagu kõik, kel jätkub taipamist, et elu on segane. Sõnad tulevad inspireerituna sellest, millest Elle sõltub. Kirjutab enamasti öö-siti ja üksi, helendavasse kasti, taustaks vaiksed helid. Enne sõnastamist peab Hea või Halb kuhjuma, aga läbi sõela Elle seda massi ei lase. Nii on sõnades ka palju segasust, jäädes osadele keeruliseks või müstiliseks. / lk 6-9

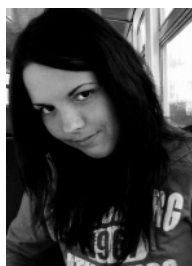

ANDRES KARJUS

Andres (19) kirjutab jätkuvalt, maalib ja tinnib kitarri. Ning õpib Tartu Ülikoolis ugrimugri keele- teadust. Vabal ajal põletab küünlaid. / lk 6-9

SIGRID

Sigridi (17) elukohaks ei ole ükski suurem ega väiksem Eesti linn. Käsil on gümnaasiumi viimane klass, jalgpall, raamatute lugemine ja loomulikult muusika. Muusika kõigub klassikast metalini, kirjandus Pratchettist Bulgakovini. Loomingut mõjutavad põhiliselt inimesed enda ümber, nende teod ja käitumine. / lk 18-19

VILJO KIVISILD

Rõhus on Viljo (19) juba korduv külaline. Tema uuemad luuletused on üpris teistsugused. Võimalik, et toimumas on loominguline pööre, ja loodetavasti õiges suunas. / lk 14-17

KATRINA HELSTEIN

Sündinud 1984. Täpselt 124 aastat pärast Johannes Aaviku ja 84 aastat pärast Ants Orase sündi. Sündinud Võrus, praegu elab Tallinnas. Õpib TLÜ-s kirjandusteadust ja õpetab Keila gümnaasiumis eesti keelt. Inspiratsiooni ei ole. Lihtsalt vahel tuleb hetk, kui istub maha, unustab muu ja kirjutab. / lk 24-27

❄ Carolina Pihelgas – musterkirjas ilmarändur

Elmine aasta möödus Vaiksel ookeanil purjetedes. Praegu on elu rahulikum, aeg möödub teoloogiat õppides. Äsja esitles Carolina (20) oma esimest luulekogu „Sõrmemuster“, selles Rõhu numbris avaldame tema veelgi uuemaid tekste. / lk 20-23 Mis teda inspireerib ja kuidas ta kirjutab, selgub meie tegevtoimetaja Matise intervjuust Carolinaga. / lk 28-31

MARTIN RITS

Martin (19) on linnapoiss, kelle vaim vajab vahel kosutavat maahõngu. Tema silma all valitseb huumori ning nalja kaos, mis muudab elu tõeliselt ilusaks. Martin on romantiline hing, kelle lugudes jäävad kõlama imekaunid kujundid. Mõtiskleme koos temaga. / lk 37-39

SIIM LILL

Siim (19) on hetkel sukeldunud usuteaduste õpingutesse. Ja muuseas, ta on lõpetanud Õnne- seenekese lasteaia. Loeb igasugust kirjandust, viimati Max Frischi teoseid. Meeldib loodus ja sageli leiab Siimu Emajõe äärest parte vaatlemast. / lk 32-36

MÄRTEN RAIDMETS

Harilik lõuna-eesti märtendraids (22) on harvaesinev, kuid suure purustusjõuga hübriid tudengist ja trükkalist. Kui öö on hõrgult pime, redutab ta maasügavustes, kõrvu paitamas turbiinide tummine tango. Rõhu kuuendas numbris veikles Märten kirjanduse surmatungidega. Selles numbris annab ta muusikule kirve. Dodekafoonia möllab. / lk 40-45

ALEKS MERIST

Aleks (21) õpib Tartu Ülikoolis bioloogiat. Viimase aja kirjasuurustest on lugemisväärseks tunnistanud Gibsoni, Kafka, Woolfi ja Wintersoni. Ajakirju loeb ka, erialaseid (Oecologia, Folia Geobotanica). Suvel küsisime Rõhu autoritelt reisikirju, Aleks proovis kätt reisiproosa žanris. Õnnestunult. Sõidame laevaga üle Atlandi, meil on meeldiv armukolmnurk ja laeva süda. / lk 46–55

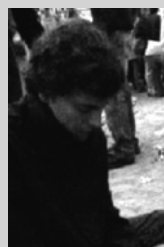
HEIKKO ELLERMAA

Heikkole (26) meeldib heleda leegiga põleda. Tahab, et elul oleks hoog sees. Oma reisikirjaga viib Heikko meid sisepelemismaale, mil nimeks Mehhiko. Kirjutamise kohta ütleb Heikko, et ta pigem ei kirjuta. On elus kusagil "i'm an island, i'm bloody Ibiza" ja "kohe võtan endale lambad ja lähen maale elama" vahepeal. Põigetega rohkem ühte või teise. / lk 56–61

SIIM NURKLIK

Reisikirjade rubriigis lähme koos Siimuga (23) Jaapanisse. Enda kohta ütleb Siim, et kirjutabki ainult enesekirjeldusi, Rõhus nüüd teist korda. Kahtleb elu võimalikkuses, plaanib apokalüptilisi lasteraamatuid, näeb kõikjal kaugusi, piiranguid, lõkse. Mandunud põlvkonna mandunud tiib. 2+2=5 või ei võrdu üldse. / lk 62–65

DIANA LEESALU –

NOORKIRJANIKU NÄIDISEKSEMPLAR

Diana (25) on avaldanud kaks noorteraamatut, „2 grammi hämaruseni“ ja „Mängult on päriselt“. Esimesega pörus ta romaanivõistlusel. Ei saanud auhinda, kuid jäi inimestele meelde. Teisega võitis Tänapäeva noortejutu konkursil esikoha. Järgnenud on esitlused, kohtumised, ettekanded. Põhimõtteliselt räägib Diana meile, mis hakkas juhtuma pärast seda, kui ta oma esimese käsikirja päevavalgele julges tuua. / lk 66–69

MIHKEL TRUMAN

Mihkel (23) korraldab Várske Rõhu üritusi ja õpib üldkeeleteadust, lisaks sada muud asja. Ütleb, et tahaks teha üha rohkem ja üha paremini. Meeldivad huvitavad inimesed, põnevad arutelud, luule ja hingerahu. Oskab oma mõttekäikudega inimestel juhtmed sulama ajada. Kuid seekord siiski mitte, kui arvustuste rubriigis võetakse ette Paavo Piigi debüüt „Kummuli linnad“ / lk 73–74

HELEN HÄNNU KIRSIPUU

Et Heleniga (19) sõbraks saada, peab lugu pidama eestikeelsetest sõnamängudest ja -naljadest või hurnavatest lõhnadest. (Võõraid jonnivaid) lapsi eriti ei salli, veel vähem pimedat lollust. Mõned helgemad hinged on Helenit siiski ka naemas näinud. Positiivseid elamusi leidis Helen ka noorkirjanike kogumikust „Tüdruk, kes sa teretasid vaime“. / lk 75–76

BARTHOL LO MEJOR

Barthol (18?) on interdistsiplinaarne eksperimenteerija. Veedab oma ööd ja videvikud teistsuguste reaalsuste ja sotsiaalsete ruumide otsinguil. Rahuldumaks oma lõputut janu millegi uue järele. Seekord püüab miipkirjanikuna avada kodanike jaoks luuki oma lemmikraamatu „Roboti tee on nihe“ kaante vahele. Hetkel inkognito seoses ettevalmistustega lahkuda Riia lõpmatale avangardi festivalile 34.05.0000. / lk 77–78

KADI PÖDERSALU

Kadi (25) töötab sellest sügisest Vormsi saarel eesti keele ja kirjanduse õpetajana. See loov, huvitavaid väljakutseid esitav ja vastutusrikas amet võimaldab tal üheaegselt jälgida keelt, iseennast ja teisi keeletekasutajaid, olla lakkamatult koos keelega teel. Kadi on sõnamaagiast, helidest ja nende tekkimisest huvitatud olnud väikesest saati. Samuti jälginud ja proovinud sõnastamist. Aasta-aastalt järjest teadlikumalt. Meiega koos jälgib Kadi Leila Holtsi esimest luulekogu. / lk 70–72

Andres Karjus

m i d a g i

mitte midagi ei ole olemas
mitte midagi ei ole olemas
mitte midagi ei ole olemas
mitte midagi ei ole olemas

ainul tinime se don olemas
mitte midagi ei ole olemas
mitte midagi ei ole olemas
mitte midagi ei ole olemas

jasuu remosa ne ist hajubs
ujuva ltajah ap pev anniss
uvalt ajahap pevann isisse
sestm idagip ol egi olemas

mitte midagi ei ole eioleo

lemas midagi ei ole olemas
oleol emassa mi tte olemas
onvai dajuti se din imesed
mitte mittem it tem ittemi

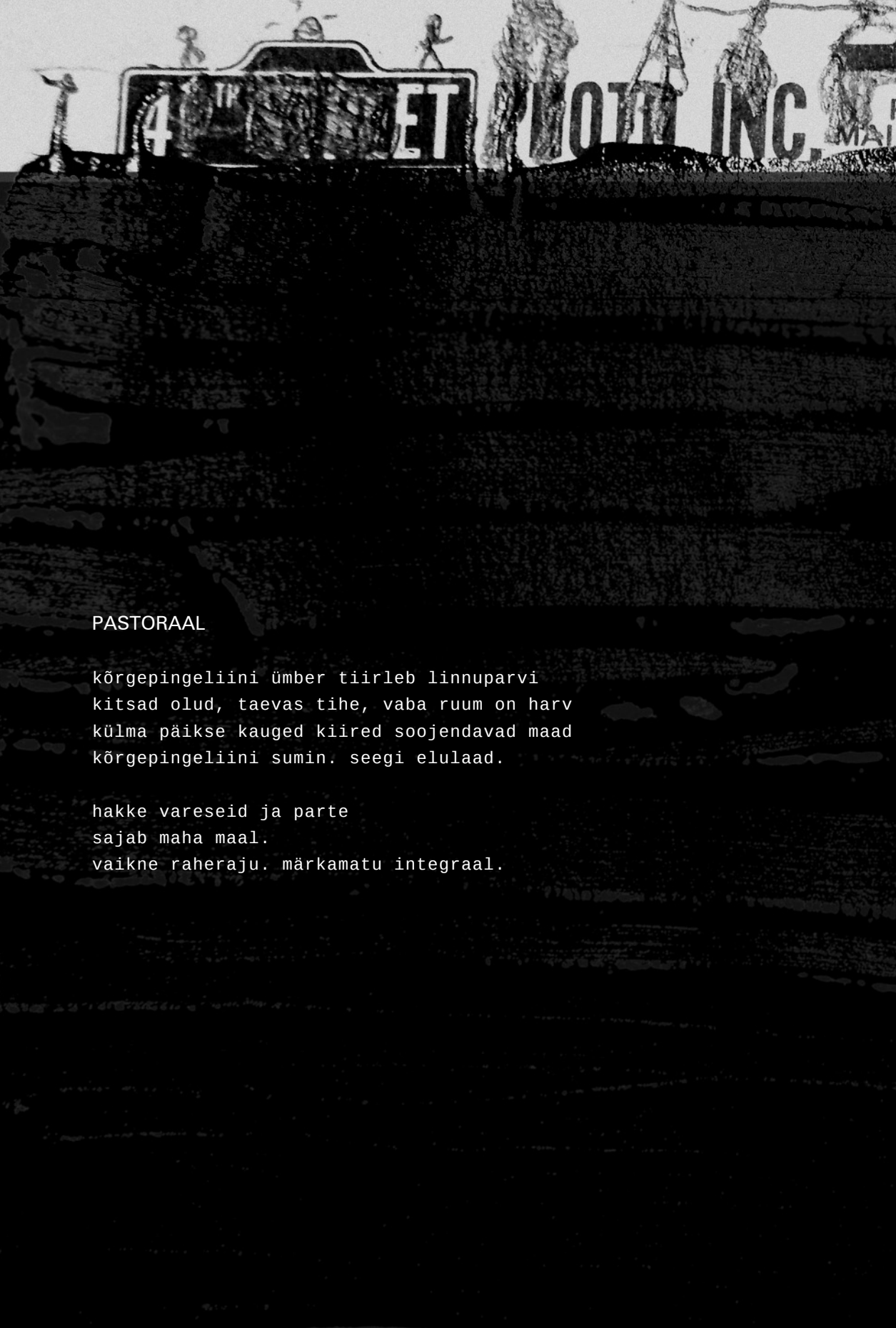
dagie ioleol em ase ioleei
ttemi dagiei ei ole olemas
janee düksik ku dmi ttenii
a j u t i s e d.

NIIGI

kergelt lagastatud avalik-õiguslike
tualettiinstitutsioonide segiajamatu
parfüüm,
kordi seedetrakti läbinud kohvi,
osaliselt toiduahela alumisse ossa
naasnud lindude
ja plastmassist inimlindude
väiksed sapised ohked
peegelduvad poriloikude
õlistes elupeeglites.
vaikusevajaduse vastukajas.
kõikide õigete nii vales ajas.

magusas ebatõelisuses,
tuhksuhkrustunud röske õnne
siirupistes kanalisatsioonitorudes
pesitsebki sellest
maailmast tüdinud

kunagine kääbik.

PASTORAAL

kõrgepingeliini ümber tiirleb linnuparvi
kitsad olud, taevas tihe, vaba ruum on harv
külma päikse kauged kiired soojendavad maad
kõrgepingeliini sumin. seegi elulaad.

hakke vareseid ja parte
sajab maha maal.
vaikne raheraju. märkamatu integraal.

RETAIL STORE 67 West 47th STREET N.Y. 10036 (212)
MAIL ORDER DIVISION 36 East 19th STREET N.Y. 10003 (212)

SULGKERGE TINARASKUS

kui katustel on täies hoos
tuvide jooksu aeg ja sa
ei olegi sina, vaid su
ajatu aeg ja.
sina ei.
siin olegi.

justkui.

vaid näed ainult
vaikust.
ja kuulad.
tasa.
kuivapaberivalget
ootust.

su elu on sulgkerge
kuni punktini
kus ta on. tinaraske.

mis on praegu.

ning kui röökiv vaikus sinu silme ees
võtab vaikselt kuid kindlalt külma õhu hõbedase kuju
siis siis siis sul - ei

olegi. rohkem midagi öelda?

või...

ELLE LEMM

KEELELINE

Aken tee lahti ja lase mind sisse
skisofreeniliste robotmasinate superheli saatel
võtan metallkülmast käest, vean vastu
tahtmist sind tantsima asfaltparkidesse

ja punaste fooride silme alt läbi
inimmõistused ahhetamas sünkapis
kui ma sunnin sind seisma
esimese reeglivalise puu kõrvale

kuulama ürginstinkte

kasvava rohu mürinat, maasikate üminat,
õunade valmimisorgasme,
lume nurrumist maailma süles

ja siis, kui hakkad aru saama nende keelest,
mu mehhaaniline Adonis,
võin sulle rääkida me kahe saladust:

*** **** ***** !

UNESTULI

Ainult mina ei jõudnudki unistada
põlevatest koridoridest ja
kuumusest plahvatavatest silmamunadest
rasedakõhust ja rõdultkukkumisest
surnud vanaisast välikäimlas

see kõik oli juba olnud
päriselt
läks udu ümbert mu maja
enne kella viite, hommikul enne kui päike
jälle ei tõusnud

üks poiss mängis kitarri,
ainult filmis
lõppes tulikahi vihmaga
minu unedes keegi isegi ei ütle, et
"there is nothing love can't heal"

unes on alati tuli
ja seal alles elu algab
kas olen siis surnud, kui
ei tahagi magama minna?

SILMAPILGUSALL

See, mis hoitud sõnadele sidund sõlmi
vaikustuule niidina me sisse õmmelnud
külmi
jääb sarnanaeratuse äärel seisma
vaatab tagasi, need kudumata suud

Ja kui siis pettumusi puistan ohtralt
eluõhust jäiseid pärleid põrgulumme
kõhn
tumm tunne rängalt liigahtades vardaid
tahan rohkem nüüd kui usun homme

Veel suurisilmi seisan sõrmi vahel
niidinuukseid nukker pundar, sügaval
julm
lõngkera kurgus, silmapilgust hargneb
kuni naerdes sest saab armastuse sall

soe, sõlmetu

SEGADUSEGA SINU

Nii kogemata näksasin
hommikukohvi kõrvale sigaretti
ära saa minust valesti aru

Enam ei otsi ju imesid
vaid õrna põhjust uskuda -
ja seegi ei loe, et
praegune nimi läks kaduma kuskil
kurva ja nukrama vahel
ära saa minust valesti aru

Segadusega Sinu,
(N)imetu

Viljo Kivisild

ÜKSKORD

Ükskord mõtete kõledad koad
Taevast vajuvad varvastele.
Raudsest tahtest on töötavad pojad
Maa seest kiskunud narmastele.

Pajurbade sametist rada
Tuule suudlusest laguneb koost.
Võimas Jumalgi sajandeid sada
Proovib tõdesid rebida loost.

Võhivõõraste varjude laulud
Kokku valati rõõmude jaoks.
Maailmast põrgu halvavad aurud
Luigetiivul et lenneldes kaoks.

Vajub liiva leid lootuste tagant,
Hirmuennetes mereks saab maa.
Suured sosinad öösel ei maga,
Süütult, nimetult vähkrevad nad.

Igaüks meist on looduse ime,
Ideist sõõduna haigutab tuhk.
Tunded tapavad, neil pole nime,
Inimlikkus on surmade puhk.

Pärast elu, neid viimaseid maju,
Kuhu unede embus on teel,
Lõhkeb sõnade üüratu taju,
Pime üksindus kõigub vaid ees.

Olen jõgi ja aeg minu kaldad,
Piisalt piisale paadile lä'en.
Roheruum üle jalgadest kalla,
Endast kaugele keegi ei näe.

TORMI VAHT

Varahommik.

Ärkan taas kord katkendlikust unest.

Nüüd tõusen üles.

Ümberringi laiub seesama piiritus.

Silmapiirist pool on üksildane, pool vaikne.

Pimedus on mere põhjas peidus.

Lähen keerdrepi alla.

Uppumise taga mustal merel vaatab mind laev.

Ta ei jõua iial minuni.

Sellel hallil väljal ei jõua ma iial minuni.

Proovin rääkida iseendaga ja laulda merega.

Olen endaga koos.

Mu huulilt lendab kurbus taeva.

Kaugus lõhestab mu hääle ja lained neelatavad.

Elu ongi vist vaid elamiseks...

Hommik.

Lained suplevad teineteises.

Akna taga kaarduvad jaheda tuule meelevaldas puud.

Ka meri on külm.

Olgu ta vähemalt taevas veel soe.

See vaade on ära vaadeldud.

Mere rahu petab mind, kui ta toob seisva aja mu kehasse.

Jäävad aja vaikivad sõnad...

Lõuna.

Laual on kohv ja alkohol.

Ning süüa.

Mu elu koosneb samadest hetkedest.

Tänane koosneb eilsest ja homsest.

Ülal ristuvad pilved taevaalleel.

Neist ükski näeb ehk mere lõppu.

Või kogetu lõppu.

Kunagi võiks ka minu majakas taevast puutuda.

Kunagi võiks ma merepõhjast väljamõeldud aarded endale saada.

Mõtted muutuvad paratamatu kindlusega üha enam meeleoludeks.

Õhtu.

Tuulekardinate taga on algamas merekontsert.

Vaikus on olematu kaaslane.

Torm on rusuv kaaslane.

Päikese kollane vaip viib merelt õhtutaevasse.

Mina aga jään, sest ma ei saa ankrut veest võtta.

Kas olekski hea, kui halba poleks...

Öö.

Mu eest tuleb tugev kohin.

Maismaa kuulatab.

Meri ja lõppematud mõtted.

Elu on tegudeta mööda läinud.

Ma tunnen, et ma jään lainete noorusest vanaks.

Inimesi ei ole enam.

Mis on minust saanud?

Või olen ma hoopis tormivaht...

Varane on hilise iseendaks võõbanud.

Meri lööb vesiseid varemeid laisa käega randa.

Mõnikord ei ole ka seda, kui meri on jääs.

Kuid tihedamini on süda jääs.

Kas elu ootab minult veel midagi?

Mere värv ei unune eales...

***Mees läheb trepist üles, kustutab tule ja heidab magama.

Hommikul mees ärkab, vaatab aknast välja ja laseb end maha.

***Esimene tuletorn pärineb Aleksandriast 283 a. e.Kr..

SIGRID**LOOMAAED**

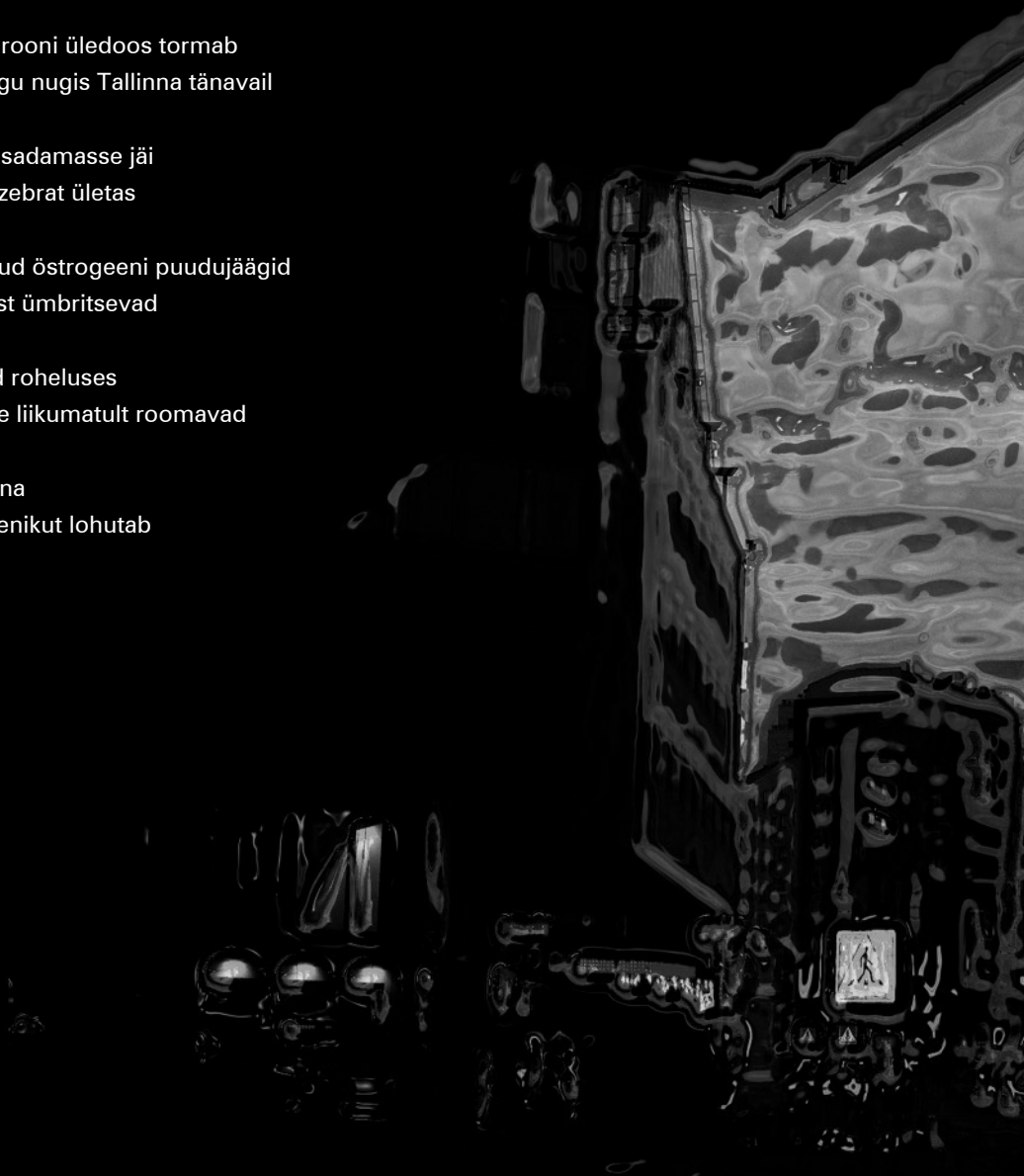
Testosterooni üledoos tormab
Ringi nagu nugis Tallinna tänavail

Mõistus sadamasse jäi
Kui hirv zebrat ületas

Vältimatud östrogeeni puudujäägid
Kangelast ümbritsevad

Sardellid roheluses
jõe poole liikumatult roomavad

Peata kana
Skisofreenikut lohutab

Paadunud joodiku
Piirituse ja atsetooniga loputatud
Töötamast keelduv maks
Vaid eluminuteid määrab

Mis ta litsimajas mööda saadab

CAROLINA PIHELGAS

Ma lihtsalt sõidan
tunnelist tunnelisse
taganen mõtete eest
mis painavad siis
kui midagi teha ei tea
ega oodata head ei oska.

Lehed tuiskavad vastu,
valged paberilehed.

Minu õnneks
kõik need teed mägedest
juhivad ikka
ükskord
tehisvalgusest välja
välja valge
õhu kätte.

Metsades õhetab hommik.

Kõik sõnad ja valu
valatud
võõrasse keelde

pettund ja petetud
meeled

ei tunne
isegi SELLE sõja
kaoses
ära
piiri
ühe või teise vahel
võitja ja kaotaja

ja kuigi kusagil keegi
ikkagi
kusagil keegi peaks teadma

ehkki sina ei tunne
et nemad ei taju
enam ära ei tunne
neid tänavaid
maju
mis rääkind on
kurbades keeltes

Selle sajandi külmusest
üksindus jäänud on meelde.

Külm külm päev
Uzgorodis.
50 kopikat jääb taskusse alles
sest isegi viiuldaja
Lichakovska nurgal ei mängi.

Linnal pole häält
ta kurgust tihub
kurvalt nutta
uduvihma.

Ainsa helina
vookleb, voolab jõesäng.
Ja ma ei jõuagi jälile
kuidas mõista ta viit.

KATRINA HELSTEIN

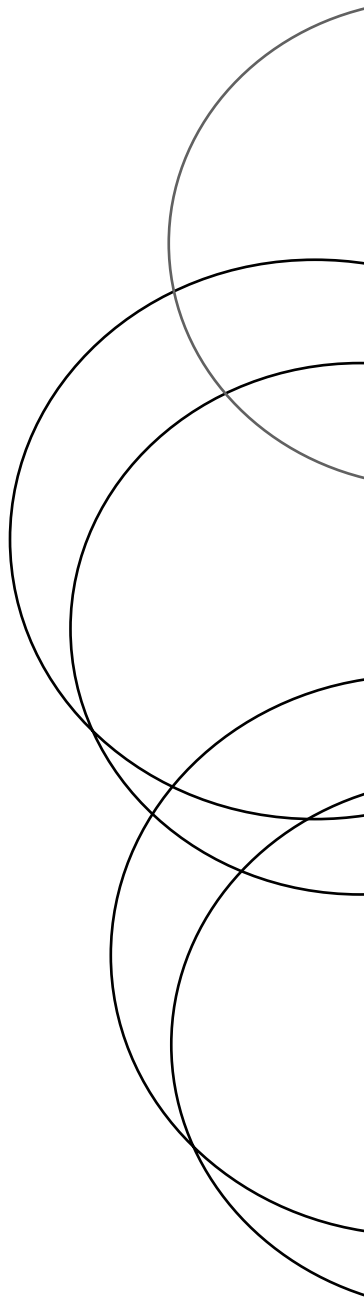
KÕHEDAKARVALISED KIKKAPÜKSID

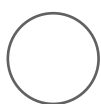
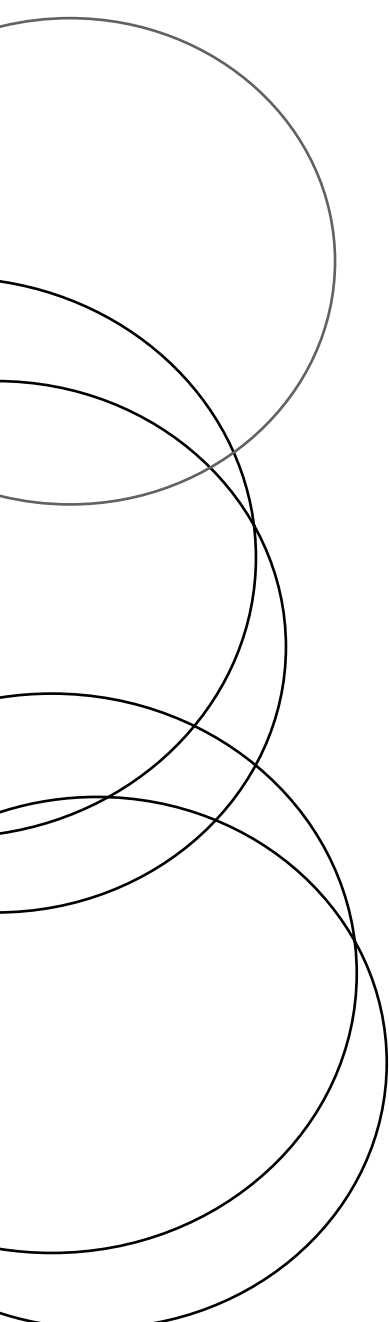
kõlisesid
mu jalge ees
õige suureks
kasvas unenägu

kahvatas sinakaks
silmad karjusid

sinu huulte varjus
kikkpükste kõlinas

kevade

OTSAS ALGUSES

küberraumi valguses
elu kumas

maailma alguses
oma lõhn ja oma seos

minus on sina
sinus on mina

ja päevas on ööd
ja öös on päevasina

küberraumi valguses
sõnas, otsas, alguses

KÕIGEGA SEOT

vanalinnas küüditati
kassipoegi Šnelli tiikidesse
pisikesi koolipoisse viikidesse
mind sinu huultesse
ja kergemeelsustuultesse

rõuged polnud veel Rõugesse
läinudki kui kassid
kräunusid esimese
koolipäeva auks
viikidele tuulerõõme

ja meie jäime
esimese tüli ohvriks

ÕNN ON KUI

lihtsuse
siivutu võlu
langemas
su suult
mü suule

CAROLINA PIHELGAS –musterkirjas ilmarändur

Intervjuu noore autoriga / Matis Song

Carolina Pihelgas on luuleorbiidile tõusnud tänavu. Tema luule on igatsuslik, eksistentsis mõtisklev, kantud minimalistlikest mustritest. Vaatamata noorusele on Carolina purjetanud mitmel pool elus ja päris meredel. Näinud elu maakera kuklapoolelt. Rütm olgu vahelduv.

Kõigepealt küsiks, millal luuletama hakkasid?

Luuletama hakkasin teismeeas, umbes 15-aastaselt.

Kas luuletamine on kerge või raske?

Ühelt poolt on see raske, sest tegu on ikkagi loominguga, see on protsess, mis võtab aega ja energiat, mis paneb kõik muud asjad tagaplaanile. Teisest küljest on see kerge, sest tuleb kuidagi iseenesest ja sõnad järelejätmata tikuvad pähe.

Kas sul on eeskujusid ka? Või mõjutajaid, kelle luulet oled hinnanud?

Eeskujusid pole, aga mõjutajaid on olnud küll. Üks neist oleks kindlasti Andres Aule, kelle luulekogu (pseudonüümi A.C. all toona) "Homseni" oli esimene luuleraamat, mida ma kunagi lugesin. Teised luuletajad, kelle looming mind oh mõjutanud: Mait Vaik, Doris Kareva, García Lorca.

Millist muusikat kuulad?

Džassi, elektroonilist, eksperimentaalset muusikat, aga vahel lihtsalt rokki. Üks muusikutest, kelle loomingut väga hindan on Laurie Anderson.

Ta on ka performance-artist. Oled ise ka mõelnud luulet, muusikat ja kunsti korraga proovida?

Olen mõelnud, aga ideed on jäänud siiani ainult ideedeks.

Kust sa inspiratsiooni saad? Unest?

Ei saa unest, tegelikult pole ma viimasel ajal eriti unenägusid näinudki. Inspireerivad inimesed, situatsioonid või kohad, mis puudutavad, mis hakkavad minuga kõnelema.

Küsiksin töömeetodi kohta. Kas kirjutad hommi-kuti, õhtuti või öösel?

Kuidas kunagi. Kirjutamise jaoks ei saa aega ette planeerida.

Küsin seda sellepärast, et osad kipuvad kirjutamisel distsipliini kasutama. Kas sa kirjutad luuletuse ühe hooga valmis? Või lihvid ka neid mõne aja möödudes?

Suurem osa luuletusi sünnivad pigem impulsiivselt, hiljem võib parandada sõnastust. Vahel harva on mõni luuletus, mida kirjutan mitu nädalat või kuud, sellised mis kuskil mõistuse tagasopis pidevalt tiksuvad, ideed mida ei oska kohe üles kirjutada.

Kas sa luuletuse juures struktuuri ja vormi ka jälgid?

Minu jaoks on kõige tähtsam rütm ja kui rütm on olemas tuleb ka riim iseenesest, need kaks asja on justkui sõnade filtrid.

Mida sa muidu loed?

Põhiliselt ilukirjandust, aga ka erialakirjandust.

Kes on sinu lemmikud?

Viimasel ajal olen lugenud palju põhjamaade ilukirjandust, Dag Solstad, Erlend Loe ja Peter Høeg on ühed lemmikud. Samuti Roald Dahl, F. Scott Fitzgerald, Ernest Hemingway.

Kedagi eesti omadest ka loed?

Loen eesti luulet, muud ilukirjandust pole viimasel ajal eriti lugenud.

Keda oled lugenud Eesti nooremast ilukirjandusest?

Ikka neid staare, Sass Hennot ja Diana Leesalut. Samas – just luules toimub praegu palju põnevaid.

Kuidas hindad praeguse aja eesti noort kirjandust, niipalju kui sa lugenud oled?

Kuigi alles paar aastat tagasi räägiti, et eesti noor luule on hääbumas, siis praegu võib küll öelda, et on mitmeid uusi tegijaid tulnud ja mul on selle üle väga hea meel. See tähendab rohkem diskussiooni, rohkem üritusi noortele luuletajatele ja huvilistele, rohkem luulet.

Sa andsid just alles raamatu välja. Kui lihtne või kui raske on raamatut välja anda?

Oma kogemuse põhjal saan öelda, et minul läks raamatu väljakaandmine üpris lihtsalt, mitte võib-olla kõige kiiremini, aga selles olin ise süüdi, sest sõitsin aastaks reisima ja siis raamat seisis pisut ja nõ laagerdus. Tagantjärele on mul selle üle väga hea meel, mitmed luuletused said hiljem välja vahetatud ning üldine tase vahest pisut parem.

Andsid omal käel välja?

Raamatu andis välja kirjastus Verb Doris Kareva eestvedamisel.

Doris Kareva suhtub noortes kirjanikesse hästi?

Jah, väga hästi, ta on olnud väga toetav. Vahel tundub, et vanematel kirjanikel tekib omaenda noorusega võrdlusemoment ja vahel, et kuigi välselt ollakse väga sõbralikud, siis tegelikult kardetakse uusi tegijaid. Doris on väga avatud kõigele uuele ning olnud toeks.

Sa oled põhiliselt luules tegutsenud, proosale oled ka mõelnud?

Mõelnud olen küll. Praegu tunnen, et pole veel proosa jaoks valmis, aga see kindlasti tuleb. Kirjutatan minimalistlikult, võib-olla seetõttu tundubki proosa kirjutamine praegu veel raske.

Kas oled oma luulekavadega palju esinenud?

Eriti palju ei ole. Esinesin septembri lõpul Tallinnas "Trialogose" festivalil, samuti astusin üles just hiljuti kahel "Värske Rõhu" esinemisel.

Kuidas sulle esinemine meeldib? Mõned kardavad esineda, mõned mitte.

Mina ei karda, mulle meeldib lugeda luulet, esitada seda. Samamoodi on hea teiste luulet kuulata, nii saab autoriga palju vahetuma kontakti ja autor saab anda luuletust edasi palju paremini kui lihtsalt paberil. Need asjad on minu jaoks olulised.

Kas loed endale raamatust ette vaikselt või kõvasti?

Vaikselt. (*Naerab.*)

Kas sul on olnud mõni nõuandja või toetaja kirjanduslikul teel?

Andres Aule on olnud minu jaoks see inimene, kes on andnud tagasisidet ja head nõu. Tema oli ka see, kes poolteist aastat tagasi ütles mulle, et nüüd oleks aeg luulekogu peale mõelda. Selline toetav ja innustav inimene.

Kuidas sa Värskesse Rõhku sattusid kirjutama?

Üks sõber soovitas, et on selline noorte kirjandusajakiri, mis on päris hea tasemega. Olin Värskest Rõhust varemgi kuulnud, aga polnud kunagi ühtki numbrit raamatupoodidest leidnud. (*Naerab.*)

Mis kooli sa muidu lõpetasid?

Gustav Adolfi Gümnaasiumi.

Kuidas kool tundus? Said koolis hästi hakkama, olid hea laps?

Hakkama sain hästi aga hea laps ma vist eriti ei olnud. Keskkooli aeg oli minu jaoks iseseisvumise periood, kolisin omaette elama üsna varakult, nii et käisin kooli kõrvalt tööl ja mõnikord tundidesse eriti ei jõudnud. Õnneks oli mul suurepärane klasisjuhataja, kes ei vedanud näpuga puudumistel järele, vaid vaatas, et mul hindend korras oleksid.

Ajakirjandust ka loed?

Ajalehti loen küll, ajakirju mitte eriti. Ajalehtedel on peale kõige muu ka praktiline kasutegur, hiljem saab nendega ju tuld teha.

Praegu õpid sa teoloogiat. Kuidas su suhe religiooniga on?

Olen religioosne, aga ei kuulu ühtegi kirikukogukonda.

Sa käisid eelmisel aastal reisimas mööda maailma meresid. Kus kandis käisid?

Tegelikult olin Eestist ära kaks aastat. Elasin aasta aega Norras, millest tuleneb ka huvi põhjamaade autorite vastu, kirjandust originaalkeeles lugeda on alati palju nauditavam kui tõlkes. Aga eelmine aasta purjetasin Vaiksel ookeanil – Mikroneesias, Paapua Uus-Guineal ja Indoneesias. Varem olen purjetanud ka Austraalias.

Kuidas meeldis? Kas seal kandis on teine kultuur ja elurütm?

Kultuur ja elurütm on iseenesestmõistetavalt teistsugused. Mikroneesias ja Paapua Uus-Guineal ei ole mitte kunagi mitte kellegil kuhugi kiiret. Kõik tuleb omal ajal ja kui ei tule täna siis tuleb homme või ülehommel. Kuidas on võimalik millestki ilma jääda, mida olemas pole? Rabelemise asemel istutakse pigem randa palmi varju maha ja loobitakse kive vette või tinistatakse kitarr, mille keegi kuskilt kümne aasta eest linnast vahetuskaubana tõi ja millel ainult paar-kolm keelt järel. Nad on palju õnnelikumad ja rahulikumad kui eurooplased. Ise harjusin sellise elutempoga niivõrd ära, et tagasi tulles oli selline tunne, et olen igal pool oma aeglusega jalus.

Oled Tallinnast pärit?

Jah.

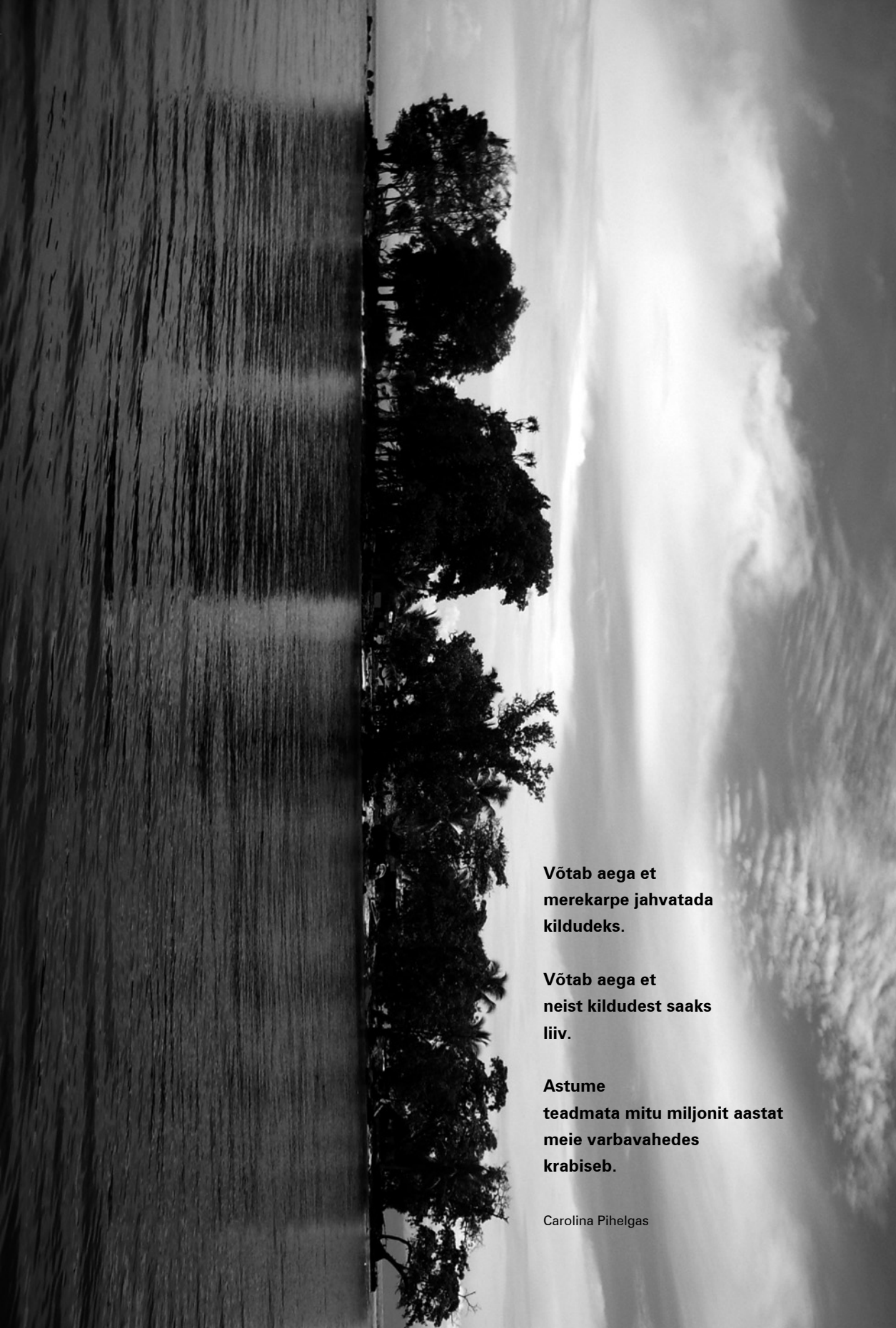
Sealne elutempo on tunduvalt kiirem? Jah?

Võrreldes Tartuga on kindlasti kiirem, sagimist on rohkem. Kunagi armastasin kiirust ja kiirustamist enda ümber rohkem, nüüd olen sellest pisut tüdinenud. Hea oli Tartusse elama tulla, aga arvan, et kunagi tahan hoopiski maale kolida.

Kuidas sulle muidu Eesti ühiskond muu maailmaga võrreldes tundub? Kas ollakse inimsuhtes kinnisemad või sama lahtised?

Alati oleneb, kelle või millega võrrelda. Nojah, põhjamaalased on pigem kinnised, nii ka mina. Nii et kui mõnel pool Indoneesias, kus valgete inimestega eriti harjutud pole, tuldi vahetpidamata juurde ja räägiti niiviisi (*haarab intervju-eerijal käevarrest järsku kinni*) ja küsitakse ikka, et mitu last ja kas abielus, siis väsis lõpuks ikka inimestest, avatusest ja suhtlemisest xpäris ära. Vahest on hea lihtsalt vait olla.

Carolina Pihelgas (20) debüteeris Värske Rõhu viiendas numbris. Sügise alguses avaldas kirjastus Verb all debüütikogu "Sõrmemuster". Avaldanud reisikirju Okeania saartest Eesti Ekspressi reisilisas Kohver. Teinud luuleblogi (carolina.blogdrive.com). 2004.aastal lõpetas Tallinna Gustav Adolfi Gümnaasiumi. Tänavu asus Tartu Ülikooli teoloogiat õppima.

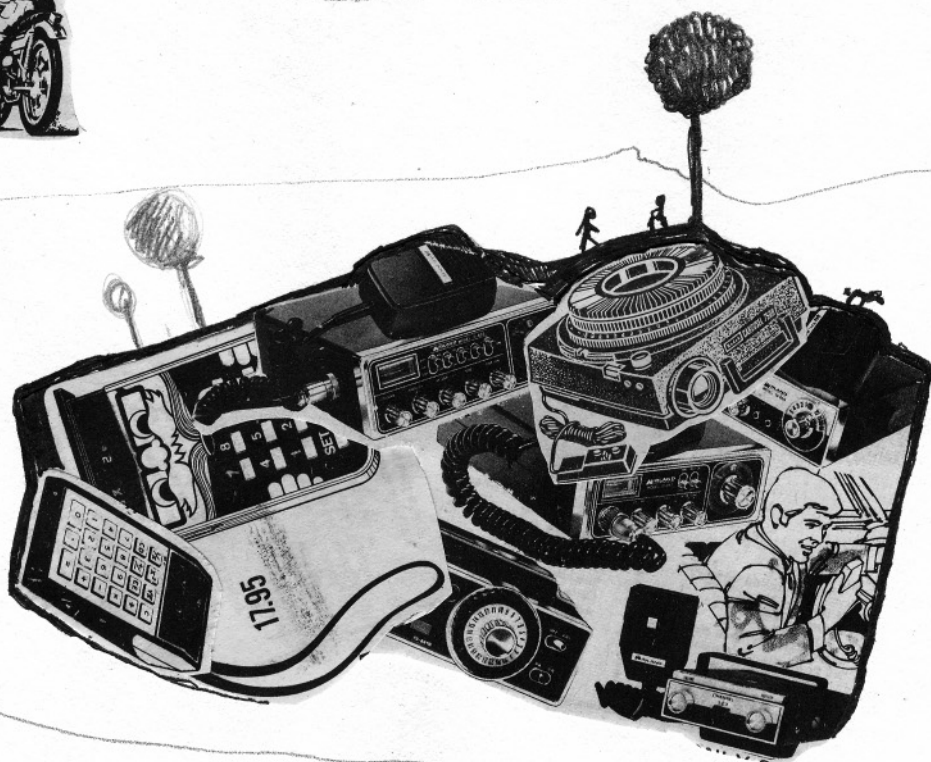

**Võtab aega et
merekarpe jahvatada
kildudeks.**

**Võtab aega et
neist kildudest saaks
liiv.**

**Astume
teadmata mitu miljonit aastat
meie varbavahedes
krabiseb.**

Carolina Pihelgas

Peegeldus / Siim Lill

Vetikad on kaugel. Tuleb paarkümmend meetrit mööda liiva edasi minna, enne kui vesi pahkluude ümber kokku lööb ning ligased siud lainete taktis ümber jalgade põimuvad. Muusikat ei ole. Või vähemalt näiks see nii mõnele möödujale, kes juhuslikult sel pilvisel suvealguse päeval otsustaks säälsamas mändide vahel jalutuskäigu teha. Tegelikult kumiseb pea helidest. Ka pildid keerlevad silme ees. Palju on seesugust, mis vääriks kustutamist, kuid isegi aeg ei suuda ebavajalikkude meelest välja uhuda. Kulunud pingile männituka all, mis ääristab järveranda, on ennast istuma sättinud mees. Jalge ees liival on sinine salvokelk. Käsi hoiab kramplikult kinni külgedelt kleepuvast õllepudelist. Mees vaatab ainiti enda ette. Ja siis äkki pöördub ta tuule poole.

Kas ma olen sulle jutustanud lugu rongist?

Väljamõeldud nimed kõlavad barbaarselt. Nende tagant õhkub tühjust ja mõtetust. Ja ikkagi ei kasuta keegi pärisnimesid. Sest nii pole tavaks. Ei ole sobiv. Parem on üldse jääda nimetuks. Kuid kas suudavad nimetud esile tuua neid tundeid ja mõtteid, mida niigi vaid vähesed kirjeldada mõistavad? Iha elada. Ja surra. Karta. Kõik kõlab võltsilt. Me ütleme, et kõik on lihtne. Kood-koodi haaval saabub selgus – justkui ettemääratuse rada, kust ei ole võimalik kõrvale kalduda. Ajaga muutuvad koodid. Tõe piirjooned selginevad, aga käitumine jääb samaks. Ja ikkagi aurab kõigest loobumist ja pettumust. Need, kes on endale sihiks seadnud kunagi antud romantilised lubadused, taganevad nendest. ("Romantiline" on laen ja kõlab seega võltsilt. Siiski ei suuda ma leida ühtegi sõna seda asendama.) Just nagu Ethan Hawley, pöörduvad nad merest, et end ohverdades teisi päästa. Teisi, kes päev-päevalt moonduvad oma päästja nägu. See loobumine on kõikjal meie ümber. Võib-olla olekski moondumine parem sõna. Tardumine. Juba alguses räägitakse sulle lõpust. Muidugi varjatult. Sõnade „sina võid kõike muuta“ tagant õhkub metallimaigulisust – lõpp on teada. Ainult õhtul, siis kui jõest õhkub sooja auru, on kõik selge. Tuleb tahtmine pista pea vette ja säält vetealuste maailmast iseenda peegelpildi peegelpilti vaadata. Võib-olla polegi mineviku tagant kumavat maailma olemas...

Ma olen juba pikemat aega tahtnud rääkida lugu metsast. Õigemini üksikust puust keset tühja välja, mille ühe oksa küljes ripub kalkulaator. Korruta see üksik puu ükskõik millise arvuga ja sa saad täpselt nii suure metsa kui tahad – ütleb peategelane. Aga tegelik lugu on hoopis teistsugune.

Ronge ei kohta siinmail tihti. Nagu kirbud, kes muiste rööpaid pidi levisid, on ka rongid muutunud väljasurevaks liigiks. Legendid aga jäävad. Ma ei ole päris kindel, kas see, mis juhtus, oli nägemus või siis lihtsalt igapäevane seik sellest, millega ma nii harva kokku puutun.

N-linnas (nii on tavaks kirjutada) on jaamahoone. Linnas, kus kõik teavad kõige kohta kõike, on väga harva võimalik leida kohta, mida ei teata. Kui mõnelt vastutulevalt naisterahvalt küsida, et kas too teab, et sellel ja sellel inimesel on uued kõrvad või mõtted, vastaks ta kõhklemata jah. Kui aga nii muuseas pärida, kas ta ei oskavat öelda, mis sääi raudteeäärses hoones sünnib, jääb ta teile arvatavasti vastuse võlgu. Seepärast oli võib-olla ka teatritükil, mida etendati säälsamas jaamahoones, edu. Salapärase hoone edu. Aas-taid kättesaamatuna olnud ruumi edu. Etendus ise olnud kuuldavasti pask. Ja üks seda eelpoolmainitud halvalõhnalise sõna liiga suure kasutusmäära tõttu. Tegelikult on kahju. Jah. Suur kunst loojatele. Aga lõppudelõpuks ikkagi ainult pask. Sõna „lõppudelõpp“ ei meeldiks kindlasti neile usukuulutajatele, kes jagavad sõnu ja paberilipikuid ning loodavad lõpuks uuesti alustada. Kui nad kuuleksid, et pärast lõppu ei olegi algust, oleksid nad vägagi kurvad. Sama kurvad nagu see mees Y-linnas (nii on tavaks öelda), kes kahe kuu eest vanglasse sisse sai ja siis sealt valvurite poolt minema aeti. „Ma tean küll seda meest,“ ütles üks habemik näotu. Ma olin tema poole kuklaga. Ülejäänud on juba tuhmunud kõikematva halli korraga.

Kuid nüüd tuleks jaamahoone juurde tagasi pöörduda. On õhtupoolik. Päike. Pilved. Nirk, kes kunagi teisel pool raudteed elutses, ei ela arvatavasti enam seal. Inimesed kogunevad. Hääled, millest õhkub loobumist ja viha, ei ulatu siiani. Ja siiski on nende häälte ja kogunejate vahel tihe seos. Rong. Alguses vaid kauge mürin. Justkui laaditaks maha raudkaste, mis maaga põrkudes kaotavad oma omapära. Tundmatust saab igapäevane hallus. Harjumus. Ja siis kauge valgussõõr, mis lähenedes muutub veduriks. Tähtis ei ole aga mitte see kest, mis kaugusest ligi roomab, vaid sisu. Sa hüppad perroonilt raudse-tele astmetele ja sisened kolmekordselt liikuvasse maailma. Värvid mängivad eluohtlikku mängu ja üksik saksofon laseb kuuldavale kaebliku heli. Prillid. Naerev nägu. Välk. Ja siis tuleb piletimüüja oma kulunud ülikonnas. Pabersedel vahetub pabersedeli vastu ning naerev nägu teeb näo, nagu ei olekski ta käsi koormav fotoaparaat tema oma. Võib-olla need kohalikud ei tea, et selle masinaga saab pilte jäädvustada. Saab surma jäädvustada. Aga ta eksib. Eksime ka meie. Ja nüüd hakkab maailm akna taga liikuma. Tuleb valida vagun. Üks vaheuks ei avane, kuid sõbralik vanaproua ütleb, et kinni see uks kindlasti ei ole, et tuleb lihtsalt tugevamini peale suruda. Või vähemalt nii ta mõtleb. „Ei ei, ma ei tahagi seda vaguniust avada,” vastab noormees, kes on juba pikemat aega ukse kallal pusinud. Keskajal oleks ta (ma mõtlen noormeest) teiste inimeste kõrval olnud hiiglane. Nüüd on ta vaid meessoo esindaja, kes enesekindlat nägu tehes üritab tuldud teed tagasi minna. Ümbritsevatelt pilkudest õhkub pilget.

„Mulle meeldivad hobused!” ütleb üks purjakil meesterahvas kusagil rongi taga-osas, mis päeva lõpuks vaegmoondub rongi esiotsaks. „Mulle meeldivad kaa hobused,” ütleb joobnu kahtlaselt kaine seltsimees. Ta silmis lööb hekeks särama salakaval säde. Mõrvarlik tuluke, mis võib leegiks süttida vaid ühest sõnast. „Jah, mulle tõesti väga meeldivad lehmad!” ohkab esimene mees, rüübates pudelist tundmatu sisuga vedelikku. „Jajah, mulle meeldivad kaa lehmad,” kordab kaaslane kajana. „Ei, hobused! Mulle meeldivad hoopis hobused, mitte lehmad,” parandab end hallis ülikonnas peitev keha ning asetab pudeli tagasi rongipõrandale. „Mulle kaa,” kordab teksariides kaja mõistvalt.

Säälsamas vagunis, paar pingirida eemal, istub tüdruk. Unenäotüdruk, kelle nägu kaob koos esimeste hommikuste valguskiirtega. Unenäotunne, mis söövitab end sügavale ajukeermetesse, salvates vaid vahel harva, kuid valusasti. Aga ainult siis, kui taju kipub reaalsuses nägema täiust. Ja vahest ongi see kahetäpiline mürki täis haav põhjus, mis sunnib edasi minema. Sest et võib-olla on lõpus unenägu.

Vaguni teises otsas, vastakuti tüdrukuga, istub mees. Tüdruk vaatab meest ning miski liigatab ennast valusalt silmade taga. Talle meenub üks unenägu...

„Ma tahaksin nüüd magada ja näha unes kollaseid ananasse, kes ümber minu tantsivad ning laulavad mulle laulu eksinud lehmast, kes valetaja hiire abiga metsast pääseb. Ma tahan näha und seitsme peaga lohest ja kuningatest, kes igaviku lõpuni vaidlevad. Ma tahan unes olla mees, kes on maitsnud surematute jõe vett ning kes peab igavesti rändama, kuni ta leiab jõe, mis muudab aja jaoks surnud tagasi surelikeks,” ütleb mees ning vaatab nukralt pudelit, mis on nüüdseks tühi. „Mina kaa,” korrutab kaja: „Ole mureta. Maga rahulikult. Ma valvan su und ning su põuetaskut.” „Jah. Valva jah,” kostuvad sõnad uinuva tombu poolt.

Veel samal päeval leiab mees ärgates eest tühja põuetasku. Helesinise rahakoti kummaline kadumine viib ta kokku Minevikuga. Jaan Minevik, uinuja endine klassivend ning Libe Miku isa on teel Toronto Tomi juurde. Veel samal päeval saavad nad mõlemad Toronto Tomi firmas tööd. Kadunud rahakott avab tee uuele elule ning ühe kolkalinna katlamaja korstna otsa. Korsten, mida kohalikud hellitavalt Toronto teletorniks hüüavad, vaatab lähitulevikus ükskõikselt pealt, kuidas seesama halli kulunud pintsakuga mees meeleheitlikult tuulel end kanda laseb. Hiljem kannavad verist tompu juba veidi tahkemast ollusest koosnevad meedikud. Surnute kambrisse muidugi.

Rongil, mille juurest me hetkeks eemaldusime, on aga kolm vagunit. Sääb kolmandas (veduritaguses) ratastel kastis istub üksik halli habemega vanahärra. Vasakut põske kaunistamas vaona läbiv arm. Ta jälgib läbi ukseklaasi, kuidas üks poisikene üritab vagunisse siseneda, kuid uks ei avane. Hetkeks tekib poisi palgeile puna ning siis kaob ta vaateväljast. Möödub tükk aega, enne kui keegi taas lükandukse taha ilmub ning selle paigast nihutab. Üleni sinisesse teksariidesse pugenud mees astub sisse. Ta võtab vanamehe ees istet (helesinine rahakott jakitaskust välja punnitamas) ning alustab juttu:

“Aastaid olen ma enne magamaminekut korrutanud ühtesid ja samu sõnu, lootes, et need muudavad midagi. Just nagu mantra on need sõnad end mu huultele kinnitanud. Ka ärkvel olles püsivad nad seal...”

“Sa võid alati edasi minna,” ütleb vanahärra ning manab huulile muige.

Salvokelk nõõripidi pahema käe küljes, astub mees järve poole. Habe lehvib tuule käes ning silitab mööda vasakut põske jooksvat armi. Tühi pudel kukub maha.

“Hull mees, uputaski ennast ära. Näed siis, mida alkohol võib teha. Ära sina küll kunagi viina jooma hakka,” ütleb noor ema oma väikesele lapsele, kes silmade kohalt binokli langetab: “Hea, et me ikka binokli kaasa võtsime, muidu polekski ju näinud kuidas need mullid veepinnale ilmuvad. Jah, elu on imeline. Lähme nüüd. Peab veel poest läbi käima...”

Hetkeline lahkumine / Martin Rits

Valgusevihad heidavad halastamatult hoope mu huulile, süüvides külmast tarretunud vereni. Isukalt nagu teeks seda janune puuk, jättes puutumata vaid sügavale iseen-dasse suunatud silmad. See on pöörane tundmus, millegi säärase tajumine, mis oleks just-kui keelatud, heidetud reaalsuse värvast kaugele tundmatusse. Tahaksin tunnetada oma isiklikku, päris enda saatust. Kas on ta minuga koos, kaugel põlismetsade ja laante taga või vahest siinsamas mõttes, hoides häbelikult kinni mu jalast, ahistades krampliku haardega iga minu sammu? Hingepõhjas valitseb kõikumatu vaikus ja rahu. See, mis toimub selle kohal – möllav torm ning pidev puhastumine läbi uppumise, on vaid tõe varjamiseks.

Iga järgneva tuulepuhanguga liigub ta aina kaugemale. Silmi pingutades, üsna pisikese täpina, on teda siiski veel näha. Teadmine, et kusagil seal peab see olema, sunnib armutult uskuma, kujutama seda, mis võib osutuda ka tühipaljaks õhuvireluseks. Ikka aina väiksemaks muutudes, lausa õrritavalt kaua paistab ta kohast, kus öö muutub päevaks ja pimedus maalib minuni värvid ühes ergutava emotsiooniplahvatusega, mis jõuab ühtaegu iga üksiku juuksekarvani. Nüüd ei ole mul enam midagi, kui süda on suletud, siis ei või ma usaldada enam oma mõtteid, tundeid ega maailmanägemist. Hüvasti, uhke riik! Ma lähen koju.

Kristallselge vesi pudeneb käte vahelt nagu liivatera, mis leiab end õigema olevat seal, kust ta kergeuskliku ning barbaarse liigutusega eemaldati. Milleks kasta oma armilist nägu allikavees, petta ennast, pidada end kellekski teiseks, pöörata pilk aususe leivapä-t-silt, asudes nii teenima juhus? Hallist sügissajust kostub kaeblikku viulihäält. Helid, mis paiskuvad kõrvu, kui poogen silitab keeli, seostuvad sügavikulise tähekombinatsiooniga SURM, mis teinekord võib viia ka vaevalise vabanemiseni. Kirikukella loominguva kōla suunab uutele teedele, päästab teiste juhtimise vingusest hõlmast, muudab mind osake-seks minevikust ja kingib mulle tee, mida mööda minnes saab tunda tõelise teerajaja vääri-kust. Olla korrakski veel aur, mis pisut paistab aega ning seejärel haihtub. Oh, unistan vaid veel elust.

Tõsta käed taeva poole, sirutada sõrmed päikeseni on õhuliselt kerge. Tunda jahedat vihmahoogu oma kehapinnal, aina kiiremini ruttavaid veepiisku, mis järjepidevalt juusteotstest juba niisketele varvastele prantsatavad – see on rahu. Elu on kinkinud mulle õnne, võimaluse saada osa looduspõudude mängust, olla väikeses laevas ühes paljude teistega, kelle saatused jooksevad kusagil kokku. Laine laine järel keerutab laeva, vaid pilk on see, mis hoomab nii lõputut sügavust läbi vahutava tormikatla kui ka teiselt poolt meri-kajakatega palistatud igavikulist taevaalaotust. Minu tahe on sulgeda silmad, säilitada vi-kerkaar, mis tõstab lootused kõrgemale raskustest ja laseb mul edasi liikuda. Minu tahe on tõusta jalgadele, hüpata ning jääda kahe maailma vahele. Aeg on see, mis pühib tõelt tolmukorra, keerab ümber liivakella ning sunnib mind kukkuma. Olla eemal kõigest ja kõi-geest on jumalikult püha. Kuulata iseenda mõtteid, sisemisi hääli ja südamelööke. Märgata valgeid ja süütult puhtaid pilvi, sulada üheks neist ja liikuda tuule valitud suunas on pör-

gulikult võimas. Suruda maha kõik, tõusta ise puhastustuleni, muutuda seeläbi priiks ning kivi kivi haaval lammutada aastate jooksul ümber minu kasvanud müür. See on ajalooline progress, iseenda evolutsioon – lõhkuda tammid, lasta veel voolata ja ise selle soo keskel tasapisi manduda ning väärikalt uppuda. Parim viis lahkuda on jääda kirjeldamatult kauni, edasitungiva vee rüselevate voogude vahele. Pesta endalt patud, uhtuda eemale mustus, saada säravaks täheks tumedas taevas, mis juhatab teistele teed ning püsib otsekui kõrgustesse klammerdatult, kuniks otsustava langemiseni – aja lõpuni.

Kellegi hooliv pilk langeb mu kätele, mida olen harjunud varjama. Ometi ei tee ma seda nüüd, kergendatult nihutan oma parema käelaba padjale, toetades ning samas ka julgustades seda vasaku käe värisevate sõrmedega. Ma ei taju enam seda sügelust hinges, tunnet, mis oli minus uinununa püsinud juba aastaid. Ei. See on uuestisünd. Kui miski saab olla veel parem, veelgi liigutavam kui see kergendatud olek, siis on see röske mullakamar, millel kõndides jalatallad niiskust endasse imevad. Raske udukoorem viljapõllul, mis kätkeb endas sadu, ehk isegi tuhandeid puhkavaid putukaid, kes juba õige pea taas oma lauluga mind lummavad. Kui ma ei teaks, kus ma olen, mõtleksin end vist olevat muinasjutus. Aga ma tean. See paik – aed täis välikäimla hõljuvat lõhna, mis oma teatava häiriva tooniga alati mu ninani jõuab; kaevuvee tasane solin, mis ööpimedusse kadudes hirmutab võõraid kui suurveeaegne jõgi; vana kuuriuks, peites enda all tühimikku, kust iga hetk võivad välja ulatuda pikad käed, mis haaravad jalust ning tõmbavad mind sügavustesse, on oma uueks kohuseks võtnud inimeste üle kraavi aitamise – see ei ole midagi rohkemat, kui eluga oma-seks saanud rõõmude ja hirmudega palistatud kodu.

Nuttes jooksen meeleheitlikult läbi tiheda lepavõsa, ühtäkki jään aga silmitsema suurte tugevate okastega kibuvitsapõõsast. Õhus on tunda mahla täis pigistatud marjade hõngu, mis kuupaiste heleda kuma all õõtsuvad otsekui joovastunud romantikud. Noppida neid tumepunaseid vilju, rikkudes nende omavahelist rahu ja harmooniat, meenub korraga üks kauge pilt mälestusteraamatust. Lummus katkeb. Süda, otsides igavikku, leiab nukra mälestuse. Läbi õhu vilisevad linnud, keda varem pole kuulda olnud. Oh ei, mälestused on nii kauged, oma koha on nad mu elus juba võtnud, enam ei või nad mitte korduda. Lõõn käega läbi õhu, justkui lootes midagi tabada, kuid seda asjatult. Ainus, mis minu uniseid, juba punaseks nutetud silmi riivab, on pesunõör, millel üsna tavatult ei ripu mitte kuivad sokid, vaid krõbedalt krabisevad helge aroomiga kasevihad. Kusagilt eemalt, kaugel minu mõtete piiride taga, hakkab koitma uus päev. Kastemärjad rohulibled annavad märku saabuvast valgusest. Esimesed ujedalt sähvatavad valguserattad langevad mu palgele ja teatavad saabunud võidust. Pöoran oma näo madala päikese poole ning tunnen, kuidas õrnalt helendav valgus minusse valgub. Tajumata kalki ohtu, mis selja tagant jaheda tuulepuhanguna tõuseb ning kehasse jõudnuna lõputuna näivat võitlust alustab.

Elu armastab raskusi, surm seevastu allaandmist, loobumist. See pilt, mis minust joonistub on nagu tükike küla tapatalgust, verise noa surmav torge. Aga milleks lasta enast kõigest sellest petta, muresid on ikka rohkem kui rõõme. Aga üks rõõm kaalub kõik üle, ta valmistab mind ette uueks kannatuseks, selliseks, mida olen oodanud. Tahan valu, just sellist nagu vanasti kiigelt kukkudes, klaasikildu jalga astudes või kivitl vette libastudes. Valule peaks uhke olema – see on kõrge seisuse meenutus. Miski ei näi enam võimatu, miski ei sunni taganema. Mõne raja leiab alati, iseasi kas on jalgu, mis sellel astuksid. Kuhu edasi? Risttee. See on helesinine silmapilk, mil mõistan, kas olen määranud elama või surema. Nii selgelt on minus kaks erinevat poolt, mis ei saa hakkama teineteiseta. Hoian oma puudustest kinni, lasen enast karistada, kannatan nende pärast vaguralt nii mõndagi, aga ei ole rahul, kui tuleb nad maha jätta. Niisiis toidangi neid, kuid mida enam ma neid hellitan, seda tugevamaks nad saavad, kuni viimaks muutuvad haiglaseks paiseks ning õgivad hävitavalt enda ümbert kõike, nakatades ja tarvitades ära viimasedki head mahlad. Siis võtab maad kahetsemine, etteheited ja muu absurdne, ma muutun ebaõiglaseks enda ja teiste vastu. Meeleheites otsin lõpuks kurjuse vibunooli enesest väljastpoolt. Selle asemel, et neid märgata iseenda pahupidisuses.

Nüüd, täpselt kümme aastat hiljem, lükkam varajastel öötundidel tihti akna irvakile ning lasen tuppä tungival tuulel oma juukseid sasida, lootuses, et äkki täna mõistan ma lõpuks, millest nii paljud kõnelevad. Ometi ei saa ma kunagi kogeda seda mulle nii mitmeid kordi kirjeldatud tunnet: kuidas lained randa marssisid, iga järgnev eelnevast aina vaiksemalt ning kuidas viimane kui lilleõis kuivusest hoolimata oma näo avas ja lootusrikkalt päikesesse vaatas ja uuest ajast siirast rõõmu tundis. Mul on esimest korda hinges valus, sest ei mäleta seda, ei suuda meenutada neid minuteid, päevi, aastaid. Ma elan edasi teadmises, et olen kõike seda tundnud, kuid ometi tean sellest vaid tänu teistele. Langetan pilgu ning kordan vaikimisi:

„Sügavad mõtted jäävad kauaks minusse

taas kord ei luba neil lennata eemale.

Tuimalt seistes heidan pilgu kõrvale

taas kord astun valgusest natuke edasi.

Kirjutan oma nime märjale liivale

taas kord soovides kustuda jäljetult.

Silmi sulgedes huultelt võib lugeda

uuesti ei tärka see koledus kunagi.“

Juba mõnda aega on modernne helilooming olnud prii konformismi taagast. Ta on heitnud olult möödaniku roostetanud ahelad, jätnud seljataha pimesa keskaja igandid – helistiku ja taktimõõdu. Õhus on uudsust, esile astuvad järgmise põlvkonna heliisandid. Kapates mööda noodiridu nagu aru kaotanud pühvlid, ei hooli nad kellest kuradist. Nende tunne on vahetu ja vaba, vaim valgustet ja paljas nagu porgand.

Üks selline taltsutamatu mõirapull, Heinrich, istus korrusmaja ees kõnnitee äärekivil ja tagus kirvesilmaga vastu ilukilpi. Ilukilbi peale oli kirjutatud „Nissan“ ja tal oli suur mõlk sees. Kirves oli võrdlemisi suur ja nūri. Kust Heinrich kirve ja Nissani ilukilbi sai, ärge küsige.

Heinrich oli muide alasti.

„Alasti kehas alasti vaim!“ – nii kõlas Heinrichi moto. Oli alles varahommik ja politseid polnud vaja karta.

„Kill-köll-kilks!“ See kirves ei tundnud halastust. Sulnid ilukilbihelid tõusid kee-reldes taeva poole. Hooti kargas Heinrich püsti ja tõi kuuldavale hirmuäratava mõirge. Ta heitis muusikariistad kõrvale ja kahmas kätega õhku.

„Saaks ometi mõnel kõlksul sabast kinni,“ mõlgutas noormees nõutult, „Võiks temaga koos igavikku lennelda.“

Jah, igavikku! Sinna need helid suundusid. Kuid nüüd ja alati saatis ponnistust ebaedu. Helide levimise kiirus – 300 meetrit sekundis – oli Heinrichile liig mis liig. Ta polnud kunagi spordis hiilanud.

Kurvalt istus mees jahedale äärekivile ja jätkas. Pala, mida Heinrich sel hommikul mängis kandis nime „Sonaat kirvele ja ilukilbile. Surematute naer“. Teos kuulus vaieldamatult antud žanri paremikku, eksisteerides siiski vaid autori ajakurdudes. Üles ei vaevunud Heinrich midagi kirjutama. Ta teadis, et noodipaber on muusika surm. Tema lõi elavat muusikat.

Mozart, Beethoven, Bach. Mida on nad maailmale andnud? Kari päevavargaid, kelle masinlikult sirgeldatud tilulilu ei kõlba muuks kui mobiilihelinaks. Taruiraraa ja pudel rummi! Rahvas tantsib ja sõdurid marsivad triumfikaare alt läbi. Kena on. Aga need ajad on möödas, kallid sõbrad, need ajad on möödas.

Süngeid mõtteid mõlgutades tagus Heinrich ilukilpi. Märkamatu oli kätte jõudnud refrään.

„Kilks-kilks-köll.“ Igat heli eraldas teisest kaks minutit absoluutset vaikust. Selline minimalism ajas Heinrichile judinad peale. Äkitselt lõhestas vaikelu rüve mootorimürin ja tülgestav diisililehk. Heinrichi kaunis süda hakkas lausa barokse barbaarsusega rinnus tant-su vihtuma, aga triumfikaartest polnud juttugi. Hoovi keeras puuduva ilukilbiga Nissan. Oli aeg lahkuda.

Tagaetava uluki kombel patseeris paljas Heinrich väheldaste põõsanartsude vahel. Pianissimo. Lagedamatel aladel muutus hiiliv kõnnak pööraseks galopeerimiseks – till lehvimas kõigi nelja tuule suunas, kiirustas mees üle Riia tänava. Crescendo ja forte-fortissimo, vivace! Kuid kas olid need muutuste tuuled? Pigem täiesti harilikud, kuratlikult jahedad kevadtuuled. Postmodernset muusikamaailma täna ja homme väisavatele puhan-gutele ning briisidele ei leidunud tol hetkel meie noore geeniusse otsmikusagarates kohta. Mõttepotentsiaali oli täielikult hõivanud kasvav raev reformierakondliku linnavõimu vastu, mis polnud viitsinud tegeleda kesklinna haljastamisega. Meeles mõlkumas tihedad hekid, paksud põõsad ja lopsakad küpressisalud, liibus ta meeleheitel vastu Kaubamaja sammast. Nii alasti, nii üksi. Kuid isegi Tartu linna au ja uhkuse – uue kaubamaja sammaste pealt oli paremliberalistlik maailmakord otsustanud majanduse elavdamise tarbeks kokku hoida.

„Kuradi nuudlid!“ sajatas Heinrich ja koputas vastu marmoriimitatsiooni, „Saja-protsendiline ersats. Akustikat pole ollagi.“

Kell oli ilmselt poole kaheksa ringis, sest lapsed hakkasid kooli minema. Lõbustet juntsude ja maruvihaste vanemate lõõskavate pilkude all sörkis Heinrich mööda Vanemuise tänavat üles.

„Issand, on ikka igasuguseid!“ ahhetasid turu poole kepslevad lillaks värvitud peadega vanaprouad. Taksojuhid näitasid aknast rusikat – hirmutab turistid minema, kura-di poolearuline.

Heinrich aga oli peitusemängule käega lõõnud ja tundis endast olukorra pere-mehena.

„Variserid!“ hõiskas ta möödujaile ja irvitas verejanuselt. Mäherdune magus ja konfrontaabel situatsioon... Tõprakari. Miks mõjub inimesele oma alastuses ja ilus neile toh-manitele eemaletõukavalt? Mida nad kardavad? Tunnetekeeris haaras hommikukastese Heinrichi endasse. Ta urises möödujate peale ja näitas neile hambaid.

„Sitale kõik. Sitale!“ röökis ta ekstaatiliselt ja tegi oma hoiaku näitlikustamiseks vastutuleva neiu suunas seeria ebasüüdsaid žeste. Neiu kiljatas ja putkas teispoole teed.

Me ei hakka spekuldeerima, kui kaua see pöörane amokijooks oleks kestnud, kui politseisireeni autoriteetne kiunatus poleks meie loo ekstsentrilist kangelast taas ebameel-divasse reaalsusesse tagasi toonud.

Heinrich vajus kükakile ja kõssi. Nurkaaetud kiskja sõgedal ilmel jõllitas ta siniselt pulseerivat valgusmängu. Äkitselt liikus ta meeleheitliku hüppega paigalt ja kadus robinal esimesest ettejuhtuvast ukseavast sisse.

„Elusalt te mind ei võta, šaakalid!“

Koridori tummisest pimedusest õhkus hingematvat rõskust. Haistmismeelel tabas hallitust ja rooja. Mis kohutav paik? Tagasiteed ei olnud. Heinrich sukeldus pimeduse rüppe, eemale sinisest valgusest.

Kell lõi kaheksa hommikul ja loomingulise sündikaadi „Rukkilill“ liikmed olid juba purjus. Kõne all oleva kultuurirakukese toimimiseks vajalik pind oli hangitud väljapaistva nüüdisfilosoofi ja muusikateoreetiku Taavet Niidu eestvedamisel. Ruumikas neljatoaline korter oli tulvil ajalooõhngu ja pakkus klubitegevuseks hädavajalikku privaatsust – varise-

misoht hirmutas uudistajad eemale. Kasuks tulid ka roostetanud naeladega uksele löödud sildid „Vene mahvia peakorter.“ ja „Ettevaatust, radioaktiivsus!“

Nagu mainitud, käis kultuurist läbiimbunud seinte vahel varajasest hommikutunnist hoolimata vilgas elutegevus. Elutoas diskuteeriti elavalt erinevatel maailmavaatelistel teemadel.

„...niisiis olen ma dibatillukene pardiboeg-traktor,“ lõpetas Hardi ja võttis suure sõõmu Põltsamaa veini.

„Jaa, seegord on sul õigus, gallis sõber,“ nõustus Taavet, „Vana hea Nietzsche!“ Hardi aga ei jätnud jonni.

„Selles suhtes, öää... Hkhm, lihtsalt. Kui me küsime, eee. Kui me küsime...“ Taavet ulatas talle abivalmilt pudeli. „Tänan. Igatahes... Kas puu teeb kukkudes häält kui keegi ei kuule?“

Mehed seedisid seda mõtet.

„Igal mündil on kaks boolt.“ pani Taavet i-le punkti.

Selle seletusega jäid mõlemad vaidluspooled rahule. Plaaniti minna poest veini tooma. Äkitselt kargas Peeter, kes oli senini märkamatult diivani taga okseloigus maganud, püsti ja kuulutas kahedal ning hirmuärataval häälel:

„Joodikud. Lakkekrantsid! Miks te räägite oleksitest. Vaadakem tõele silma. Aine ei ole pidev. Ta koosneb aatomitest. Aa-too-mii-test. Ilmaruumi eeter. Mina varastasin teile tule.“

Sõbrad jälgisid kasvava ärevusega oma haritud seltsilise raevu. Midagi temas oli alati ebamäära hirmu tekitanud. Midagi üleloomulikku, hoomamatut, prohvetlikku.

„Mina olen Prometheus. Mina lasin kotkarajakal oma maksa närida, et teie saaks lõkke paistel perset soojendada. Kui see ei ole nii, sammugu siit uksest sisse paljas mees!“

Esikust kuuldus kobistamist.

Nooreminspektor Lepik piilus pimedasse trepikotta ja kirtsutas nina.

„Koledasti haiseb.“

„Ju ta elab siin. Mingi asotsiaalide urgas. Jumal temaga,“ arvas vanem kolleeg autost.

„Äkki peaks järgi minema.“

„Pohhui see. Läki, sõidame vilkuritega mööda Turu tänavat edasi-tagasi. Veame kihla, et sa üle 180-ne sisse ei saa.“

Lepik läks näost kahvatuks. „Kas niimoodi jama ei tule?“

„Kui jama tuleb, siis lähme Saksamaale ehitajaks. Missioonitundest teeme seda asja siin nigunii. Missioonitundest, mees.“

Auto võttis lõbusa kummivilega paigalt.

Peeter oli pehmelt öeldes löödud. Heinrichi ootamatu ilmumine purustas äraütlemata banaalsel viisil kogu talle harjumuspäraseks saanud konjunkturi. Teda ümbritsevad paradigmad ja diskursused seisid ühtäkki muredatel savijalgadel. Seda võis välja lugeda ka

kaaslaste silmist. Endise aukartuse asemel laiutas „Rukkilille“ vennaste näol võikalt irooni-line muie. Selline autoriteedikrahh koosmõjus ebareaalselt jälgi pohmelliga kutsus Peetris esile totaalse meeleheite- ja afektiseisundi. Ta võttis hoogu ja hüppas. Tõmmates endaga ühes kardinad ja suurema osa aknaraamist, langes kogukas mees lillepeenrasse. Kostus tume müts...

Võib ainult taevast tänada, et tegemist oli esimese korrusega. Klaasikildudest veristatuna, kardinapundar üll, tõi eksprometheus kuuldavale verdтарretava kriiske ja kadus kargesse kevadhommikusse. See oli viimane kord, kui „Rukkilille“ mehed teda nägid. Kuulu järgi leidis ta hiljem ühes Lõuna-Eesti alevikus tööd kultuurimaja direktorina.

Peetri vaatemänguline lahkumine šokeeris mõnevõrra asjaosalisi, kuid suurem oli rõõm uue sõbra ja seltsilise leidmisest. Heinrich ei olnud tavaline mees, seda mõistsid Taavet ja Hardi esimesest silmapilgust.

Pärast lühikest veenmist oli Heinrich nõus loovühenduse „Rukkilill“ liikmeks astuma. Tähtsa sündmuse puhul lippas Taavet üle tänava poodi veini järele. Koos joodi ennast mõnusalt purju ja veedeti sulnid tunnid arutledes ning diskuteerides. Nagu uus seltsiline teada sai, oli Taavet täiskohaga muusikateoreetik. Ka Hardi paistis viimase aja arengutega hästi kursis olevat. Jõuti ühisele arusaamale, et niinimetatud nüüdiselilooload ja pseudo-modernistid eesotsas Stravinski ja Duttileux'ga tuleks viivitamatult mättasse lüüa ning Ligeti kogutud teostele tuli otsa panna.

Ühiste vaenlaste kirumine andis koosviibimisele sooja ning intiimse varjundi. Sõbrunemine oli täieulatuslik ja üsna pea sigines tuppa saladuslik vaikus.

„Kas näitame?“ küsis Hardi kavalalt muiates ja pilgutas Taaveti suunas silma, „Mina arvan, et Heinrichile võib näidata.“

Taavet paistis esialgu kahevahel olevat, kuid leebus kiiresti.

„Heakene küll, Petsi enam pole, nagunii on üks komplekt üle.“

Seda öelnud, kadus mees tagatuppa. Hardi asus kaaslast valgustama.

„Asi on ühesõnaga sedapsi,“ ta kiikas üle mõlema öla ja jätkas tasandatud häälel, „Meil on siin „Rukkililles“ tegelikult juba mõnda aega üks muusikaline projekt küpsemas olnud. Ja ma ei räägi mingist lollakast taidlusetteastest ega persekukkund perfoormansist. Ma räägin millestki täiesti uuest, vahetust ja omalaadsest.“

Heinrich kikitas erutunult kõrvu. Midagi täiesti uut ja vahetut – see oli tema jaoks.

„See ei ole ühekordne mõtteväljatus, kapriis. See on millegi suure algus. Uus muusikasuund, uue generatsiooni helilised naudingud. Nii nagu vaikselt ja märkamatuult nirisevast ojakesest saab tohutuid veemasse kätkev kärestikes mäslev ürgjõgi, nii vormub meie tagasihoidlikest katsetustest uus muusikaline ajastu inimkonna ajaloos.“

Kui Hardi oma pateetilise sõnavõtu lõpetas, suutis Heinrich ainult õhku ahmida. Jah, kohe kindlasti tahtis ta sellest osa saada. Millise meeletu jõuga rammis tema habras süda vastu roideid, kui Taavet revolutsiooniks vajalike rekvisiitidega tuppa astus.

Ja siis saabus vaikus. Aeg peatus. Läbi piimja udu silmitses Heinrich hommikus-
tes päikesekiirtes sätendavaid ilukilpe. Kumedalt ja kaugelt immitses kõrvu Hardi elavaloo-
muline vadin.

„Näe, ära pelga. Haara kirvel varrest, nagu meil on kombeks öelda. Heh-heh.“
Kramplikult ja tuimalt pöimused Heinrichi sõrmed lakitud puidu ümber. Tema ette asetati
lõmmis ilukilp.

„Alguses kuula niisama, mine muusikaga kaasa. Küll hakkad taipama. Nooti pole
vaja, noodipaber on muusika surm. Meie teeme elavat muusikat. Improvisatsioon on
Jumala teine nimi. Meie revolutsioon...”

Heinrichi tabas kurtus.

Teie revolutsioon. Teie revolutsioon? Minu revolutsioon. Minu looming, minu
vahetu algatus. Nad tahavad selle minult võtta... Sõgedad. Nad võtavad minult selle ja ma
ei saa sinna midagi parata. Mitte midagi. Või siiski...

„... kindlasti hea meel, et saad meiega selles pühas ürituses kampa lüüa,” lõpetas
Hardi heatujuliselt. Ka Taaveti silmist paistis entusiasmi. Ta ei teadnud, et Heinrichile kirvest
ulatades oli ta teinud suure, väga suure vea. Sest Heinrich ei kavatsenud seda teps mitte
ilukilpide lõmastamiseks kasutada.

###

Laev väljus sadamast ja NY paistis hiiglasliku kella üheksa suunal valguskerana. See oli, kui oleksid olnud startivas kosmoselaevas. Linn nagu loojuv päike, mis silmapiirile vajudes aina suuremaks muutub. Tema külm sinakas kuma näis sellelt kauguselt leebuvat, see paisus ja sulas alistuvalt öö sametises õhus. Teisel ööl, kui taevas oli selge ja tähti täis, võis NY kuma ikka veel näha. See seisis silmapiiril nagu linnutee piimjas triip. Järgmisel ööl rippus ta kauguses nagu valge vaim ja keegi ei julgenud päris kindlalt öelda, oli see kuma, või valgevahused laineharjad. Neljas öö oli jällegi selge, nii selge ja kuuvalgust täis ning lained olid kui klaasist vaod, mis hääletult üksteisesse sulasid, kui ikka veel usuti nägevat kuma. "Su silmad on kinni, mis kuma sa näed," ütles Artur Lizile. Tüdruk ei vastanud. Artur sulges silmad: "Tõesti on kerge NY-d ette kujutada," mõtles ta.

„Oli tunne, et midagi väga keskset minus on muutumas. See oli midagi taolist, et kui ma täna lasen ennast käest või teen vale otsuse, siis mõjutab see kogu ülejäänud elu ja midagi ei saa enam parandada. Kusjuures ma ei kujutanud ette, mille kohta võiks see vale otsus käia, või milles peaks väljenduma käestlaskmine. Kõik see kokku võttis julguse ja tekitas kahtlusi. Selleni välja, nagu seisakski käestlaskmine sellises mõtlemises, hirmus. Tead, kui sa oled kahekümneaastane ja ei ole päris kindel isegi selles, missuguseks su elu ei tohiks muutuda, ning sa elad NY-s ning oled nii vaba ja vähe seotud, siis on selline õhkkeerge tunne. Aga siis sa avastad, et tegelikult ei valmista peaaegu miski sulle rõõmu. Ja kui valmistabki, siis ainult niivõrd kui see on seotud mingi kohustusega ühelepoole saamisega. Mis seal ikka, võib-olla on iseloom selline. Aga kui samal ajal tiksud peas kohustus elada õigesti. Ja sul ei ole vähimatki aimu, et kuidas on õigesti või mis selle jaoks teha tuleb. Identiteedikriis, hea küll, hea küll, aga mis on mul sellest kasu, et ma tean selle nime. Paljugi, mida osatakse nimetada, ma ei näe siin nimest rohkem abi kui silmadest pimedas värvide eristamiseks. Ma võin mõelda, et ehk on see mööduv... Jah, see on kindlasti mööduv, ma tean. Aga kuidas see lõpeb? Pikka aega ei muutunud midagi. Lohutasin end sellega, et taoline kontroll peaks iseenesest juba pigem hea kui halb märk olema ja vähemalt ei ole murrang toimunud halvas, saatuslikus suunas. Nagu pooltühjade patareidega kell, mille sekundiseier ühe koha peal võngub, aga järgmist sammu ei astu.”

Keegi ei ole teinud plaane, et ehitada sild üle ookeani. Liiga pikad peaksid olema sambad, mis ookeanipõhja platoole ulatuksid. Liiga jämedad terastrossid, mis tuhande aastaste tammede külge tuleks kinnitada. Kui palju võtaks aega, et selline sild jalgsi läbi käia? Keegi ei võtaks seda teed ette. Laevad sõidavad mööda ookeane. Ühel kaldal tõmmatakse ankur merepõhjast lahti ja lastakse teisel uuesti põhja. Väikesed saared, mis ookeanisügavusest pinnale kerkivad, ilmuvad äkki ja kaovad – need ei ole usutavad. Atlastest võib lugeda, et seal elavad terved rahvad.

###

"Räägi, Liz, sinu kord."

Aga Liz ei osanud midagi öelda, ta punus hõbedase salli narmastesse lühikesi patse.

"Räägi ise," ütles ta lõpuks, "Aga ära räägi nii, nagu päriselt juhtus, räägi nii nagu oleks see kellestki teisest."

"Tüdruku helepruunidest silmadest voogas mahedat valgust, see oli kui sügisene hommik, mil õhk on niiskusest küllastunud ja mahalangenud kollased lehed sätendavad sõbralikult. Kuidas kõlas?"

"Väga hea, räägi edasi."

"Tegelikult sadas vihma ja enneaegselt pimenenud õhtu mattis linna udusse. Silmapiiril lähenes linnale laev, ta kerkis nagu täht taevaserva. Tüdruk oli seda oodanud. Ta läks mööda juhuslikult allalastud sadamasilda, turnis üle keti- ja nõõrihunnikute, kuni jõudis vaateplatvormile. Iga hetkega nihkus laev kaldale lähemale. Varsti võis eristada sadades akendes tulesid. Lähemale ja lähemale. Kujutlusvõimet appi võttes nägi ta sadu reisijaid ülemiste tekkide käsipuudele nõjatumas. Ta nägi nende reisisist väsinud kalasilmi, nägi tuledes NY-d nende silmapõhja vesises peeglis. Aga juba ta kiirustas. Keerdtreppi mööda vaateplatvormilt alla, sadamasillalt kaldale. Ta heitis veelkord pilgu seljataha: väikesed jahid kiikusid üksmeelselt tuule eest varjatud kaldaalusel, nende nagin oli nagu mereloomade keel. Vihma tibutas, tüdruk avas vihmavarju ja kõndis linna poole. Ta astus sisse esimesse kohvikusse kohe suure kalaturu vastas. Samal ajal kui tüdruk sõi, manööverdas hiigellaev reisisadamas. Sadam oli inimesi täis. Peaaegu igaühele oli keegi vastu tulnud. Taksode rivid seisid ootevalmis. "Londonist," räägiti. Ennekõike uudistajad ja need, kel kedagi oodata ei olnud. "Roomast." Ka Moskvat pakuti. Laev oli umbes aasta tagasi NY-st väljunud. Nüüd oli ta tagasi."

Liz lõi käsi kokku. "Räägi edasi!"

"Edasi ma ei tea."

"Hea küll. Las ma proovin ise!" Ja Liz alustas:

"NY parkides on palju väikesi tiigikesi. Need on madalad ja külmuvad talviti tihti põhjani. Õhtuti ringi hulkudes seisatasin ma tihti mõne kaldal. Silmitsesin vett ja tuuletu ilmaga oli elu neis kiht kihilt näha, isegi põhi paistis. Ujuvaid putukaid oli seal palju ja ma ei kujutanud ette, et kust nad sinna said. Seda enam olin üllatunud, kui ühel päeval nägin seal väikest kala. Ta oli kõige enam peopesa pikkune. Nägin teda ainult vilksamisi ja kui ta kadus, jäi alles väike mudakeeris. Siis hajus seegi. Rohkem ma teda ei näinud..."

"Jah?"

"Mis jah?"

Seitse päeva sadas järjest vihma. Tuhkhall taevas oli rohekast ookeaanipinnast eristamatu. Ainult kiiluveekolmnurk keris peegelsiledal veepinnal ennast aegamisi silmapiiri poole. Teisel vihmasel hommikul ilmus taevasse üksik lind, ta keerles laeva kohal, kuni laskus lõpuks antennimastile kaptenisilla lähedal. Kolm tundi hiljem kukutas ta ennast peaaegu vette ja lõi alles vahetult enne veepinda võimsad tiivad laiali. Ümber laeva tiirutades kogus ta vähehaaval kõrgust. Siis võttis kindla sihi ja lendas tulnud suunas tagasi. Lõpuks vihm lakkas, aga pilved püsisid ikka endistviisi. Nende hall monotoonsus oli ilus. Arusaa-

matul kombel ei läinud öösel päris pimedaks. Pilvine taevas kui hoidis hajumast sellel vähesel valgusel, mis päevast jäetud oli. Või oli see põhjatust ookeanisügavusest tõusev valgus, mis peegeldus ammu hajunud kalaparvede hõbedastelt selgadelt, justnagu valgus kustunud tähtedelt. Päev ja öö läksid segi. Kuuendal sajupäeval kukkus üks reisija ookeani, räägiti, et kukutas ise. Ühel ja samal ajal nõudsid osad hommiku- ja teised õhtusööki. Tekkisid asjatud riid. Kõik kestis ja kestis.

1.

Liz lappas menüü korra läbi ja alustas siis süvenenult otsast peale. Oma hõbedase salli oli ta jälle ümber võtnud, selle kaks pikka otsa rippusid ta õlgadelt alla. Tema menüü kohale kummardunud keha oli nendest kui raamitud. Peale sööki, kui Liz tagasi kajutisse läks, jäi Artur veel mõneks ajaks kohvikusse istuma. Oli soe ja aeg venis kiiresti õhtusse. Kui ta lõpuks vahetult enne terrassi sulgemist oma kajutisse kõndis, kuulis ta ühes kitsas koridoris kedagi oma nime hüüdmas. Artur pööras ennast hääle suunas ja võpatas millegipärast äratundmisel.

“Kuhu te lähete,” küsis mees ebaviisakalt.

Artur tegi nagu ei kuuleks ja kõndis edasi. Järgmise ukse juures ta peatus, mees ei olnud talle järgnenud, vaid seisis sealsamas, kus ta Arturit oli kõnetanud. Pikka koridori, mis neid eraldas, kattis keerulise mustriaga punane vaip. Kaks halogeenlambi triipu täitsid selle päevvalge valgusega.

“Mis siis,” küsis Artur sama ebaviisakalt vastu.

“Kes see tüdruk on, kellega te täna terrassil istusite,” vastas mees Arturile jälle küsimusega.

Enne kui Artur jõudis võtit oma kajuti uksele vajalikud kaks ringi keerata, oli mees kiirete sammudega sealsamas ja pakkus, et nad võiksid ühe viski juua.

“Jah,” ütles Artur eneselegi ootamatult, “ma panen ainult midagi muud selga.”

Artur sulges enda järel ukse, pesi nägu ja pani rahulikult teised riided selga. Kui ta veerand tundi hiljem oma kajuti ukse avas, seisis mees endiselt ukse taga.

“Lähme.”

Koridorid olid vaatamata hilisele kellaajale rahvarohked: kui liftiga kolm korrust allapoole tahtsid sõita, pidid järjekorras ootama. Nad istusid ühte 24h kohvikusse. Mees tellis kaks viskit ja sirutas end laua taga paremini istuma. Pikad jalad, mis sinna päriselt ära ei mahtunud, tõstis ta kõrval seisevale toolile. Raadios mängis öine muusikaprogramm. Artur kallas võõra tellitud viski ühe sõõmuga alla ja tellis kohvi – tal polnud mingit soovi magama minna. See tugeva kehaehituse ja ilusa näoga mees oli ettekandja kohvikust. Võõras ei olnud ennast veel tutvustanud, Arturil oli sellest ükskõik, ta teadis niigi... Ta arvas, et teab niigi. Nad kuulasid muusikat, inimesi vooris sisse ja välja. Tuhmunud pilk nende silmis reetis, et kell on õigupoolest pool kolm öösel. Mehe vaikimine tekitas Arturis omamoodi sümpaatiat. Ta uuris näojooni – need olid lihtsad: ei mingeid peeni kurde suu ega silmade ümber, ent sellegipoolest arukad. Kulmukaared olid paksud ja mitte eriti terava joonega, andes näole sõbraliku ilme. Ja Artur mõtles, et see järsk toon, millega ta koridoris tema poole oli pöördunud, võis olla lihtsalt kohmakalt varjatud tagasihoidlikkus.

"Kellega sa reisisid," küsis Markus peale seda kui oli ennast tutvustanud.
 "Üksi."

Markus küsis, mis asjus ja Artur valetas, et läheb töö asjus Itaaliasse. Siis jutustas Markus sellest, kuidas ta laevale ettekandjaks sattus ja kuidas ta seda tööd nüüd juba kolm aastat teinud on. Ühel hetkel, kui Markus oli õige hoogu sattunud, välgatas Arturil korraga, et see mees on petis. Et mitte ennast reeta, pööras ta silmad letile ja käis pilguga üle riulite – Markus aina rääkis. Varsti sai ta silmad tagasi pöörata: "Ei ole," jõudis ta otsusele. "Ja muideks," ütles Markus oma jutu lõpetuseks, "Kui sul igav peaks hakkama, otsi mind üles, ma näitan sulle seda osa laevast, kuhu reisijaid ei lasta. See on põnev!" Markus tellis endale veel ühe viski. Koridoris teatas laevasisene raadioprogramm, et pilvine ilm püsib veel mõnda aega.

2.

Päike oli oma kujuteldaval kaarel ammugi langema hakanud, kui Liz ärkas. Ta tahtis oma juustega midagi ette võtta, õhtul oli ta märja peaga magama läinud ja hommikusel jalutuskäigul lihtsalt rästi pähe sidunud. Nüüd alustas ta harja ja õige hõreda kammiga. Viimaks, jõudnud niikaugele, et oma juuksed kahte lihtsasse patsi võis siduda, väljus ta kajatist. Tiirutanud pikalt ringi leidis ta Arturi selleltsamalt terrasilt, kus nad eelmiselgi lõunal olid istunud. Minuti pärast oli kohal Markus. Ta tervitas mõlemat ja ulatas menüüd. Nüüd jutustas Artur Lizile oma öisest kohtumisest ja tutvustas Lizi ja Markust omavahel. Markus kandis taldrikuid lauale. Jätnud mõneks ajaks sõõjad omapead, leidis ta varsti põhjuse, et ennast Lizi ja Arturi vahele vabale toolile istuma sokutada. Tegelikult oli see hea mõte ja neil oli kolmekesi lõbus. Mõlemad naersid, kui Liz väitis, et sellel tursal, mis neile tervenisti serveeriti, on punnis silmad ja naerul suu. Ta väitis, et näeb selliseid unes: "Elusaid muidugi!"

3.

"Lähme," sosistas Markus erutatult.

Ta oli oodanud, üks käsi taskus ja teine piirdele toetumas. Nüüd, nähes Arturit ja Lizi tulemas, silus ta rõhutatud liigutustega mõlema peoga turris juuksesalku otsmikul ja nõõpis pintsaku pooleldi kinni. Jalas olid tal tennised ja heledad teksad. Kui nad tervitasid, märkas Artur, et Markuse hääl oli muutunud, jälle kõlas see võõralt ja kuidagi ebaviisakalt just nagu siis, kui nad esimest korda koridoris olid kohtunud. Ta silmist oli kadunud leebus või sõbralikkus ja selle asemel oli ta pilk peaaegu et vaenulik. Ta kiirustas ja nad hakkasid laeva eesmise osa suunas liikuma. Liz püüdis vapralt sammu pidada, Artur kõndis kümme-kond meetrit tagapool. Varsti jõudsid nad ühe tähelepandamatu valge ukse juurde. Ukse taga ei põlenud tuld ja kui nad sisse läksid, võis kaja järgi aimata, et see on koridor. Aga oh imet, mitte horisontaalne, vaid vertikaalne. Markus palus ukse viimasel, Arturil, korralikult sulgeda. Väike platoo, mis ukse juurest algas, lõppes kolme meetri pärast ja jätkus otse laevasügavusse sukeldatud toruga. Nad laskusid mööda tunnelisse paigutatud redelit allapoole. See oli mitte rohkem kui meetrise läbimõõduga ja tundus kaja järgi arvestades

mitmekümne meetri sügavune. Liz ja Artur järgnesid Markusele kuulekalt, õigupoolest ei olnud neil varsti enam teist võimalustki. Tunnel hargnes. Markus suunas oma taskulambi allapoole ja endiselt ei paistnud seal enam, kui peenikestest pulkadest redel roostese toru seinal. Peale üksteise hingamise ei olnud kuulda ainsatki häält, või siiski – täpselt aru saamata, millal see algas, märkas Liz korraga, et undamine, mis kogu laevas peaaegu tähelepandamatu oli, muutus siin järk-järgult tugevamaks – läheneti laeva südamele. Laeva vedavad diiselmootorid pidid jääma kuhugi siiasamma, väljapoole neid raudtorusid. Artur kordas mõttes Markuse öeldud lubadust ja tal käisid külmavärinad üle selja: ta oli lubanud näidata laeva selle täies suuruses. Viimaks hakkas alt poolt paistma valguskuma. Nad nägid enda paremal käel hiiglaslikku ruumi viivaid trellitatud avausi ja peale selle, et see kõrgem oli kui mistahes ruum laevas, tundus see ka väga pikk. Paar meetrit allpool lõppes toru. Jällegi väike platoo ja uks, mis avanes läbi trellivahede nähtud ruumi. Pidanuks see olema mootoriruum? Ühtki mootorit ei olnud ning müra, mis äsja üha valjenes, kostis nüüd kaugevalt. Kõikjalt algasid väikesed trepid või redelid, mis kadusid spiraale tehes ja omavahel lõikudes arusaamatult lae alla. Tohtu suured silindrilised mahutid ja hiiglaslikke radiaatoreid meenutavad raudvõred seisid laialipillutatult siin ja seal. Paiguti tilkus kondensvett või lekkis mõni sadadest torudest, mis moodustasid lae all omamoodi võrgustiku. Tilkuv vesi kogunes väikestesse loikudesse ja väreles – küllap vibreeris kogu ruum oma näivas tardumuses. Kui silmad valgusega ära harjusid, kiirustas Markus edasi. “Meil ei ole väga palju aega,” ütles ta pead pööramata rohkem iseendale kui teistele. Nad liikusid piki alumiste torude külge kinnitatud lampide rida. Väikesed rõõpad moodustasid põrandale miniatuurse raudteejaamaliiprite rägastiku. Suur ruum oli liigendatud vaheseintega, ühest segmentist teise pääses läbi lükanduste. Igas vaheseinas oli kolm ust, millest üks avanes iseenesest. Viimane segment oli väike kuubikujuline ruum. Uks nende seljataga sulgus. Ühtäkki oli Markus taas kui ümber vahetatud, ta naeratas sõbralikult ja puhus vilinal kopsudest õhku välja nagu oleks sinna juba liiga palju kogunenud. Metallkast hakkas ülespoole liikuma – see oli lift.

“Üks meist peab siia jääma, teised kaks saavad laeva eemalt vaadata..., oma täies suuruses,” rõhutab Markus uhkusega ja vaatab sealjuures Arturile nii otsa, et tollel palju võimalusi ei tohiks jääda. Pealegi tunneb Artur end sandisti, sest juba teist korda lasi ta endast võitu saada samal tundel: see mees on petis. Siis seletab Markus, kuidas päästeparve vette lasta ja uuesti üles tõsta. See ongi uskumatult lihtne. Artur laseb parve vette ja annab siis vintsi pealt nõõri järele. Liz lehvitab, enne kui parv pimedusse kaob. Artur viskab kõigepealt selili, aga istub siis platvormi ääre peale – nad võivad tahta taskulambiga märku anda.

###

Kella seitsme paiku hommikul oli päike täpselt nii kõrgel, et teda võis aimata hängusa kerana täpselt laeva kõrgusel. Udune õhk värvus helehalliks ja sätendas. Mööda suuri klaaspindu, mis katsid luksusliku vaatega restorane ja saale, voolavad aknaklaase triibutades veetilgad. Samal ajal triivis viiskümmend kilomeetrit laevast lääne pool Gröönimaa küljest lahti pääsenud jäämägi ühes küllaltki tähelepanuväärse merikajakakolooniaga.

Tedagi kandis soe hoovus lähemale ja lähemale Euroopa rannikule. Jäämäe veealune osa oli tugevast voolust lõhestunud. Pimedatesse süvenditesse olid saba ees pugunud meri-angerjad. Jäämäe küljest sulav värske vesi meelitas kohale hulgaliselt väiksemate kalade parvi. Noored tursad püsisid liikumatult jäämäe varjus. Nende punnis silmad ja suu tahtsid justnagu naerda. Veelgi sügavamal, seal, kus valgust on juba piisavalt vähe, elavad kalad, kes plingivad neoonsiniselt. Nende ablas suu on tihti suurem kui ülejäänud keha. Päeval ja ööl ei ole seal vahet, aastaajad ei vaheldu. Just nagu ilmutis langeb sinna teinekord mõne vaala või kašeloti hiigelkorjus. Ookeani põhi ei ole samuti täiesti tühi, seal elavad ämblike sarnased haprad loomad, kes enne paaritumist tantsivad. Isased võitlevad emaste pärast, puudutades üksteist pikkade klaasjate jalgadega. Suurem osa neist on hermafrodiidid. Aga ookeani põhjas on omakorda reljeef, mille lohud on täidetud veest raskema vedelikuga. Nendes järvedes elavad omakorda loomad ja nende järvede põhjades...

###

Laev oli oma teekonna lõunapoolseimas punktis. Tähendas see seda, et pool teed on ees – või vähem? Igatahes läks õhtul varakult ja äkki pimedaks. Päike kukkus otse ookeani. Nagu tukk, mis veeämbriisse visatuna suure aurulahmaka hõljuma jätab. Samamoodi tõusis peale päikseloogangut udu, see oli soe ja veeloomade hääli täis. Pealelõunati sai Artur Liziga kokku. Nad istusid aeda, mis oli läbi seitsme korruse ehitatud väikene “mets” neile, kes pikal reisil roheluse järele puudust hakkasid tundma. Vahel said nad kokku siin, vahel kusagil mujal. Ainult oma terrassil, seal, kus neile ikka meeldis esialgu kokku saada, nad enam ei kohtunud. Markus käib Liziga. Liz ütles, et seal ei ole hea kui Markus ka parajasti töötab.

“Kas selles on midagi halba või ebaharilikku” küsis Liz.

“Vist mitte.”

Liz ja Markus said igal õhtul kokku. Mõnel päeval läksid nad kõik üheskoos välja. Kuna Artur palju kutseid tagasi lükkas, ei tundnud ta ennast üleliigsena. Neil on kolmekesi tihti lõbus.

“Kas sa igatsed vahel seda, et oleksid tagasi kodus?”

“Sa mõtled, et kas ma kahetsen? Aga sina?” küsis Artur vastu.

“Vahetevahel on suur koduigatsus. Ma ei tea, võib-olla see ei olegi koduigatsus, lihtsalt igatsus. Ei saagi aru, mille järele, möödunu järele... või hoopis tulevase järele, naljakas, eks? Aga loomulikult ma ei kahetse. Siin on Markus ja...”

“Selles ei ole midagi imelikku, et sa aru ei saa, mille järele igatsed, mina ka ei saa, aga nii ongi vist hea. Vahepeal ma tahaksin juba kohal olla...”

Üks väikene lind, keda siin “metsas” kümnete kaupa peeti, oli juba päris lähedale julgenud tulla. Artur ja Liz katkestasid jutu ja jäid liikumatult lindu vaatama: see tuli mööda

laskuvat liaanivart neile lähemale ja lähemale. Lõpuks, käeulatusse jõudes, jäi ta istujaid pilkuvail silmil vaatama, aga tõusis siis järsku lendu ja kadus sädistades lae alla.

“Kuidas see siis hea on, kui aru ei saa?”

“Niisamuti. Me ei tea, mille järele me igatseme. Me lihtsalt läheme edasi.”

###

“Lõpuks pidin ma ikkagi otsustama. Ema-isa juba teadsid, olin neile rääkinud ja nad toetasid mind, aga ma ise ei olnud veel kuigi kindel. See samm võis paljugi muuta. Näed, ma räägin juba minevikus nagu oleks see kõik tehtud ja selge. Ühesõnaga, ma kahtlesin ja ei suutnud otsustada. Nagu ma sulle juba rääkisin, kartsin ma siis eriti valesamme. Aga ühel õhtupoolikul, kui olin just minemas kalapoodi, ometi juhtus midagi. Ühesõnaga, tahtsin minna poodi, aga mingi tuju ajal pöörasin üks tänav varem vasakule. Päike paistis piki tänavat ja plaatanite rivid kahel pool teed helendasid kollakalt. Kõndisin veelgi edasi. Tahtsin, et tänavad oleksid inimesi täis, tahtsin üksi olla. Põikasin korra metroosse ja sõitsin paar peatust sadama suunas. Metroos oli sel kellaajal veelgi rohkem inimesi. Oli ehk tööpäeva lõpp. Läbi pimeduse sõites jälgisin reisijate peegelpilte aknaklaasil, jäin ühte pikemalt vaatama ja võpatasin – see oli mu enda oma. Metroost väljudes ei olnud päike kuigivõrd madalamale laskunud. Sajad samas peatuses maha tulnud inimesed hajusid eri suundadesse laiali. Ma ei teadnud, miks ma olin just siin maha tulnud, ega seda, kuhu edasi tahan minna. See oli imeliselt selge, see teadmatus... Absoluutselt arusaamatu... Ja võib-olla just seepärast tundsin korraga õhkkerget rahu. Oli täiesti selge, et sõltumata sellest, millise otsuse ma teen, on see parim variant. Mõistad?. Elu läks edasi, ainuke elu.”

###

Vesi uhub randa.

Maailma avaraim vesi.

Ookean.

Kujuteldavate horisontaalide ja meridiaanidega kaardil,

on see täiesti piiritu.

Just nagu elud –

kujuteldavate joontega,

nii avarad, avarad...

“Räägi, Liz, mis edasi juhtus?”

“Ühel ööl nägin unes, et ma kõnnin vee all. Ma tundsin heeringaparvede vilkaid kehasid oma pea kohal ja seda osa päikesest, mis kalaselgadelt tagasi pinnale ei peegeldu. See ei olnud raske ega kerge uni, see oli lihtsalt üks uni, mida ma sellest päevast mäletan. Kui ma hommikul ärkasin, oli maja täiesti vaikne. Kõndisin ema tuppa, aga see oli tühi. Voodi oli korda tehtud ja kardinad eest tõmmatud, veeklaas voodipeatsis tühjaks joodud. Kõndisin kööki ja tegin teed. Arvasin juba, et kedagi ei ole kodus. Siis kuulsin noorema õe toa poolt tasast häält. Enamasti oli ta selleks kellaajaks juba välja läinud. Läksin teeklaasiga ta ukse taha ja koputasin.

"Sisse," ütles ta kohe ja ma astusin tuppa. Toas olid riided laiali laotatud ja asjad kappidest välja kraamitud. Mu õde seisis kõige selle keskel ja vaatas keskendunud ilmel kahte keskmises suuruses ema reisikohvrit.

"Ma lähen nüüd ära," ütles õde mulle, oma asjadelt pilku pööramata.

"Kuhu sa lähed?"

Ta vaatas mulle üllatunult otsa, nagu oleks mu küsimus kohatuna kõlanud. Me ei rääkinud enam peaaegu üldse. Läksin toast välja ja tahtsin köögis omale kakaod keeta. Suhkur oli otsas. Panin kingad jalga ja läksin poodi, ostsin kahekilose suhkrukoti, sest väiksemaid ei müüdud ja läksin koju tagasi. Keetsin omale kakaod ja läksin uuesti väikse õe ukse taha. Koputasin.

"Sisse," ütles ta kohe ja ma astusin tuppa.

"Mis sa tahad," küsis õde, oma asjadelt pilku pööramata.

"Ma sõidan varsti ära," ütlesin ma eneselegi ootamatult ja küsisin uuesti, et kuhu tema nende kohvritega plaanib minna.

"Ei kuhugi, tahtsin lihtsalt teada, kas mu asjad mahuvad kahte kohvrissi ära... Jah, ei mahu."

"Tahad ma keedan sulle kakaod, ma tõin poest suhkrut," pakkusin mina.

Jõime mu väikese õe toas kakaod. Kaks avatud kohvrit keset tuba olid ta asju täis. Korraks hakkas sadama, aga vihm läks üle.

"Kuna sa ära sõidad," küsis ta äkki.

Ma ei osanud midagi vastata."

###

Päevad on ookeani kohal rivis. Igaühel oma taeva ja veepinna muster. Laius ja pikkuskraad... Seitse päeva jääb seljataha ja kolm on veel ees – nii võib öelda, sest siis on selge, et aeg möödub. Võib öelda ka teistmoodi, kuidas iganes. Artur on kaksikümmend aastat vana, Liz ka, Markus on kaksikümmend neli. Seitse päeva jääb seljataha ja kolm on veel ees.

Artur: "Kui me juhtume tõusu alguseks Thamesi suudmesse jõudma, kulub meil Londoni südalinna jõudmiseks kolm tundi. Kogu selle tee sõidab meie ümber väiksemaid laevu: osadele laaditakse meie asju, et sadamas maabumine kiiremini sujuks; osadelt paigutatakse laeva külgedele erilised seadmed, mis puhastavad selle paksust rändkarpide lasust; mõned alused toovad laevale esimesi eriti kannatamatuid tervitajaid. Siis lastakse suured maabumissillad laevale ja me kõnnime kaldale, käed kapteni hüvastijätku-käepigistusest veel niisked. See on oktoobri lõpp. Kui vihma ei saja, siis pöörame veel enne tunglevasse rahvamassi sukeldumist korra ümber ja vaatame seljataha. Üle silla lookleb pikk inimeste kett: laevalt kaldale. Me näeme laeva, mis tundub nüüd hoopis väiksem kui tookord, kui me ta peale läksime. Ümberringi tiirlevad parves kajakad, nagu oleks see mõni kalalaev. Me seisame ja vaatame. Sa osutad millelegi, aga ma ei saa aru, kas laevale või millelegi linnas, teisel pool jõge. Ma noogutan. Sa saad aru, et ma aru ei saanud, aga sa ei näita seda välja. Ma mõtlen, et peaksin sulle midagi ütlema, aga ma ei tea, mida. Me seisame veel mõne minuti, enne kui ümber pöörame ja sadamahoonesse viivasse järjekorda tagasi trügime."

Markus:

"Mina jõuan laevalt kiiremini maha kui teie, sest ma kasutan teist maabumissilda. Mul ei ole kohvleid ega seljakotte. Ma kõnnin käed taskus. Kindlasti on see oktoobrilõpu päev päikseline. Te vaatate otsides teise maabumissilla poole, püüdes mind leida. Näen, kuidas te tõstate käed päikesevarjuks silmade ette. Aga te ei leia mind, sest keskhommikune päike pimestab te silmi. Seda paremini näen mina teid. Ma toetan rinnatisele ja vaatan kuidas te rivist kõrvale astute ja veelkord laeva poole pöördate. Teie huuled liiguvad, üks näitab teisele midagi. Ma ei pea muretsema. Kõnnin edasi sadamahoone suunas. Lähen sadamapoolsest uksest sisse ja tulen jaamaesisest, väljakule avanevast uksest, välja. Söön jaama esisel väliterrassil hommikusöögi. Mõtlen: "Mul on aega." Päike langeb vasakult poolt ajalehele, mida ma parema käega lahti pean hoidma. Just nii, nagu on õige."

Liz:

"Ei saja vihma," mõtlen ma maabumissillale astudes. Ometi on kogu tee Thamesi suudmest alates vihma tibutanud. Kohe kui ärkan, tulen ülemisele tekile. Ma tean, et üle kolme tunni enam ei lähe ja ma tahan kõike ise näha. Kui me tohutu laia, kiirteed kandva silla alt läbi sõidame, siis autode kojamehed töötavad ja elektriraudtee traadid on nagu keerulise putuka jalad. Aga maabumissillal enam ei saja ja me ei pea kiirustama. Leia-me lagedama platsi ja jääme seisma. Ütlen sulle, et see laev on jõudnud väga kalliks saada. Sa noogutad. Sadamahoones saame oma asjad kätte. Korraga tunnen määratu suurt nukrust, vean oma kohvrid esimese pingini ja hakkam nutma. Sina seisad mu kõrval ja ei tee midagi. Polegi vaja. Lõpuks lähme me sadamahoonest välja, lai trepp avaneb suurele väljakule. See on täis taksode rivisid. Ühe tagaistmel näen sind mööda sõitmas, aga juba on auto teiste hulka kadunud. Me seisame liikumatult. Jah, me mõlemad nägime. Äsja mööda sõitnud takso tagurdab. Me istume sisse."

###

"Kas sa ütlesid midagi?" küsis Artur pead Lizi poole pöörates.

"Ei, mulle tuli lihtsalt meelde üks pooleli jäänud jutt."

"Räägi, ma panen silmad kinni ja teen, nagu ei kuulaks, nii on kõige parem rääkida... ja kuulata."

"NY parkides on palju väikesi tiike..., mäletad? Tollele suvele järgnes külm talv ja kui mulle peale jõule meenus see kala, siis läksin tagasi tiigi äärde. Puurisin jõesse augu, sest tead, kalad lämbuvad, kui nad liiga pikalt jää all peavad olema. Kuna see oli madal tiik, siis kartsin, et jää ulatub juba põhjani ja peaaegu ulatuski..."

S I S E P Õ L E M I S M A A

Heikko Ellermäa

Tegelased: Kristel, Terje ja Heikko

Koht: Mehhiko

Taust: Käisime Kristelil külas ja kolmekesi koos reisisime ühe kuu rohkem või vähem intensiivselt ringi. Tegime tiiru peale Mehhiko lõunaosale, nägime kahte ookeani, palju linnu, palju väga odavaid ööbimiskohti, väga palju erinevaid koeri ja väga imelikke ja väga häid inimesi. Rääkisime ennast välja ja erinevatesse olukordadesse sisse. Naeratus oli näos ja elu kees meie sees.

23. juuni, Merida.

Ärkasime hostelis, kolmekesi voodis ja päris palav oli. Propeller mürises laes ja ajas õhku ringi. Hommikul ei tulnud meeldegi, et on jaanipäev. Sest tõesti, kui meedia ei karju “jaani-jaani” ja “grilli-grilli” ja kõik sõbrad ei küsi, kus sa Sellel Päeval oled ja öö pole sugugi valge, siis ega sul meelde ei tule ka. Hea on ilma, teate. Soovitan proovida. Elu ilma nende lõkete ja ilma nende vorstideta.

Me olime igatahes sel hetkel linnas nimega Merida, mis asub Yucatani poolsaarel. Iga linn on siin ühtaegu samasugune kui teised ja samas täiesti oma näoga. Kõigis linnades on olemas Zocalo, keskväljak, selle järgi on hea ennast paika panna ja see tuleb esimese asjana üles otsida. Merida tähendab “Valge Linn” ja töepoolest ta on ka, mitte et päris kõik majad oleksid valgest lubjakivist, aga tänavad on heledatest plaatidest ja kõik on palju puhtam kui enamikus muudes nähtud kohtades. Niisiis jälle natuke teistmoodi linn. Hostelis olid väljas reisikuulutused, muuhulgas Kuuba 399\$, lennuk sinna ja tagasi ja nipetnäpet veel seal sees, käisime sellest mööda ja iga kord pilk jäi pidama. Sest ..., aga olgu, meil on siingi rohkem näha, kui me mõistus vastu võtta suudab. Hommikusöök, mis oli siin harukordselt hinna sees, koosnes kahest saiaviilust ja meest ja kohvist või teest. Saiaviiludega oli muidugi see asi, et ükskõik mida sa sinna peale ka ei pannud, metsik herilaste hulk tahtis ta käest ära süüa.

Elmisel õhtul (nagu ikka üks päev korraga) oli tekkinud plaan minna ülespoole ehk põhja suunas. Seal on poolel teel Progreso nimelisse linna järjekordsed püramiidid, mille kohta “Rough Guide’is” öeldi häid sõnu. Püramiide on siin muidugi iga nurga peal: mõned suuremad, mõned väiksemad, mõned nagu polegi püramiidid ja enamasti on nad vaid kaugelt sarnased klassikaliste egiptuse nurksete moodustistega. Noh, sinna (ja igale poole mujale tegelikult ka) saamine on garanteeritult alatasa paras elamus, seekord siis võtsime *collectivo* (väike buss topitakse inimesi täis, nagu piraatbussid meil vanasti) ja kobisime kusagil teotsas maha. Juht muidugi ütles, et sealt edasi on 3 km – vähe küll, aga mõtlesime, et hääletame. Päike oli jalustniitev, sirge tee läks madalate pöösaste ja puude vahelt otse kaugusesse ja kuidagi ei tekkinud tahtmist vantsima hakata. Vett polnud ka eriti kaasas. Esimene auto võttis peale, noor tüüp oli, rääkis meiega juttu ja Eestist pärit olemine on tõsine eksootika ikka. Selle peal saab

siin pidevalt liugu lasta. Niiet hääletamine oli võimalik – tõestatud. 3 km ei tundunud ajaliselt küll väga kolm kilomeetrit, pigem nagu viis või kaheksa, aga siinsed lubatud kaugused on alati paar korda tegelikest väiksemad. Ta viis meid kenasti sissepääsu juurde ja me siis käisime seal ringi. Kunagine maiade linn kandis nime Dzhibilchaltún (“koht, kus kivide peal on kirjad”) ja tõesti oli päris meeletu koht muidugi, ilm püsis

endiselt kuum, kusagil 35–37 kraadi kanti näiteks, päike paistis ja me sebisime mööda seda kohta ringi. Parim pala oli sealne omaaegne veevõtmise auk, *cenote* nimega Xlakah, 44 meetrit sügav sulaselge veega kaev, übermööd oli, no ma ei tea, ütleme, et kokku pikkuslaid nagu pool võrkpalliplatsi? Auk oli vildakuti sügav, läks poolviltu kivide alla, üks pool oli madalam ja vesiroosidega ning teine pool põhjatu. Kalad ka sees, muidugi. Mina istusin niisama ja mõtlesin, miks ma ujukaid kaasa ei võtnud, Terje ujus ja hüppas ja hullus. Vesi oli muidugi soe, aga mitte nii soe kui õhk. Üks kala nokkis pool tundi mu jalgu ja teised ujusid niisama ümberringi. Pärast tuli välja, et seal ujus üks kilpkonn ka sees. Vesiroosid õitsesid ja päike paistis ja kõik oli imeline. Päike muidugi mitte ainult ei paistnud, vaid ka võttis, aga seda ma siis veel ei tabanud. Ära minnes ronis iguaan kobinal kivide vahele. Neid elukaid näeb ikka püramiidide lähedal, kenad jurakad on, tavaliselt kolm-nelikümmend sentimeetrit pikad, vahel ka rohkem või vähem, lähedale ei lase, jooksevad eriti kentsakal kõnnakul ja müdinaga rohu või kivide vahele varju. Pisut pikem tee viis *cenote* juurest peamise säilinud ehitiseni, mida kutsutakse Seitsme Nuku templiks, sest sealt leiti väljakaevamiste käigus seitse väikest inimese moodi kujukest. Kujukesi nägime hiljem muuseumis ka. Tempel on väidetavalt nii ehitatud, et igal aastal pööripäeva ajal paistab tõusev päike täpselt risti läbi usteavauste. Maiade täpsus. Teel templi poole tuli meile vastu valge kallur, kaks meest sees. Autol polnud mitte ühtegi klaasi, juhypoole ust ega ka juhypoole akna piilarit, ime üldse, et koos püsis, aga see maa pole kindlasti eestiladse ARK-i mõjupiirkonnas. Istusime siis templi ääres ja vaatasime üle varemete, igast suunast paistis ainult madal džungel ja täiesti imelik tundus, et keegi üldse need varemete kohad üles leiab. Millegipärast viivad tänapäevased teed hoopis mujalt kui omal ajal.

Ja siis panime edasi Progreso poole, see on mereäärne, vabandust, ookeaniäärne linn Yucatani poolsaarel. Kellegi käest saime teada, et mingi buss pidi minema, kas Progreso poole või Meridasse ja sellega tahtsime vähemalt teotsa tagasi saada. Aga enne kui buss tuli, saime 15 peeso eest jubehea lõunasöögi kanast ja riisist ja ubadest ja sidrunist (viimast antakse iga söögi juurde, pealepigistamiseks kõigele, mis taldrikul või söödav on). Väga toredad inimesed väiksest söögikohast otsisid meile erinevate padade põhjad kokku ja andsid veel kõõgist, mis neil seal juhtus olema. Ähvardav pilv taevas oli end juba tükk aega lähemale

ähvardanud ja siis tuligi tõeline padukas koos bussiga ja me saime teeotsa tagasi. Vihm veel järele ei jõudnud ja mõtlesime siis, et hääletaks veel. Kohe saime peale. Jälle esimene auto. Selles mees ja naine ja aku ja hunnik juhtmeid tagaistmel. Nad olid Euroopas reisimas käinud, mäletasid Prahat, aga Eesti-elevus muidugi toimis nagu kellavärk. Sõbralikud, huvitatud inimesed. Saime Progreso linna piirile järgmisse teeotsa. Meie plaan

oli minna veidi vasakule, õigemini paremale, looduskaitsealale flamingosid vaatama. See “Rough Guide” on huvitav raamat – need asjad, mis seal kirjas on, ongi tõesti olemas, aga ega enne ei usu, kui ise kohal oled ja näed, ning siis saad alles aru, millest tegelikult jutt on. Reaalsus on parem kui kirjandus. Edasi jälle häälega. Täiesti jee, muidugi esimene auto võttis peale, seekord kaks tüüpi, kes läksid mingit maja ehitama ilmselt. Kuna kabiinis ruumi polnud ja neil kastiga dziip, siis loomulikult kobisime kasti. Saime ometigi ka vabas õhus sõita nagu kohalikud. (Mis tuletab meelde, et nädal varem nägin ma Belinda kontserdilt koju sõites suvalise sedaanist pereauto lahtise luugiga pagasnikus istumas ülikonnas meest ja õhtukleidis naist). Kabiini tagaklaasi peal oli kleepekas kirjaga “Short people rock”. Kõike on liiga palju. Olime endiselt vihma eest ära sõitnud ja päike jätkas paistmist ja endiselt oli jubesoe. Mehed tegid peatuse teeäärse baari juures, Terje käis seal vetsus ja rääkis, et üle mõistuse hull pilt, vanamehed tõstsid pilgu ja ei langetanudki seda enam. Igatahes tüübid viskasid meid veidi edasi ja me hääletasime jälle ... järgmise esimese mööduva auto peale. Litsusime end perekonna vahele, kellelgi neil polnud aimu, mis kohast me räägime, aga nad olid lahkelt nõus meid veidi edasi viima. Aga meie eesmärk oli ka kohe sealsamas. Vasakule poole teed jäid villad, selline lollidemaa, paremale poole vesine ala, sogase vee ja saartega ja seal ... roosad linnud. Lihtsalt hunnikute viisi roosad linde. Pluss siis meie otsitud linnuvaatluspunkt, kus sai ka binoklit laenutada. Võtsime binokli ja ronisime puust torni. Täielik vaikus ja chill, vaatad ainult, kuidas pelikanid ja flamingod ja kormoranid omavahel jagelevad ja seбивad vees, ja ise tunned selja tagant merelt puhuvat sooja tuult. Ja meri seal nende villade taga oli täiesti-täiesti-täiesti Mehhiko laht ja Atlandi ookean. Las ma katsun ja näpistan ennast. Las ma mõtlen, kas ma olen olemas. Mingit kiiret polnud kuhugi, kuidas me siia saime ja kuidas me siit ka ära läheme, polnud oluline, lesisime kolmekesi torni põrandal ja mure kui sõna oli võib-olla olemas mõnes teises maailmas.

Järgmiseks sammuks oli ookean, majadel olid aiad ja väravad muidugi ees, aga vaatluspunkti mees rääkis, et võime minna ja küsida sealsete käest, kas nad lubavad meid läbi. Mingi valvur paistis ja see mees tuli ning rääkis ise meid sinna sisse. Läksime siis majast mööda, maja oli selline pooleldi ehitusjärgus, kookospalmid kasvasid aias, suured kollased pallid puu otsas. Kõndisime mere äärde, see igavene naeratus näol ja “jee” ja “hea on” kogu aeg nagu karjub kõrvus. Vaatad ja ei usu. Poiss ja tast väiksem tüdrukuke

mängisid tühjal rannal, kedagi rohkem polnud, silmapiiriks üksnes roheline meri. Mõtlesin, et sellesama lahe teist kallast nägin ma lennuki aknast. Korjasime ilusaid teokarpe nagu väikesed lapsed ja ühel hetkel see väike tüdruk jooksis meie juurde, 15 sentimeetrise läbimõõduga karp käes, andis selle meile ja jooksis minema. Kust see kõik tuleb, kuidas see juhtub. Olime jalgupidi vees ja päiksepõletus andis juba tunda. Kella vaadates ja natuke arvutades tuli mulle meelde, et Eestis on just praegu pool elanikkonda purjus ja lõkked põlevad. No meie põlesime ise.

Igatahes need villad on peamiselt kanadalaste omad – fakt, mida rääkis järgimine hääletatud auto, või okei, mees selles. Seal pidime veidi aega isegi ootama tee ääres, autosid lihtsalt ei tulnud. See mees sõitis esimese hooga mööda, aga tuli siis päris pika maa tagasi ja keeras meie juures uuesti ringi, et meid ikkagi peale võtta. Igatahes mees oli lahe, kuldkest kaelas – selline, et näed –, ilge härg ja rikas ja pisike mehhiklasest töömees oli kõrval. Ta rääkis veel, et suuremal osal aastast ei elavat neis majades kedagi, suvel tulevad inimesed, elavad paar kuud ja lasevad siis uuesti jalga. Aru ma ei saa, endal kookos kasvab samas õue peal. Ja aknast paistab selline vesi nagu postkaartide peal on. Vaatasin autoaknast välja ja mõtlesin, kuidas mõned meetrid eemal on roheline vesi ja valge liiv või valge teokarbipuru selge sinise taeva all ja ... mõni pilt põleb silmadesse sisse.

Ta viis meid siis tuttavale linnapiirile Meridasse viivasse teeotsa, seal hääletasime tagasi Merida poole. Progreso peamist vaatamisväärsust, eriti pikka sadamakaid me ei näinudki, aga las ta siis jäi. Ah,

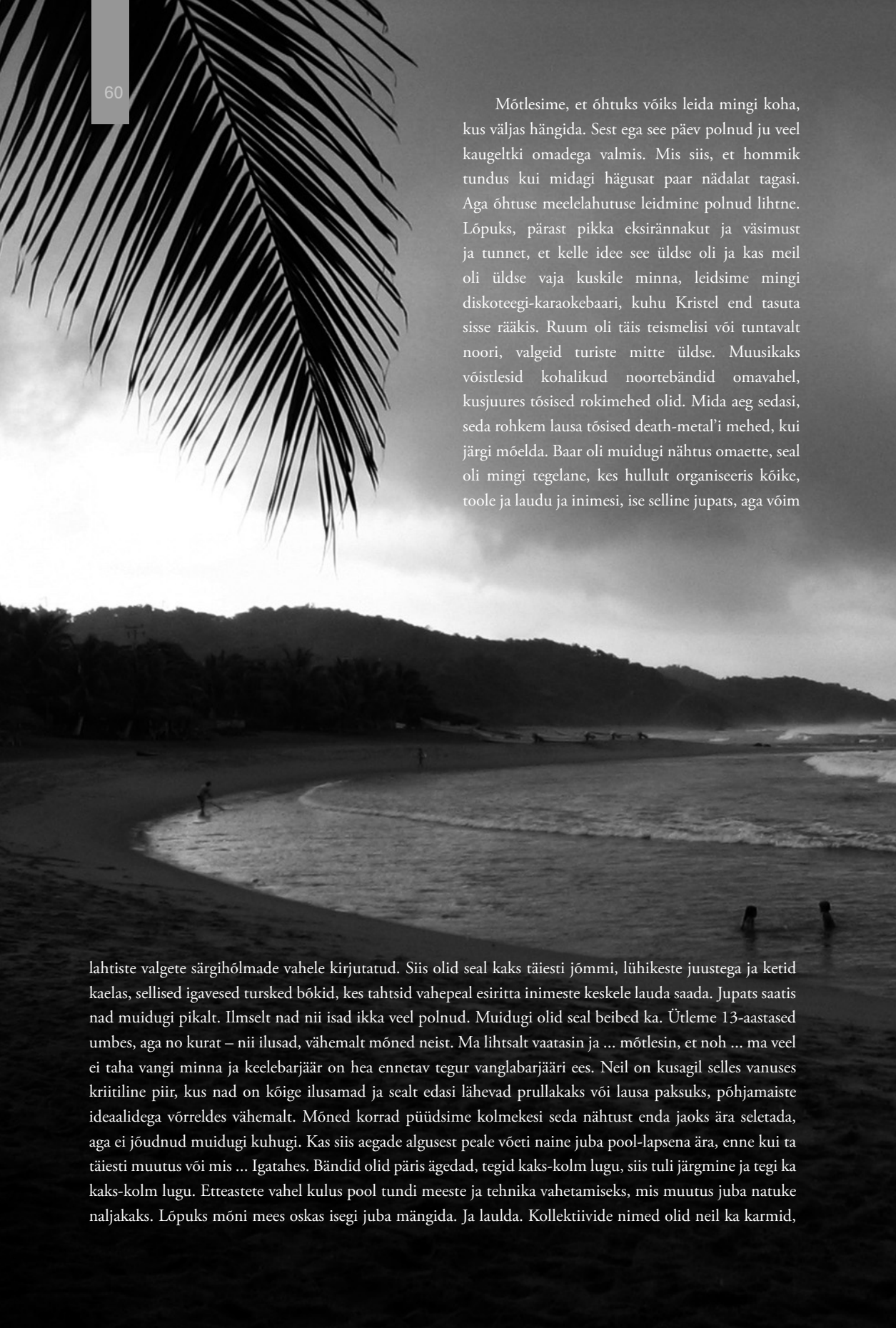
kellele ikka linnu vaja on, kui linnud on olemas. Üles korjas meid seekord mesinädalaid pidav noorpaar, kellele hääletajate pealevõtmine metsik elamus. Mees oli Kanadast (eksole) ja naine Michiganist (paku riiki, eksole), aga samas nad olid hästi armsad. Naine oli süsimustade juustega ja tal olid eriti ilusad tumedad

silmad. Tõesti mesinädal näos. Ma küsisin seda ka, et kuidas nad üleüldse kokku said, sest no kaks erinevat riiki oli. Vastuseks sain päris kena loo. Sellise, kus armastus ei tunne (riigi)piire ja gospelkooriga esinemas käimine võib viia unelmate naiseni. Eks ta ole. Nad viisid meid Meridasse hosteli ukse ette, hoolimata sellest, et alguses oli jutt, et nende hotell on tee ääres ainult mõni kilomeeter edasi kohast, kus nad meid leidsid. Niiet hääletamine on siin täiesti võimalik, kui keeli oskad ja suudad enamvähem seletada, kuhu sa tahad ja eriti seda, kust sa pärit oled. Tehke märkmeid.

Hostelis tegime süüa, pisut ebaharilikku rooga muu rahva jaoks. Keedetud makaronid, mille hulka sai hulga sibulat ja muid käepäraseid asju. Seda kõike sai suurem hulk ja kuna me kõike ära ei jõudnud süüa, siis meist ta sinna külmkappi lõpuks ka jäi. Niipalju siis enda järelt koristamisest või äkki hoopis heast tahtest. Vaatasime, kuidas ülejäänud rahvas ringi sebib ja olime niisama. Üsna õdus koht oli, mitte parim neist, kus me lõpuks olime, aga siiski väga hea, omaette võrkkiigenurgaga ja puha. Teoreetiliselt oleks saanud ka kiiges magada, aga juuni on juba vihmane ja me jäime sellest lõbust ilma. Iga päev toimus siin ka näiteks "salsa lesson", kus inimesed said puusi hõõritada ja mõelda, et äkki nad oskavad kunagi tõesti nii hästi tantsida kui kohalikud. Mitte, et see võimalik oleks. Paaril õhtul nädalas käis seal ka kohalik trubaduur laulmas, mitte eriti *mariachi*, aga kitarriga mees sellegipoolest. Ja inimesed tundusid ka toredad, sel hetkel peatus seal üsna palju inglasi. Päris kenasid tüdrukuid sealhulgas, kelle juttu kuulates kõrv puhkas, minu jaoks eriti põhjusel, et ma sain neist aru. Üks neist kõrvetas hommikul mu käe kogemata panniga ära, aga ma ei saanud kuidagi ta peale kurjaks saada ja mõni nädal hiljem pidasin seda märki käel mingi kahtlase kohaliku

eluka hammustuseks. Hispaania keele oskusega olin ma kusagil seal, kus aju parasjagu valib allaandmine ja arusaamise vahel, väga vaikselt viimase poole kaldudes. Väga valus ja väsitav protsess, nii et iga muu tuttav keel oli sel hetkel muusika.

Mõtlesime, et õhtuks võiks leida mingi koha, kus väljas hängida. Sest ega see päev polnud ju veel kaugeltki omadega valmis. Mis siis, et hommik tundus kui midagi hägusat paar nädalat tagasi. Aga õhtuse meelelahutuse leidmine polnud lihtne. Lõpuks, pärast pikka eksirännakut ja väsimust ja tunnet, et kelle idee see üldse oli ja kas meil oli üldse vaja kuskile minna, leidsime mingi diskoteegi-karaokebaari, kuhu Kristel end tasuta sisse rääkis. Ruum oli täis teismelisi või tuntavalt noori, valgeid turiste mitte üldse. Muusikaks võistlesid kohalikud noortebändid omavahel, kusjuures tõsised rokimehed olid. Mida aeg sedasi, seda rohkem lausa tõsised death-metal'i mehed, kui järgi mõelda. Baar oli muidugi nähtus omaette, seal oli mingi tegelane, kes hullult organiseeris kõike, toole ja laudu ja inimesi, ise selline jupats, aga võim

lahtiste valgete särgihõlmade vahele kirjutatud. Siis olid seal kaks täiesti jõmmi, lühikeste juustega ja ketid kaelas, sellised igavesed tursked bökid, kes tahtsid vahepeal esiritta inimeste keskele lauda saada. Jupats saatis nad muidugi pikalt. Ilmselt nad nii isad ikka veel polnud. Muidugi olid seal beibed ka. Ütleme 13-aastased umbes, aga no kurat – nii ilusad, vähemalt mõned neist. Ma lihtsalt vaatasin ja ... mõtlesin, et noh ... ma veel ei taha vangi minna ja keelebarjäär on hea ennetav tegur vanglabarjääri ees. Neil on kusagil selles vanuses kriitiline piir, kus nad on kõige ilusamad ja sealt edasi lähevad prullakaks või lausa paksuks, põhjamaiste ideaalidega võrreldes vähemalt. Mõned korrad püüdsime kolmekesi seda nähtust enda jaoks ära seletada, aga ei jõudnud muidugi kuhugi. Kas siis aegade algusest peale võeti naine juba pool-lapsena ära, enne kui ta täiesti muutus või mis ... Igatahes. Bändid olid päris ägedad, tegid kaks-kolm lugu, siis tuli järgmine ja tegi ka kaks-kolm lugu. Etteastete vahel kulus pool tundi meeste ja tehnika vahetamiseks, mis muutus juba natuke naljakaks. Lõpuks mõni mees oskas isegi juba mängida. Ja laulda. Kollektiivide nimed olid neil ka karmid,

“Commandos” ja “De Javu” ja selline lõhun-hävitam-kurjus-kurbus kanti. Mul on peo flaiir alles, kus neid veel kirjas on, muude suvalisest kohast kaasa haaratud paberite vahel. Igal bändil oli oma meesfännide ring, kõik nii umbes 15 aastat vanad, kes fännasid ja klemmisid bändimeestega (tõenäoliselt olid nad kõik vähemalt transamehed või vähemalt arvasid, et nad on transamehed). Samuti olid igal bändil truud 13-aastased grupid, kes ka mõõdukalt fännasid. Peamine, et ega keegi siin kontserdil ei tantsi ju, seisavad esireas, thrash-metal otse näos, “Panthera” särgiga mees karjub pool meetrit eemal mikroni ja publik seisab niisama. Vaatab ja õõtsub veidi. See on see katoliku kasvatus ilmselt. Meil seda probleemi polnud, Kristel ja Terje hüppasid ja loopisid juukseid nii, et meie ümber tekkis kena ruum, kus sai juba täitsa liigutada ja hüpata. Oleks rohkemgi hüpanud, kui ainult poleks olnud nii palju pause erinevate etteastete vahel. Ega me tegelikult eriti kaua enam ei jaksanud ka ja kobisime hostelisse tagasi. Üks täisväärtuslik päev jälle elatud. Oli see siis jaanipäeval või ei.

Enda kaotamine ja leidmine või kaotamine

Siim Nurklik

Mõned suved tagasi veetsin ma kuu Jaapanis budistlikus kloostris. Budismiga tutvusin esimest korda keskkoolis, kuigi väga põgusalt: harjumuspäraselt lükkasin ta sinnasamma klaasikillukuhja, kuhu sattus iga järjekordne maailma seletav teoreetiline raamistik. Hiljem aga jõudsin raamatuteni, kus kirjutati, et budismis ei saa teooriat praktikast lahutada, vaimset selgust ei saa olla ilma kogemusliku selguseta, ning budistliku filosoofia mõistmine ei käi nii, et aktsepteeritakse eeldusi ja nõustutakse järeldustega. Mõistmine saab vallanduda üksnes eeldusi oma kehaga tundes ja järeldusi oma silmaga nähes – alles siis tekkis mul budismi ja eelkõige just budistliku meditatsiooni vastu tuntavam huvi. Vägeva lootusrikkuse või romantiseerimistuhina jaoks olin ma küll liiga sügavasse skeptitsismi vajunud, kuid avatus ja uudishimu olid siiski olemas. Meditatsioonisessioonid kestsid tund aega ja toimusid kolm korda päevas; viimasel, intensiivseimal nädalal, mis möödus lisaks veel täielikus vaikus, kokku seitse tundi päevas. Ligi kolmekümnest programmis osalenud Euroopa ja Põhja-Ameerika üliõpilasest võtsid neli-viis meditatsioonist peatselt ainult pooleldi osa – erilaadse istumisasendiga üles kasvanud kehadel ei jätkunud lihtsalt küllalt tugevust, paindlikkust ega vastupidavust. Ja kui aus olla, siis võtsin ka mina esimestel nädalatel ainult pooleldi osa: surnud jalgade, kangestunud õlgade, lakkamatu seljavalu ja sagedate peapöörituste tõttu kujunesid iga seansi viimased paarkümmend minutit tahes-tahtmata lõppu tähistava kellahelina monomaaniliseks ootamiseks. Päevade kuludes valu õnneks vaibus, lihased kohanesid ja kuu teisel poolel võisin juba häirimatult meditatsioonile keskenduda.

Meie kloostris harrastatud meditatsioonitehnika eesmärk oli süvendada teadlikkust kehalistest protsessidest – nende mööduvusest ja seotusest üksteisega –, koondades oma tähelepanu ennast läbivatele ja moodustavatele impulssidele. Esmalt oli aga tarvis rahustada mõistust ja tühjendada pea mõtetest: hingata aeglaselt ja hoolikalt sisse-välja, kujutada ette õhu teekonda ninasõõrmetest kopsudesse ja tagasi, lasta mõtetel tekkida – kui nad peaksid tekkima –, aga ilma

nende sisul peatumata, distantsilt jälgida, kuidas nad arenevad, hargnevad ja haihtuvad, ilma omapoolse sekkumiseta.

Kui tundsin, et olin saavutanud vajaliku lõdvestatuse, tasakaalukuse ja fokuseerituse seisundi, asusin ükshaaval võtma läbi kõiki oma kehaosi ülevalt alla, alates pealaest, laubast, ninast, põskedest, kuni iga varbani eraldi, üritades luua iga osaga püsivat ja otsest sidet, tabada ja tunnetada kõike, mis kehas aset leiab, valust ja verevoolust kõige väiksemate biokeemiliste reaktsioonideni; ja seejärel protsessi korrata, kuid nüüd suuremate alade kaupa – terve nägu, siis kael ja õlad, mõlemad käed, jne – olles lõpuks võimeline kogu keha korraga haarama.

Päris nõnda sujuvalt see muidugi ei läinud. Isegi füüsilisi piinu kõrvale jättes oli uitmõtete katkematu voog alguses tohutult frustreriv, hingamise järjepidev kontrollimine vaevanõudev ja erksuse ja ühenduste säilitamine kannatuse tõsine proovilepanek. Aga jälle, aegamööda muutus hingamine loomulikumaks,

mõtted tasasemaks, ühendused stabiliseerusid ja tajud selginesid. Igal meditatsioonisessioonil saabus aina rohkem signaale ja kolmandaks nädalaks oli neid nii palju, et nad põimusid omavahel ja hakkasid üksteist võimendama. Mu jalad olid jätkuvalt surnud, olin selles kindel, kuid valu jalgades ei olnud võimalik eristada pehmest särinast, mis oli vallanud ülejäänud piirkondi. Mu keha hõõgus. Ma ei pidanud enam midagi jälgima või millelegi keskendumata, kõik sündis ise – minu kaudu, aga minust sõltumatult, mina valgusin lihtsalt kaasa, liitusin nende sadade samaaegsete pulssidega, mis minus ärganud olid. Ja muutused ei lakanud, kui avasin silmad, tõusin püsti, astusin õue – pigem laienesid. Kui varem sulandusid kokku kehaosad – ma ei osanud määrata, kus algab käsi või nahk –, siis nüüd sulandusid nad välismaailmasse – ja ma ei osanud määrata, kus lõpeb käsi, kus nahk, ja kus algab õhk, maapind, loodus.

Ma olin jäägitult kohal, samastusin mitte enda kui nägijaga, vaid kõigega, mida nägin: ma olin tuul, mis mu selga puhus, lehed, mis tuule käes värisesid, sipelgad, kes lehtedel jalutasid. Ilma, et oleksin neid tuulena või lehtedena või

sipelgatena käsitletud; sildid ja kategooriad olid kaotanud kehtivuse, ma elasin kõigele enda ümber kaasa sama intensiivselt kui endale. “Endale”, millel enam erilist tähendust polnud, sest minu ja maailma vaheline piir, mida seni ülimalt teravalt olin tunnetanud, oli hajunud.

Hajunud olid teisedki vastandused. Mul ei torganud näiteks pähegi küsida, mida ma olen valesti teinud või mis võiks paremini olla: eksimuste ja ebakindluse asemel valitsesid rahulikkus ja eneseküllus. Või küsida, mida ma peaks tegema, mille põhjal otsustama: hoolivus, mõistvus ja kokkukuuluvus, mida kõige suhtes tundsin, sisaldasid vastuse juba endis. Ma ei pidanud midagi tegema, ma ainult olin. Aeg kui mööduv ja saabuv, praegu kui hea või halb, valik kui emb-kumb, taandusid. Kõik oli korraga ja voolas iseenesest, mis kõlab ehk ähmaselt või esoteeriliselt, aga oli siis kõige lihtsam, ilmsem ja enesestmõistetavam lausung üldse. Ma viibisin nii hetkes ja kogu keskkonnas, et aegade ja asjade tükeldamine tundus täiesti meelevaldne, ning hinnangud ja hierarhiad, plaanid ja parandused tundusid täiesti üleliigsed.

Ühtsus, loomulikkus ja vastuvõtlikkus püsisid ka inimestega kokku puutudes.

Tõeline-konstrueeritud, sisu-kest, siirus-teesklus ja teised tänapäevaste suhtlemissüsteemide dilemmad ei andnud tunda, ega ka pidevad nõuded kohaneda, eristuda, tõestada ja tõlgendada. Inimkontakt oli esimest korda viie aasta jooksul vahetu ja sundimatu. Teised inimesed kiirgasid soojust, nende tunded ei olnud enam filtrite taga, mutrite vahel, konveierite peal, vaid siinsamas minus; inimesed ei olnud enam hallid ja ettearvatavad, vaid säravad ja paeluvad – jah, isegi, isegi ainulaadsed. Mina teadsin, sest mina olin osa neist ja nemad olid osa minust, ja rohkem ei olnudki vaja öelda.

Öelda oligi väga vähe vaja, sõnad mõjusid kaugete, tahumatute, pealesurutute ja ahendavatena. Budismi pühade tekstide seminarides, kus olin varem olnud

kõige aktiivsem ja kriitilisem osavõtja, mängisin suurema osa ajast oma teekruusiga, vaimustunult vedeliku pinnal ilmuvaid ringe, laineid ja virvendusi uudistades. Kõikehõlmava empaatia ja kohaloleku seest paistsid eetika ja teooria pelgalt diversioonidena. “Miks arvata, kui tunned,” vastasin rõõmsalt, kui teised mu vaikuse kohta pärisid. Ja tundsin edasi: ei pidanud varsti silmi sulgema või maha istumagi, süüvimine endasse ja ümbrusse oli võimalik ka kõndides,

vesteldes, süües, nõusid pestes; mediteerimine oli muutumas intuitiivseks. Aga kui paar päeva enne kojusõitu tärkas mõte, et kui ma jääksingi selliseks, kui tajuksingi maailma nii ka pärast meditatsiooni lõpetamist, täitusin hirmu, ärevuse ja õudusega. Programmi viimased poolteist nädalat olid tõenäoliselt olnud mu elu parimad – kõige õnnelikumad, ilusamad, vabamad, lähedasemad ja tähendusrikkamad, kuid leides end olukorrast, kus pidin otsustama, kas see ongi minu jaoks tegelikkus, hüüdis mu sisemus valjult “ei”. Olin õppinud “elu” sedavõrd ulatuslikult Lääne naudingute, ihade, kahtluste, kannatuste, ideaalide ja saavutuste kaudu defineerima, et ükskõik kui kaduvad, alusetud, illusoorised ja hukutavad need ka polnud, oli neist saanud minu ainus õige reaalsus. Ning see rahulolev, stabiilne, terviklik seisund, millesse olin aina rohkem kiindunud ja kinnitunud, tundus äkki eemaletõukavalt moonutatud, ebatäpne, mitte päris. Nagu mind oli tabanud õudus, kui kujutlesin tulevikku meditatiivses seisundis, tabas mind õudus ka siis, kui sain aru, et igatsesin rõhutust, võimetust, eraldatust, heitlikkust, pettumust ja enesehävitust, et olin jäänud sõltuvusse suhtelisusest, pinnalisusest, sihitusest, tehiskikkusest ja lõhestatusest. Kõigist neist tunnetest, mida arvasin vihkavat, mille eest ma põgenesin ja mille käest ka pääsesin, pääsesin ma üksnes selleks, et kohe tagasi pantvangistusse viskuda. Süüdi-, puudu- ja katkiolekust oli saanud normaalsus, tõde. Ma mõistsin, et ei jaksa Eestis meditatsiooniga jätkata, et moodsad kiusatused, käsud ja kriteeriumid tirivad mind endaga koos alla, et kahe nädala pärast olen sama poolik, õõnes ja steriilne kui enne – kuid suurem osa minust ei suutnud seda ära oodata. Ja kahe nädala pärast olingi poolik, õõnes ja steriilne, nagu midagi poleks vahepeal juhtunud, ja nelja nädala pärast tahtsin muidugi jälle ära. Ainult et “ära” enam ei olnud.

Mis ma sellest kogemusest siis sain (mis on ju nii läänelik küsimus)? Sain teada, et on küll olemas väga teistsuguseid viise maailma tunnetada, enda ja teistega suhestuda, aga minu keha oli selleks ajaks juba erastatud.

NOORKIRJANIKU NÄIDISEKSEMPLAR

Diana Leesalu on avaldanud kaks romaani – „2 grammi hämaruseni“ ja „Mängult on päriselt“. Ilumise järel on tal tulnud pidevalt publiku ees üles astuda. Näidata õpetajatele, kirjandusteadlastele ja muidu kultuurikolledidele, milline näeb välja üks noorkirjanik. Diana räägib meile, mis hakkas juhtuma pärast seda, kui ta oma esimese käsikirja päevavalgele julges tuua.

Kohtumispaik: Levist Väljas

Sündmus: „2 grammi hämaruseni“ esitlus

Meeleolu: hullemat sorti paanika

Tiitel: mingi tundmatu tüüp, kes vist olevat midagi kirjutanud

Ma pole umbes kaks nädalat järjest magada saanud. Täiesti kohutav. Kas ma pean seal midagi ütleva ka või? Nagu... et seisan seal kõigi inimeste ees ja pean midagi millegi kohta arvama? Issand, aga kui ma ei oska? Mis siis, kui keegi küsib, et millest mu raamat räägib? Või miks ma selle kirjutasin? Kurat, ma ei usu siamaani, et seda loenguvaheagadel ühikatoas toksitud *doc*-faili keegi üldse raamatuks kutsuda söandab. Raamatuid kirjutatakse ju mingitel teistel planeetidel või vähemalt teistes linnades. Tallinnas näiteks. Aga jah, sellel minu asjal on ju kaaned ümber nüüd. Ja päris mitmed inimesed on öelnud, et see on äge. Ju siis peab neid uskuma. Appi, mina kirjutasin raamatu! Ja nüüd nad tahavad, et ma julgeks seda tunnistada.

Levist Väljas on hämar. Seda kahtlast ruumi eristavad minu kodumaja keldrist baarilett ja kenasti laiali laotatud lagunenud lauad-toolid. Baari nimest põhjustatud eelarvamus paneb mind uskuma, et telefonil pole levi, aga on. See heliseb

vahetpidamata, sest mu mittetallinlastest sõpradel pole ju õrna aimugi, kus paganama kohas nad kokkulepitud kellaajal olema peavad. Enamus neist jääb hiljaks, aga minul pole aega seda märgata. Mind muudkui tutvustatakse erinevatele inimestele ja ma üritan oma kabuhirmu laia naeratuse varju peita.

„Näe, see on Jürgen Rooste,“ ütleb kirjastaja. „Ta hakkab sulle rahva ees küsimusi esitama.“

„Oi, ma olen sind telekas näinud...“ tahan ma öelda, aga saan õnneks sõnasabast kinni ja ainult naeratan Jürgenile. Tema naeratab ka, aga kuidagi salakavalalt, ning peidab paberilehe küsimustega selja taha. Oeh... paanikalaine.

Aidi Vallik räägib rahvale tõenäoliselt midagi toredat minu kohta ja kõik peale minu enda kuulavad. Mina lasen silmadel salaja üle saali libiseda ning üritan plehkupanemiseks genereerida mingit lollikindlat plaani. Aga ma ei jõua midagi päästvat välja mõelda, sest juba haaratakse must kinni ning

tõugatakse rahva ette. Jürgen ja tema õllepudel tulevad kaasa.

Peale esimesi lauseid värisevad mu käed juba märgatavalt vähem. Polegi midagi väga hullu.

„Kui palju on selles loos sinu autobiograafiat?“ küsib Jürgen.

Haaa... seda küsimust oleks ka teie kooli kõige väiksemate ajudega lontrus suutnud ette ennustada. Ma olen piisavalt kodutööd teinud ja tean, mida mult vastuseks oodatakse. Kõik on rahul. Publik noogutab kenasti iga mu sõna peale. „Aga kas sa ise ka oled narkootikume proovinud?“ uurib Rooste. Oi kurat. Milline nüüd õige vastus on? Kui ma ütlen ei, arvavad kõik, et mul tegelt pole õrna aimugi, millest ma oma raamatus räägin. Kui ma ütlen jah, saavad mõned kohalolijast infarkti.

Kohtumispaiik: Annelinna raamatukogu, Tartu

Sündmus: Kirjandusõhtu „Elamise ja kirjutamise võlu ja valu“

Meeleolu: üsna ärev. Seda võib ka peataolekuks nimetada.

Tiitel: noorkirjanik (ausõna, nii oli ürituse reklaamil kirjas)

Et mitte mingil juhul hilineda, lähen kohale kaks tundi varem. Koos sõbrannaga, kes lubab mu kätt hoida. Tegelikult viib ta mu mõtteid oma tühja kõhu üle vingudes järjekindlalt eesseisvast üritusest eemale.

Kaks tundi mööduvad müstilise kiirusega. Istume saali tagumises nurgas ja kuulame, kuidas Sass Henno Miina Härma Gümnaasiumi mudilastele vägevast lastejuttu pajatab. Põngerjad vahivad pärani silmi Sassile suu sisse ega saa arugi, kuidas üks ja sama poiss sõidab loo alguses iga päev kooli roosa jalgrattaga ja loo lõpus oma tõusikust isa Hummeriga. Kah iga päev. Ah, vahet pole.

Kui pägalikud Sassi ümber tiirlevad ja oma raamatutesse autogramme lunivad, tuleb üks tore raamatukogutädi ja surub mu sõbrannal kätt. „Tere, Eia,“ ütleb ta. Ma üritan selgitada, et tegemist ei ole Eia Uusiga, aga ta ei taha sellest midagi teada. Naeran närviliselt ja otsustan WC-sse põgeneda. Kui ma lõpuks naasen, leian saali ukse tagant pisut segaduses noore neiu. Ma pole teda küll kunagi varem näinud, kuid ma tean, et kui Eia Uus üldse kuidagi välja näeb, siis just täpselt nii nagu see tüdruk seal. Lähen ja naeratan talle kohmetult. Ma ei eksinud.

Mõni hetk hiljem istume pika laua taga, mina ja Eia ja Sass ja Priit Kruus, ning vaatame tõtt mõnekümne inimesega, kellel on surmani jäänud umbes sama palju aega kui sünnihetkest möödab. (Pagan, kas

Peale seda, kui umbes mustmiljon võimalikku tagajärge mu peas üksteise järel kiiresti kuju võtavad, otsustan ausalt vastata.

„Su raamatul on väga poeetiline pealkiri,“ arvab Jürgen. „Kas sa ise luuletad ka ja mida sa üldse luuletustest arvad?“

Oijah, ma ei tea luuletustest midagi. Eriti ei ole neid lugenud kah. Peale vastamist märkan publiku hulgas Doris Kareva ja Karl Martin Sinijärve suuri silmi. Oi kurat, see oli nüüd vist küll vale vastus. :(

Kõik lõpeb tegelikult toredasti. Kirjutan muudkui autogramme ja olen rahul. Tassin koju majasuuruse sületäie lilli ning avastan üllatusega, et mul pole mitte ühtegi vaasi. Öösel näen unes, et ma olen kirjanik.

ma varastasin selle lause praegu Sassilt?) Ah kurat, pealegi ma pisut liialdan. Saalis oli hulk noori tüüpe kah.

Istun seal ja mõtlen, et mu ülemused usuvad siiralt, kuidas ma hetkel kohusetundlikult koolis inglise keele eksamit kirjutan. Aga mul ei ole mahti oma südametunnistuse kriiseid kuulata, sest lahe on olla. Eia räägib oma uuest plaanitavast raamatust ja Sass üritab kätega vehkides seletada inimestele, et meie oleme nagu mingisugune piim, kuhu peale võiks hakata kasvama uus noorte kirjanike koorekiht. See on vägevast öeldud ja ma hakkasin tobedalt itsitama.

Keegi on kusagil jutu lahti lasknud, nagu oleks minu „2 grammi hämaruseni“ saanud romaanivõistlusel äramärgitaks. Nad nimetavad meid seal 2004. aasta romaanivõistlusest väljakasvanuteks. Pagan, ma langesin sealt konkursist välja, mitte ei kasvanud. Aga tõenäoliselt pole see õige koht lugejate illusioonide purustamiseks. Selle asemel patsutan oma kaasa võetud mustale kaustale ja räägin, et seal sees on vastvalminud käsikiri. Keegi publiku hulgast küsib, miks ma oma tekstides nii palju ropendan. Üritan seletada, aga pole kindel, kas ta mind mõistab. Ta on umbes 60. Sellele vaatamata korjan sellelt kohtumiselt kaasa hunniku enesekindlust ja mul hakkab tekkima tunne, et ma pingutan õige asja nimel.

Kohtumispaik: Tartu Linnaraamatukogu (see Lutsu nimeline)

Sündmus: Algupärase lastekirjanduse päev

Meeleolu: pole hullu, elan üle

Tiitel: noorkirjanik (teeneline juba)

Hilinen pisut ja tundub, et jäin just parimast osast ilma. Aga kurat seda teab. Saal on raamatukogutöötajate ja õpetajate nägudega inimestest triiki täis. Konspekteerivad nagu segased. „Poogen – internet, Värske Rõhk – ajakiri“, maalib minu kõrval istuv tõreda ilmega tädi hoolikalt suurte tähtedega oma kaustikusse. Ma isegi ei julge itsitada. Õhk on akadeemilisusest paks. Ma pole mitte kunagi varem kõnepuldi taga seistes rääkinud. Äkki ma oleks pidanud ka mingi graafikute ja joonistega pauerpointi genereerima?

Vaheajal otsustan igaks juhuks oma kõne välja printida. Käin segase näoga mööda raamatukogu ringi ja üritan selleks mingisugustki võimalust leida.

„Mine sinna teisele korrusele. Seal kuskil on üks häääästi vana mees, küll sa ta ära tunned. Talle seletagi, mida sa tahad,“ tuleb keegi tundmatu mulle lõpuks appi.

„Oi, mina küll ei tea, kuidas saab,“ vangutab hästi vana mees pead.

Appi tuuakse natuke noorem arvutitädi, kes asub

innukalt lahendust otsima.

„Kümnendas arvutis peaks olema auk,“ arwab ta, „tee fail lahti, aga ära kuhugi mujale vajuta.“

Teen faili lahti. Kuhugi mujale ei vajuta.

„Nüüd tuleb see teise arvutisse salvestada,“ teatab tädi.

„Oota siin, printer on kolmandal korrusel. Ära kuhugi vajuta.“

Ootan. Ei vajuta.

Veidi aja pärast on ta paberitega tagasi, ent tõtab must mööda, väites, et paljundab mulle need kohe ära.

„Paljundus on neljandal korrusel,“ teatab ta rõõmsalt.

Ja hetk hiljem: „Viis krooni leht. Äitäh.“

Pärast vaheaega räägitakse taas kord Poognast. Ja siis Värskest Rõhust. Ja siis noorkirjanikest,

kes kirjutavad depressiivsetest asjadest ja ei oska karakterite sisemaailma piisavalt lahti mõtestada. No kurat. Kui ma kõnepuldi kõrvale (!) astun, panevad usinad konspekteerijad ohates kirjutusvahendid käest ja jäävad mind uudishimulike pilkudega jöllitama. Ma tunnen ennast nagu näidiseksemplar. Elav kokkuvõte kõikide eelnevate sõnavõttude illustreerimiseks. Mina olengi see, kes Poognasse oma sahtlipõhjust jutukesi poetab. Mina olengi see, kes Värskesse Rõhku kirjutab. Näe, vaadake!

Ma seisan seal ja räägin, miks ma tegelikult täiega vihkan kirjutamist. Millegipärast nad naeravad iga minu öeldud lause peale. Oleks võinud ka hullemini minna. Igatahes saan ma kõige marulisema aplausi osaliseks. Hingehinna eest välja prinditud pabereid läks täiesti meelest kasutada.

Kohtumispaik: Rahvusraamatukogu

Sündmus: Konverents „Pikk teekond raamatuni“ ja „Mängult on päriselt“ esitlus

Meeleolu: üsna julge ja enesekindel

Tiitel: kirjanik

Rahvusraamatukogu on mulle alati oma hiiglaslike mõõtmete tõttu pisut hirmu nahka ajanud. Õnneks ma juba natuke oskan seal sees liigelda. Annan jope garderoobi ja lähen sinna, kus paistab kõige rohkem rahvast olevat. Ma ei eksi. Jõuan konverentsisaali. Kõigepealt tormab mulle ligi Anne Rande Lastekirjanduse Teabekeskusest. Ta kallistab mind ja ütleb, et ma olen tore. Mul on hea meel. Tore on tore olla. Istun tagumisse ritta ja jään kannatlikult oma esinemiskorda ootama. Üllatusega kuulen, et peaaegu kõik sõnavõtjad peavad vajalikuks kuulajatele rate.ee portaali tutvustada. Suhteliselt negatiivses kontekstis muidugi. Välja arvatud Heiti Kender, kes teab väita, et rate.ee on teinud eesti iibe tõstmiseks rohkem kui kõik poliitikud kokku. “Oh jumal,” soiub mu kujutlusvõime. Härra Kender arvab veel, et kirjanikud peaksid julgemad olema. Kui nad on midagi valmis kirjutanud, siis tulgu rahva ette ja tagugu rusikaga vastu rinda.

Mina lähen rahva ette ja teatan, et ma nüüd kirjutasin siis raamatu. Jälle. Nad plaksutavad, olgugi et ma vastu rinda ei tao. Räägin neile, et “Mängult on päriselt” on üks suur ühisprojekt ja ma ei pea seda juba ammu enam ainult enda raamatuks. Seda ma ei julge mainida, kust fotoillustatsioonidel olevad tegelased leitud on. (Vihje teile: rate.ee).

Peale sõnavõttu toob üks võõras naisterahvas mulle lilli. “Ma mäletan sind juba sellest ajast, kui sa veel niiaiiiiii pisike olid,” naerab ta käega maapinnast umbes meetrikõrgusel energiliselt vehkides. Veider. Aga lahe. Ma patseerin enesekindlalt inimeste vahel ringi, kirjutan umbes miljon autogrammi ja muudkui naeratan. Ja seda nii kaua, et lõpuks jookseb juhe täiesti kokku.

“Kuule, sa kirjutasid mulle esimesse raamatusse ju täpselt samasuguse pühenduse,” teatab üks tüdruk ehmunult.

Mina ohkan.

Loomulikkus

Kadi Põdersalu

“Põimaja kuu all”

Leila Holts

2005

Leila Holtsi „Põimaja kuu all” pealkirja taga seisab kaks tähendust. Üks pool räägib aastaegade, sellest ringlusest, millega maainimene igal sammul kokku puutub (põimukuu), teine pool kõneleb kellestki põimajast.

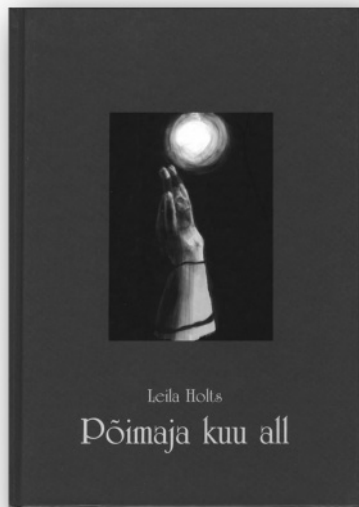
Põimukuu peaks tähendama augustit, Leila sünnikuud: *august / muq sündumise kuu, mil vana, metsistunud aid / ni põimukuu taivas / tä üle.*

Raamatut lugedes kasvab minus küsimus, millele vastust anda oskab iga lugeja iseendale: kas inimene, kellesse pole sisse kasvanud lüpsisooja piima maiku, sõnnikuhaisu, kasteheina kriipimist vastu paljaid kintse, õunte potsatamist ja porist libedaid külavaheteid, saab päriselt aru sellest maalähedusest, millest Leila räägib.

Aeg

Kogu esimeses tsükliis „Undsõnõ ödak üle hoovi ast tassakõisi...” ja paiguti järgmisteski maalitakse lugeja ette valik looduspilte. Need on otsekuu kimbuke taimevarsi (häätsmeid?), mis nopitud jalutuskäikudel, olgu siis aegamisi mõõda küladeid kõndides või lihtsalt ajas kulgedes: *kõik vaiki / om muq ümbre / vaikus laul / muq süäme seeh / hõlahus / pitsitäs rinnah / ku jaloda / õdagu viil.*

Kogus on terve aastaringi jagu luuletusi. Luuletustekogu avaread räägivad kevadest, selle ülevoolavast rõõmust: *kas kuulõt / kuis kutsuvaq tuulõq / kas tunnõt / keväjä tulõmist.* Seejärel tuleb juttu juba vahtrate

õitsemise magusast hõngust, edasi juuli- ja augustikuistest lõhnadest, sügise verevatest vahtratest ning lumelangemisest. Kõik neli aastaaga võiksid aset leida kus iganes, kas Kähri külas, Peipsi taga või Tartu linnas.

Ruum

Julgen öelda, et mõne erandiga ei ole ruumilistel koordinaatidel selles Leila luule-süsteemis olulist tähtsust: vahtrad punetavad ühtviisi kõikjal. Eraldi tähelepanu pälvivad siiski mõned Tartu paigad, näiteks Toomemägi (*varõssõq laulvaq toomõmäel*) või Emajõgi (*imäjõgi / õdagu om vaiki / pläsku tulõq õnnõ / helkvaq tä vaiksõ vii pääll*).

Ülejäänud luuletusis liigutakse mitmetel teedel, peaasi, et oleks tunda erinevaid lõhnu (*ubinaq lõhnasõq*), näha värve (*vaher olõ-i valgõ / verevõq ommaq tä leheq*), kuulda helisid (*koskil ulg susi*).

Leila aeg-ruum peab alati võimaldama piisavalt õhku ja piisavat rahu, et tunnetada iga hetke sügavust, ükskõik, kas see on

kevadelõhnade nuhutamiseks või hetke üle järelemõtlemiseks: *inemiseq kõndvaq aknist müüdä /.../ no ommaq nã kah / õnnõliguq?*

Iga asja jaoks oma aeg

Iga asja jaoks on oma kindel aeg selles Leila rahulikus maailmas. Oma aeg igapäevasteks toimetusteks: *varra hummogu herãne / tii tulõ pliidi ala / kell nãütäs säidse / panõ kohvivii lãmmãhe / haiguta* ja oma aeg ka mõtisklusteks oma olemise ja saatuse üle: *kiã om vainlanõ / kedã umas või pitãq /.../ kas tiiãt, kiã saq olõt?* Neis mõtisklustes võib vahel meel väga mõruks minna: *kui jäässigi suikma / periselt?; tekib kahtlust: kas maq lõvvã mis maq otsi?, üksindus saab lahutamatuks kaaslaseks: maq ja ütsindüs / ku kokko luuduq.* Teisal astub melanhooliale ja üksiolemisetundele risti vastu sõjakas ja isepäine meeleolu.

Sõda

Samasuguse tundejõuga kui enne ümbrust ja iseennast vaagiti, põrutatakse nüüd jalaga vastu maad ja vannutakse südametäiega, nii et maa must, justkui oleks sealt paigast just äsja suur sõda üle käinud („Sõjasõnaq”).

Kahes laulus räägib autor sõjast. Ekspressionistlikes kirjeldustes (*sããl ku mãttid miihi päidã / meretãüs miq miihi verdã*) ja rahvalaululikus allitereerivas keeles pajatab ta sõttaminejate kurbusest ja murest omaste pärast (*kiã hit immã, kiã hoit latsi*), aga loomulikult kerkib ka küsimus, kas on ka sõjast tagasitulemist: *üts sããlt pãses tõnõ jääs / kas kolmas kodo tulegi?*

Sõjakuse vaibudes tunnistab autor aga elutargalt ja allahetlikultki, et *piã esi / olõma / kimmãs / hindã iist saisma / niguq raudnagõl.* Igaüks on oma saatuse sepp: *suq ilm om suq hindã nãko – / nii kuis esi / mõtlõt, olõt, tiit.*

Õpetussõnad

Iseenda eest seismise kuulutamisele lisaks leidub muidki manifeste ja üleskutseid, eriti tsüklis „Sõna jõud om suur, mõttõ jõud viil suurõmb”. Sõna jõud on suur ja sõnadega tuleb ettevaatlikult ümber käia, ütleb Leila vana tuntud tarkust veelkord omil sõnul: *sõna om õkva kui tsirk / ku suust lindas vãllã / tedã inãmb kãtte ei saa /.../ sõnah om suur jõud / sõnno ãrq niisama pillguq – / või tõnõ kãtte tullaq.* Selles rääkimisel ettevaatusele manitsevas luuletuses rõhub autor vastutustundele, mida peaks olema igaühel, kes sõnu kasutab. Sõna vae ülistuseks on luuletuskogus loitsulaulud „Vãesõnaq” ja „Tulõsõnaq”. „Põimaja” sõna on ühtaegu asi iseeneses, oma kõlas, teisiti vahend piltide ja meeleolude edastamiseks.

Leidub siiski ka üks hetk, mil hoopis kaob igasugune sõnastamissoov, sest meeli vallanud silmapilk toimib iseendas: *sõnaq kuulivaq / huuli pããl / tull’ vaikus / mi herasimi.* Ærkamised, kevaded ja hommikud on kaunid ja meeliülendavad, aga vanad naised (vanade naiste elunäinud tarkus Leila luuletusis) teavad: *kõik miã algas / om illos /.../ igãvãs saa tuu / midã saq niguinii tiãt.*

Naise tujud

Miks kõnelesin just vanade naiste, mitte üldiselt esivanemate tarkusest? Selle juhtlõnga annab autor „Kuunãio” tsükli avaluuletuses. Naise tujud muutuvad, nii nagu kuugi muudab iga õõsel oma palet. Kuu om meil vereh, kordab Leila kellegi tabavat ütlust naiste kohta: ürgnaiselikku, looduslikku ja loomulikku.

Ühtpidi on see igatsus millegi kättesaamatu järele (*olõ seod esiki tundnuq / täuskuuüül / ku miãki minno / vãllã kuts*), teisiti igakuine naiseks olemise vaev. Selle kogu luuletustes on mõlemat, on näha sõnulseletamatut igatsust

eloh piässimi?), metsikut looduslikku ürgjõudu (pääh kastõpärlist / kruuni maq kanna / huuli pää / ruusõ helkvät verevüst / silmih kuu särrä), on ka juba nimelist soov (tahas võttaq / suq pää umma üskä).

Kui „Ots'misõlaulu” otsija kõnnib üksinda pimeduses ja ei tea, kas leiab otsitava, siis tsükliis „Kuunäio” polegi õieti enam juttu kogenematust neiust, vaid naisest, kes teab, mida ta tahab: *maq mälehtä suq nimme / unõnägodõh või maq taha hoitaq / ni ollaq hoiõt / ega hommok / ega päiv / ega õdagu*. Selles põimajanaises on ürgset jõudu (*maq olõ üükuninganna*), mida vastandatakse mehelikule energiale („Tsõtsõpujaleelo”), on vanu tarkusi, millest oli juba ülal juttu, on naiselikku koduhoidmise kommet (*pini taht silestämist / tii talle sõs pai*).

Kodu

Kodule on „Põimajas” pühendatud eraldi tsükkel – lühike, aga tähenduslik. Kodu on kirjutaja kindlus, kodune vastandub võõrale, välispidisele. Koduga seondub oma keel (*uma kiil*), mis ühendab ühte rahvast (*hoitkõq ütte umah kotoh*). Kodu on paik, kus saab rahulikult ahju ees istudes mõtiskleda (*istu aho iih / hüdseq hõhkasõq lämmind*) või oma argiseid tegemisi toimetada. Need argitegemised saavad kirjelduses otse pühaliku varjundi, iga pisemgi asi on oma kohal ja elu tiksub rahuliku rada. See on elamise alus: *eläjäq tahtvaq süvväq / tallitus tetäq / tunn lätt müüdä / sõs kõik om tettü / kohvi hõng / lämmi küük / tuli pliidi all*. Kodu on ka paik, kus alati nii hea, et isegi igipõline vaenlane üksindus ei morjenda: *kotoh / om õks hää / olõ-iq ütsinda sää*.

Keel

Leila kodukeel on võro keel, mida mõne aja eest ähvardas vaid kõõgikeeleks jäämise oht. Sellest hirmust on vast nüüdseks üle saadud, sest nagu käesolevast luuletuskogustki näha, mekib võro keel hea küll, et selles sügavamaidki

mõtisklusi luua, laulda, arutleda. Võro keeles voolab isemoodi vägi, millest Leilagi räägib: *meil om keeleh tõnõ vägi / mõttõq ommaq mõnusambaq*. See keel voolab oma ä-de ja õ-dega nagu jõgi mööda Lõuna-Eesti maastikku kord kiirema, kord jälle rahulikuma hooga, saab vahel kõlavaks lauluki.

Laul

Kogemuse rikastamiseks ja sõna väest aimu saamiseks leiab lugeja raamatu vahelt ka helikandja, kust igaüks saab kuulata, kuis vägised võrokeelsed sõnad ka kõlavad. Plaadil kostavad arhailised regilauluviisid, mille mõistmisel aitavad kaasa needsamad Leila kirjeldatud õunaaiaid, ahjuesised ja kodune keel. Meeleolu toimib aga ka vastupidises suunas: sisse elades loovad hääled ainulaadse keskkonna, milles kaasa õõtsuda, ümiseda või täie häälega jorutada.

Selles raamatus on ühtpidi stoilist rahu, näilist liikumatust, paigalseisu, peatumisi, teisalt just vastupidist muutumist: ühest aastaajast teise, ühest meeleolust teise.

Algusest lõppu

Igal asjal on algus ja lõpp, oma maitse, värv ja koht. Kokkuvõtteks määrab kõike see, kuidas loodus ümberringi toimib, lõpuks on tähtis vaid see, et üksteist hoitaks: *hoidmisõ vägi / omgi seo / miä meid üteh pidä*.

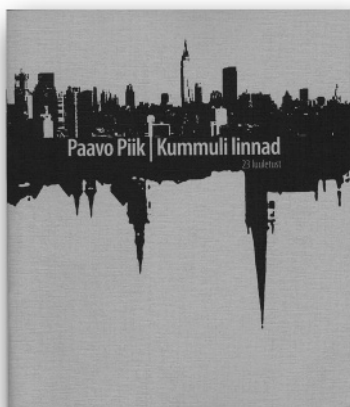
Oma luuletuskoguga kuulutab Leila looduse ja loomulikkuse ülemvõimu, mis maitseb soolasingi ja kõdunevate lehtede järele, milles üksindus kõrvetab kesta krõbedaks-kõvaks, hellus soojustab seest, tuuleiilid jahutavad väljastpoolt ja kambriahjus hõõguvad sõed heidavad valgust uinumise-eelsetele mõtetele.

LINNAD ON LOOTUSETULT KUMMULI

Mihkel Truman

“Kummuli linnad”

Paavo Piik
Tuum, 2006

Mulle meeldib, kui loetud sõnad mind rohkemal või vähemal määral vapustavad, panevad millelegi uutmoodi mõtlema, millele ise ei olekski ehk sellises võtmes tulnud. Paavo Piigi debüütluulekogus „Kummuli linnad” esineb õnneks jahmatust esilekutsuvaid ridu. Lihtsad elutööed, mida me endas tajume, kuid mida me ehk sõnadesse alati panna ei oska, on sõnastatud täpselt, lõõvalt ning väljendusrikkalt, nagu näiteks: *PÜÜA PÄEVA, rebi teda / sebi ära, linnuke kirja / hommikul ärkad ja avastad / et sul on oma eluga üheöösuhe* (lk 14).

Raamat ise on äärmiselt õhuke, tekste on vähe ning needki pealkirjadeta, mis laseb arvata, et tekstid moodustavad tegelikult kokku ühe terviku. Ja nii see kindlasti ka on. Läbi terve luulekogu jookseb pessimistlik lootusetuse joon – autor väljendab selgelt, et mida aeg edasi, seda hullemaks olukord inimese ümber muutub (lk 16): *kui ma suureks kasvan, tahan saada surnuks / rääkisin oma vanema vennaga, ta ütles / et suurena kaob lõbu ära / elu on mõttetum*. Ometi ei muutu raamatu pessimistlik joon lugejale väsitavaks soigumiseks elu mõttetuse

teemal, pigem on tegemist ikkagi vaid elu negatiivsetele aspektidele viitamisega.

Raamatu mahust rääkides võinuks läbiv temaatika olla tunduvalt laiem ning mitmetahulisem, kui olnuks raamatus näiteks 23 teksti asemel 46. Jõudes liiga ruttu raamatu lõppu, tekib tahtmatult tunne, et võinuks rohkem olla, temaatika on igihaljalt huvitav, keel ladus, kujundid väljendusrikkad. Minu kui lugeja suurim etteheide autorile on kindlasti luulekogu tekstide vähesus. Raamat ei tundu just poolik, kuid tahaksin natuke rohkem korraga ühe autori personaalkogust lugeda, saati, kui seal on tõesti nauditavalt häid tekste. Samas täidab debüütkoguna „Kummuli linnad” igati oma esimese raamatu funktsiooni – ta tekitab huvi autori edasise loominguga vastu ning annab lootuse, et peatselt ilmub midagi uut ja veelgi paremat.

Noortele inimestele ja noortele autoritele on ikka iseloomulik mässumeelsus, sotsiaalne tundlikkus, nii ka Paavo Piigi puhul. Temaatiliselt seovadki tekste lootusetus, samas aga ka mäss tänapäeva moodsate narruste, kahtlaste väärtuste ning sisuga ilu- ja edukultuse vastu: */---/ armas, armas mainekujundaja / anna mulle esikaas / või paljastavad pildid mis / on arvutiga üle käidud / tead ju küll neid pilte?* (lk 22). Paavo Piigi mäss ei muutu vaid mässuks mässu pärast, see on siiski intellektuaalsete püüdluste ning sihtidega. Autor püüab juhtida lugeja pilku tänapäeva ühiskonnaelu kitsaskohtadele, panna lugejat mõtlema, et praguses ühiskonnas on midagi valesti, mingid väärtused ning ideaalid on kui kummuli linnad. Mäss luules on selles osas aga stiilipuhas, mingit äärmustesse laskumist või mõttetut piiride ületamist ei

esine. Kogu tekstide põhjal võib järeldada, et Paavo Piigil on üsna hea sotsiaalne närv. Mulle meeldivad tema teravad ning väljapeetud ühiskonnakriitilised luuletused. Luulekogu avaluuletus on selle näitena väga sobiv, inimese allakäik ühiskonnas on esitatud leidlike ning tabavate metafooridega (lk 5): *ükski inimene ei ole ohutussaar / välja arvatud see kilekotiga mees, kes sõiduradade vahel seisab / tema võiks olla / tema võiks olla tõeline ohutussaar* / Tekib igipõline küsimus, kas inimene ongi iseenda ainus tõeline ohutussaar?

Väga huvitavalt on edasi antud ka inimeste üksteise mittemõistmise, ükskõiksuse ning rumaluse teema: *inimesed ainult kuuluvad sind / aga nad ei saa aru / neile läheb kaduma mõte ja alatoon / aga nad on valmis kaasa noogutama / eriti kui mõte saab ilusasse vormi /---/* (lk 10). Autor näeb, et mittemõistmine on tingitud eelkõige sellest, et inimene keskendub teises inimeses ning ühiskonnas kõrvalistele asjaoludele. Inimene näeb ning oskab näha vaid asjade välist külge, ta on pinnapealne ega vaeu süüvima elu nähtustesse sügavamalt.

Oluliseks märksõnaks „Kummuli linnade“ juures on kindlasti võõrandumise motiiv, mis kajab läbi terve luulekogu. Võõrandumine teisest inimesest, senisest maailmast – autor esitab neid nähtusi kui tänapäeva elu ja inimeste põhiprobleeme. See väljendub eelkõige just luuletuses, kus autor ei saanud teisele INIMESELE helistada küll selle pärast, et „dollar oli languses“, küll selle pärast, et „new york ei soovinud müüa“. Autor kritiseerib inimeste üha ratsionaalsemaks muutuvat tunneteta mõtlemist, pidevat rahulolematust enda ning maailmaga, kaasaja pealesurutud majanduslikult eduka elu raame, mille järgi me peame käituma ning millega peame arvestama, et tänapäevases maailmas ELLU JÄÄDA: *kaasaja inimene: kirjaoskaja, õnneoskamatu / elustandard: kõrge standardelu* (lk 15). Sellistel puhkudel

imponeerib esmasena autori lõöv otsekohesus, mis ei muutu samas aga liiga lihtsaks või etteaimatavaks.

Kui raamatu üldine toon on pessimistlik ning võõranduv, siis ometi ei ole luuletused halavad, kogu pessimism on antud edasi teatava irooniaga, nii et kohati jääb tunne, et autor ironiseerib ka iseenda ja oma pessimismi üle: */---/ ainult depressioon on jätkusuutlik / ideaalid praksumas jalge all / vanus ja kinnismõtete osakaal on / võrdelises seoses / tõusud või mõõnad* (lk 21).

Raamatu kujundus ja pealkiri on esmapilgul ehk tihedamates seostes kui pealkiri ning luulekogu temaatika. Ometi on pealkiri „Kummuli linnad“ pessimistlikule ning mõneti dekatentlikus vaimus kirjutatud luulekogule üllatavalt sobilik, väljendades segadust, peapealepööratud tänapäeva inimestes ning maailmas. Luulekogu kujundus on iseenesest huvitav ja leidlik. Teineteist on vastanduses peegeldama pandud Tallinna ning Manhattani siluetid, millel on tegelikult tugev sümboolne sõnum. Ühest küljest võiks kujundus väljendada väikeriigi tihtipeale naljakavõitu ponnistusi saada maailmas silmapaistvamaks, teisalt aga sümboliseerib kaanekujundus just tegelikkust – tegelikku suurt vastandust, pörkumist suurriikide inimestest ning elustandardist. Samas tundub nende kahe silueti vastandamine natuke klišeelik. Ma ei teagi, kas luulekogust lähtudes olnuks üldse vaja kujunduses kasutada linnade siluette, mida me ära tunneme?

Paavo Piigi „Kummuli linnad“ kätkeb endas ridu, mis tekitavad kindlasti minus kui lugejas emotsioone ning panevad nii mõnelegi asjaolule elus teise pilguga vaatama. Kuigi luulekogu on pessimistlik ning dekatentliku lähenemisega, õhkub sellest siiski omamoodi positiivsust, mis lubab uskuda, et kõik, mis on praegu veel kummuli, tõuseb kord tagasi jalule.

Nuusutamiseks ja näksimiseks.

Järamine keelatud! Helen "Hännu" Kirsipuu

„Tüdruk, kes sa teretasid vaime“ Esimene trükiproov.

Valik noort eesti luulet 2005

Koostaja ja toimetaja Leelo Tungal

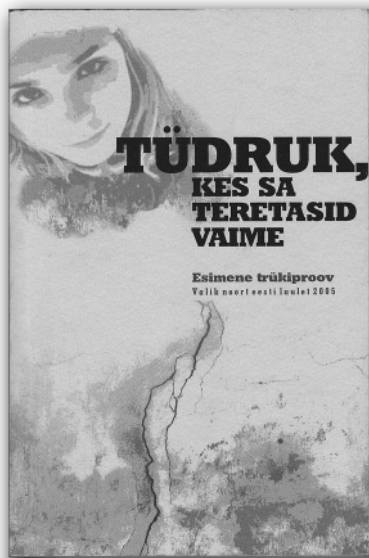
Väljaandjad Eesti Kirjanike Liit ja ajakiri Hea Laps

Kui luuletused enam sahtlisse ära ei mahu, tuleb nad raamatukaante vahele panna. Siis hakkavad nad trükimusta järgi lõhnama ja neist saavad nii-öelda päris luuletused ka teiste inimeste, mitte ainult autori enda jaoks. Leelo Tungal näikse seda teadvat, sest tema pani kokku luulekogu „Tüdruk, kes sa teretasid vaime“. Sedapuhku ei ole küll tegemist Leelo Tungla enda loominguga, vaid hoopis noore eesti luulega, 16 lootustandva autori esimese trükiprooviga (tõsi, mõnel neist on paar korda varemgi õnnestunud oma luulet avaldada, Heas Lapses või Värskes Rõhus näiteks).

Piinlik tunnistada, aga enne lähemat tutvumist olid mul selle raamatu suhtes kohutavad eelarvamused ja hirmud. Kujutasin ette, et pärast üle 160 lk noore eesti luule lugemist olen ise ka peast natuke tiinekas (jälle). Seda esiteks. Teiseks ei ole võimalik lugeda luuleraamatut arvustaja pilguga ja sealjuures end mitte timukana tunda. Kellegi luule arvustamine on ju mõnes mõttes nagu räme retsimine. Luule on nii isiklik ja kui hakata seda omalt poolt kas või natukenegi hukka mõistma või hoopis parandusettepanekuid tegema, siis võib tulla oi-oi-oi... Eriti just verisulis autori, mitte arvustaja jaoks.

See kõik osutus aga valeks! Mul ei tulnudki teine puberteet peale, samuti ei pea ma kellelegi „ära tegema“, sest Eesti noored autorid on üllatavalt head. Tahaks öelda lausa suurepäraseid, aga ei saa, muidu ei jää arenguruumi. Ent arenguruumi peab alati olema, siis kasvavad Juhan Viidingule, Doris Karevale ja Marie Underile väärilised mantlipärijad. Juba praegu on näha, et lootust selleks on, ja palju.

„Tüdruk, kes sa teretasid vaime“ on ilus raamat igas mõttes. Kujundus on ilus, mõte on ilus, sisu on ka ilus. Hea on näha, et noor luule ei tähendagi stereotüüpseid õhkamisi stiilis kui-sa-näed-et-ma-sind-armastan-miks-sa-siis-ikkagi-

ära-lähed. Ausalt öeldes on noor luule hoopis väga kirju ning „Tüdruk, kes sa teretasid vaime“ pole seetõttu raamat, mille saab vabalt ühe õhtu jooksul läbi lugeda. Liigse tarvitamise korral võivad ilmned terviseprobleemid, nagu peapööritus või õhupuudus. Raamatus valitseb lihtsalt selline teemade virvarr, et paneb lausa silme ees virvendama, kui piiri pidada ei oska. Tõesti, selles raamatus on nii punk- kui loodusluulet, otsitakse elu mõtet või oma õiget kohta, on mitmetasandilisi luuletusi, on lihtsalt tabavaid tähelepanekuid, on huumorit ja on piinavat valu. On kõike. Niisiis tuleb asjale läheneda ettevaatlikult, alguses ehk ainult natuke nuusutada ja kui lõhn meeldib, siis võib tasapisi näksima hakata. Mitte mingil juhul ei tohi aga unustada, mida suured tükid suuga teevad.

Pärast paari ampsu selgub, et noor luule on värske, kohati lausa rõhutatult värske, kuid endiselt tuntakse aukartust vanemate ees.

Näiteks on mõne autori puhul märgata teatud püüdu sarnaneda oma lemmikluuletajaga. Ehk tuleb see kogemata, alateadlikult, võib-olla on aga tõepoolest olemas sellised hingesugulased, kes mõtlevadki ühtemoodi. Ent võib-olla on see hoopis sihilik, kes teab. Olgu kuidas on, teistkordsel lugemisel hakkas selline teatud mõttes isegi ehmata lähedus natuke kriipima. Tekkis tunne, nagu oleks väikese okka alla neelanud: siis tuleb pisar silmanurka ja pilt muutub hāguseks. Luule muutus ka seetõttu kohati pisut hāguseks. Aga värskelt pressitud apelsinimahl pole ka selge, on hoopis viljaliha-tūkkidega ehk siis hāgune. Ju nii peabki olema.

Mis veel peab olema? „Tūdruk, kes sa teretasid vaime“ on ūdini stiilne raamat. Igal autoril on välja kujunenud oma kindel loominguline käekiri, need omakorda on toimetaja poolt väga oskuslikult tervikuks kokku

sulatatud. Ūldmulje on seetõttu voolav, teravaid nurki ei ole. Kui, siis ainult mõned järsemad, aga siiski lauged, mitte kandilised kāānakud. Niisiis on seda raamatut meeldiv järjest lugeda (mitte korraga, vaid järjest). Kōik läheb vaikselt omasoodu edasi, pōrutavad hūpped võivad tulla ainult siis, kui lehitseda natuke siit-sealt ja siis veel kolmandast kohast ka. Sellisel juhul võivad kokku sattuda liiga erinevad mõtted, mistõttu võib väiksema taluvuslāvega lugejal tekkida kaose tunne.

Kui aga pärast raamatu lābilugemist hakata mõtlema, mis noort, vārsket eesti luulet ūldiselt iseloomustab, läheb asi pāris keeruliseks. Sellel on lihtsalt nii palju erinevaid tahke, et ūhise nimetaja leidmine neile kōigile tundub lausa vōimatu. Sest, vaadake natuke ise:

Viivika Rōuk „Naljakas“ (lk. 22)

/---/

Mōtlen, et küllap
need sissetulijad
on hiljaaegu saanud
sissetuleku,
ja need väljaminejad
tegid āsja
väljamineku.
Naljakas.

Pille-Riin Vatter (lk 101)

* * *

hallikas taevas
killuke sāravsiniist
ma olen elus

Sabina Zinovjeva „Kadunud unistus“ (lk 74)

/---/

Aga ajameri avarus aukartustāratavaks
avamereks:
uppusid utoopias uitavad uudistajad.

Björn Norralt „Rahamāe ratsanikud“ (lk 115)

Sada ja ūks peata ratsanikku,
kes istuvad kullakoorma tipus,
tōstavad sini-must-valge lipu,
māngides rahvaga pimesikku.

Eks ole ilus pilt, vārviline nagu Kandinsky maal ja mitmenāoline nagu skisofreeniku mõttemaailm. Ūhesōnaga, ūldistused tuleb pōrgusse saata, sest vāhemalt siin pole neist kasu. Ūleūldse, ūhised nimetajad kuuluvad matemaatikute huvisfāāri. Loomeinimesed tegelegu loominguga teistest sōltumatult. Siis tulebki kokku selline mōnus kompott, mida on hea kūpsistega koos nāksida. Kui teile meeldivad erinevad maitsed ja vārvivarjundid, siis meeldib teile see raamat ka. Ainult et kompotivedelikkude ei tohi raamatu peale ajada, siis hakkab kōik kleepuma.

KI WA – ROBOTI TEE ON NIHE

bARThol lo Mejor 34.05.0000.

"Ki wa. Roboti tee on nihe."
Ki Wa
Eestikunstimuuseum, 2004

Ki wa teose "Roboti tee on nihe" näol on tegu ühe minu lemmikraamatuga. Miks? Sest see on pigem kogemus kui raamat ja selliseid raamatuid kohtab harva Eesti kirjanduses ja pisut rohkem väljaspool. Toimuv nihe(stumine) ei leia aset mitte raamatus, vaid pigem meis endis ja meie teadvuses. Lugemine kui teraapia, mis ravib hästi rutiini ja kroonilisi tavalisusest tingitud tüsistusi. Tuleb muidugi arvestada magusa ohuga, et võivad tekkida kõrvalnähud ja sõltuvus.

See raamat räägib Lottast ja robotitest, veel mõnest tüdrukust ja autorist enda elust läbi elektrooniku, roboti ja kunstniku pilgu – tegu on teise tasandiga, kuhu keegi meist ilma giidita harva satub. Võib väita, et RTON käitubki ümbritseva moodulina (mitte lugeja ei võta raamatut enda sisse, vaid raamat võtab lugeja), viib korra kaugemale ära, ekskursioonile. Lugeja peaks ennast selleks ette valmistama ja

varuma kõik reisiks vajaliku. Kulgemist alustades peaks olema valmis selleks, et raamat sulgub nagu oma saba hammustav krokodill ja nii võib lugeja tunda ennast lõksu langenuna. Pole siiski põhjust muretseda – kõik laabub nii või naa. Ei tasu karta alguses hirmutavana tunduvaid kombinatsioone zombinatsioone, nendega harjumine vajab natuke aega.

Raamatutest on raske kirjutada, eriti keerukatest raamatutest. RTONi muudab tähtsaks see, et ei saa aru, kas see on lihtsalt kirjutatud või keerukalt. Hakkad lugema ja justkui saad aru kõigest – või ei saa aru ja lõpetad mingi hetk lugemise –, ükskõik siis kas alguses või lõpus, edasi ei saa aru, mõned üksikud kohad jäävad meelde, aga kogu loo narratiiv(?) põgeneb. Tähtsaim on, et mulje jääb alles, tunne jääb sisse tiksuma ja luupima. Kulged ringi ja märkad isegi, kuidas number 14 igalpool ümbritsevas manifesteerub. RTON ei lase

enda üle domineerida, ta heidab seljast kõik, kes proovivad teda taltsutada või raamidesse suruda, samas lõhkumata illusiooni, et see on võimalik. Suutes raamatu läbi lugeda, suudame ühenduda teistsuguse müstilise tasandiga. Tasand, kus elab Lotta ja veel üks Lotta (Lottasid on kokku 14 – kinnitamata allikate järgi) ning kus tähendused järjest vastandlikes suundades muutuvad. Kogu terviku rütm vajab harjumist ning häälestumist, uue sõnavara soetamist ning siinkohal on abiks wikipedia ning illustratsioonid, mis kajana kirjutatu üle kordavad.

Tähtsal kohal on muidugi tekstiflow-kulgevus, laused kasvavad üksteisest välja, moodustavad keerukaid mustreid ja tekstisfääre. Iga tekstiosa on seotud eelmisega, kuid erinevalt ja vaheldusrikkalt. Pöörad lehekülge ja läheb edasi, aga samas tagasi ja kõrvale ning minevikku – ühesõnaga ei kulge lineaarselt. Punktid ei nõua enda järel suuri tähti, et mitte flow'd katkestada või teksti üle rütmistada, tähtis on voolavus. Osalt kolib tekst piltidele ja pildi elemendid teksti, mahatõmmatud ja uuesti kirjutatud tekst paneb juurdlema, kui palju tekstist on jäänud raamatusse kirjutamata või palju on pärast tsenseeritud. Võimatult raskem on kirjutada keerukast raamatust lihtsalt.

"Jälgin kuidas valge kassipoeg üht neonrohelist venivat plastikust juukseklambrit pillutab ja seda nätsutades uinub. aga minu juukseklamber on tekst!!" (RTON lk 32). Ki wa mängis kirjutades tekstiga ja nüüd nihestab robot meid lugemisel. Tekst liitub muusikaga läbi muusikaliste võtete, mis on kaja ja neljateistkümne viitena erinevatele heliilmingutele (Legowelt, Dopplereffekt, Cheap springs) teksti toodud.

RTON peegeldab maailma ühtmoodi läbi kindla prisma, mis näitab linnadžunglit ja masinlikku paranoiat, samas ka masinarmastust, mis kõik mängivad raamatus tähtsat osa. Ehitatavate majade ja konstruktsioonide ülesandeks on interdistsiplinaarsete loomemasinatena heli, teksti ja pilti genereerida. Sellised masinad, keda või mida on liiga vähe, kuid vajadus nende järele suur. Üks masin on muidugi raamat ise oma liigendatuses, saab teda ju ühtpidi lahti teha ja lõppu jõudes avastada, et peaks ka teisiti saama lapata. Tungides ka "Salatühikusse", leidub seal uus raamat, kuid kuna tegu on saladusega, ei hakka ma seda teie jaoks ära rikkuma. Lugejatele jääb selle saladuse avastamise rõõm, mina käsitlen ainult RTONi poolt. Teosesiseselt kehtib teistsugune esteetika, mis seisneb teismelistes tüdrukutes, robotites, muusikalises kompositsioonis, ebareaalses liikumises ja ilusates võõrastes sõnades ning veel paljudes detailides, mille iga lugeja ise peab avastama.

Kui te pole RTONi lugenud, siis lugege, kui te olete lugenud, siis lugege veel. Kui te olete selle lõpust lõpuni läbi lugenud, siis on võimalik, et RTONi lugedes olete täitnud eesmärgi – lugeda läbi üks raamat nii, et kõik maailma 14 raamatut on läbi loetud. RTON võikski leida tee kooli kohustusliku kirjanduse hulka. Tegu on mõneski mõttes õpikuga, mis õpetab mingit uut õppeainet, ei oskagi täpselt arvata, mis ainega võiks tegu olla, materjali igastahes jätkub.

Loodan, et olen küllalt selgelt ja kõitvalt kirjeldanud RTONist saadud elamust ning julgen öelda, et RTON on Eestis hetkel üks tuntumaid tekstieksperimente, mis tuleks igal kultuurihuvilisel läbi lugeda.

❁ Luule

Andres Karjus / 6

Elle Lemm / 10

Viljo Kivisild / 14

Sigrid / 18

Carolina Pihelgas / 20

Katrina Helstein / 24

❁ **Maailmarändur** — Carolina Pihelgas / 28

❁ Proosa

Siim Lill Peegeldus / 32

Martin Rits Hetkeline Lahkumine / 37

Märten Raidmets Helisev Muusika / 40

Aleks Merist Ehitada sild üle ookeani / 46

❁ **RESEKTRAD**

Heikko Ellermaa Sisepõlemismaa / 56

Siim Nurklik Enda kaotamine ja leidmine või kaotamine / 62

❁ **Noorkirjaniku näidiseksemplar** —Diana Leesalu / 66

❁ Arvustused

Kadi Põdersalu Loomulikkus / 70

Mihkel Truman Linnad on lootusetult kummuli / 73

Helen "Hännu" Kirsipuu Nuusutamiseks ja näksimiseks. Järamine keelatud! / 75

bARTHol lo Mejor Kiwa – Roboti tee on nihe / 77

Sisukord

Järgmises numbris:

Rasmus Miller

kriips

Merlin Lõiv

Liina Viru

Urmas Nimetu

Paavo Piik fs-ist

Brita Melts Carolina Pihelgasest

Värske Rõhu kaaned on trükitud FSC-sertifitseeritud paberile RePrint ja sisu 100% ümbertööteldud paberile Cyclus Offset looduslike õlide ja värvide baasil valmistatud värvidega © Triip.

www.va.ee

vä

